

**Keskiaikaisten muinaisjännösten inventointi Läntisellä Uudellamaalla
(Inkoo, Karjaa, Kirkkonummi, Pohja, Siuntio, Tammisaari)
2007**

**Georg Haggrén, Tuuli Heinonen ja Elina Terävä
Ekenäs museum/Tammisaaren museo**

Tiivistelmä

Tammisaaren museo inventoi Läntisellä Uudellamaalla syksyllä 2007 keskiaikaan ajoittuvia muinaisjäännöksiä. Työ liittyi Tammisaaren museon perusnäyttelyn multimedialliseen ”Muinainen Länsi-Uusimaa” -muinaisjäännöstietokannan päivittämiseen. Sitä varten museo päätti kerätä ja tarkistaa tietoja alueen historiallisen ajan muinaisjäännöksistä. Inventointi kattoi Länsi-Uudenmaan rannikkokunnat eli Inkoon (myös ent. Degerby), Karjaan, Kirkkonummen, Siuntion, Pohjan ja Tammisaaren (myös ent. Bromarv, Snappertuna, Tenhola).

Inventointi painottui kylätontteihin. Mukana oli noin 50 hyvin säilynyttä ja edustavaa nykyisin autiona olevaa kylätonttikohdetta. Niiden joukossa erityisen hyvin säilyneitä ja maisemallisesti arvokkaita ovat inventoinnissa löytyneet Tammisaaren Västerbyn, Björknäsin ja Gästersön sekä Pohjan Hindrabölen ja Kirkkonummen Medvastön kylätontit. Lisäksi inventoitiin mm. Bromarvin kappelin paikkaa, Porkkalan hopeakaivosta sekä Erik Flemingin rautahyttejä Siuntiossa, joiden joukossa oli teollisuushistoriallisesti arvokas Hyttiskogenin raudanvalmistuspaikka, josta löytyi Suomen vanhimmaksi masuuniksi osoittautunut raunio.

Arkisto- ja rekisteritiedot

Kunta/alue:	Inkoo, Karjaa, Kirkkonummi, Pohja, Siuntio, Tammisaari
Tutkimuksen laatu:	inventointi
Kohteen laji:	kiinteä muinaisjäänös
Kohteen ajoitus:	historiallinen aika
Maastokartat:	2011, 2012, 2013, 2014, 2032
Projekti:	Tammisaaren museo, ”Muinainen Länsi-Uusimaa” -muinaisjäänöstietokannan päivittäminen
Tutkimuslaitos:	Tammisaaren museo
Tutkija:	FT Georg Haggrén, HuK Tuuli Heinonen, fil.yo. Elina Terävä
Kenttätyöaika:	1.10.-10.12.2007, 5.5., 14.10.2008
Löydöt:	KM 2008069: 1-3 Siuntio Gårdskullan Mellangårdskullan (2008) KM 2008070 Tammisaari Skåldö Risby (2007) KM 2008071: 1-3 Tammisaari (ent. Snappertuna) Nothamn (2005) KM 2008075: 1-2 Siuntio Sjunby Näsby (2003) KM 2008076 Pohja Gumnäs (2005)
Inventointiraportin sivumäärä:	132 + 2 s
Alkuperäisen inventointikertomuksen säilytyspaikka:	Tammisaaren museo

SISÄLLYS

JOHDANTO	5
ASUTUSHISTORIALLISET KOHTEET	6
Kylätontit	6
Kartanot	7
MUUT KOHTEET	7
Valmistuspaikat	8
Liikennehistorialliset kohteet	9
Viljelyhistorialliset kohteet	9
Kirkolliset kohteet	9
YHTEENVETO	9

KOHDELUETTELO

INKOO Västerby (Backa/Fotebacka/Fagervik)	10
INKOO Bastö (Bastö)	12
INKOO Böle (Böle/Risböle)	14
INKOO Ors (Ors) Gammelby	16
INKOO Bjurs (Ors) Petars	18
INKOO Barö (Barö) Storböle	20
INKOO Älgsjö (Älgsjö) Gammelby	22
KIRKKONUMMI Domvik (Domvik/Gudlösböle)	24
KIRKKONUMMI Dåvits (Dåvits(Örmero)	26
KIRKKONUMMI Junkars (Junkars)	28
KIRKKONUMMI Leivosböle (Leivosböle)	30
KIRKKONUMMI Thorsvik (Kvasborg/ Hvaspar)	32
KIRKKONUMMI Medvastö (Medvastö) Byviken	34
KIRKKONUMMI Munkkulla (Munkkulla)	38
KIRKKONUMMI Porkkala (Porkkala)	40
KIRKKONUMMI Porkkala (Porkkala) Rembas	42
KIRKKONUMMI Strömsby (Skräddarby/ Ström)	44
KIRKKONUMMI Vitträsk (Vitträsk)	46
SIUNTIO Fjällskifte (Fjällskifte)	48
SIUNTIO Gammelby (Gammelby)	50
SIUNTIO Grotbacka (Grotbacka)	52
SIUNTIO Sjundby (Sjundby) Karuby/ Vadet	54
SIUNTIO Masaby (Masaby)	56
SIUNTIO Sjundby (Sjundby) Näsby	58
SIUNTIO Gårdskulla (Gårdskulla) Ödiskulla/ Gumböle	60
POHJA Antkärr (Antkärr)	63
POHJA Bockboda (Bockboda)	65
POHJA Degernäs (Degernäs)	67
POHJA Näsby (Näsby) Djäknkulla	69
POHJA Hindraböle (Hindraböle/ Hindersby)	72
POHJA Tvärminne (Tvärminne)	75
TAMMISAARI Björknäs (Björknäs)	77
TAMMISAARI Danskog (Danskog) Byviken	80
TAMMISAARI Gullö (Gullö) Kila	82

TAMMISAARI Kopparö (Kopparö)	85
TAMMISAARI Skåldö (Skåldö) Risby	87
TAMMISAARI Sköldargård (Sköldargård)	89
TAMMISAARI Västerby (Västerby) Gammelby	91
TAMMISAARI Gästersö (Gästersö) Gammelby	96
TAMMISAARI Halstö (Halstö/ Halvskifte)	98
TAMMISAARI Huskvarn (Huskvarn)	100
TAMMISAARI Kudiby (Kudiby) Storgård	102
TAMMISAARI Nothamn (Nothamn/ Norrkam)	104
TAMMISAARI Prästkulla (Prästkulla) Degergård	106
TAMMISAARI Olsböle (Olsböle) Hällsby	108
TAMMISAARI Pölckå (Pölckå) Överpölckå	110
TAMMISAARI Kägra med Pålarv (Kägra med Pålarv) Gullböle 2	112
HANKO Hangö by (Hangö) Barnets Park (Lapsen Puisto)	114
HANKO Täktom (Täktom)	116
SIUNTIO Kvarnby Kvarnbyfors	118
SIUNTIO Tupala Hyttiskogen	120
KIRKKONUMMI Porkkala Silvergruva	123
KIRKKONUMMI Edet Edet	125
HANKO Hangonkylä Näsbrötan	127
POHJA Gumnäs Gumnäs	129
TAMMISAARI Bromarv Bromarvin kappelin paikka	131

LIITE 1

LÖYTÖLUETTELO

Keskiaikaisten muinaisjäännösten inventointi läntisellä Uudellamaalla

Georg Haggrén, Tuuli Heinonen & Elina Terävä

Johdanto

Läntisellä Uudellamaalla inventoitiin syksyllä 2007 keskiaikaan ajoittuvia muinaisjäännöksiä. Työ liittyi Tammisaaren museon perusnäyttelyn multimediallisen ”Muinainen Länsi-Uusimaa” -muinaisjäännöstietokannan päivittämiseen. Sitä varten museo päätti kerätä ja tarkistaa tietoja alueen historiallisen ajan muinaisjäännöksistä. Syy tähän on se, että esihistoriallisiin kohteisiin verrattuna tiedot historiallisen ajan muinaisjäännöksistä ovat hyvin puutteellisia niin Uudellamaalla kuin muuallakin Suomessa.

Historiallisen ajan muinaisjäännöksiä ovat mm. keskiaikaiset kylätontit, kartanot, linnat ja kirkonpaikat sekä erilaiset teollisuus- ja elinkeinohistorialliset kohteet ja muinaiset kulkuväylät. Käytännössä syksyn 2007 inventointi painottui kylätontteihin, joista museolla oli hyvin vähän systemaattisesti kerättyä tietoa. Lisäksi inventoitiin mm. Bromarvin kappelin paikkaa, Porkkalan hopeakaivosta sekä Erik Flemingin rautahyttejä Siuntiossa. Inventointi kattoi Länsi-Uudenmaan rannikkokunnat eli Inkoon (myös ent. Degerby), Karjaan, Kirkkonummen, Siuntion, Pohjan ja Tammisaaren (myös ent. Bromarv, Snappertuna, Tenhola).

Inventoinnin pohjalla oli vuodesta 2002 alkanut, useissa Helsingin Yliopiston arkeologian oppiaineen projekteissa (erit. Vårt Maritima Arv – Merellinen Perintömme –projekti) kertynyt aineisto, erityisesti ns. kylätietokanta, johon on koottu perustiedot (mm. vanhin maininta, taloluku eri läpileikkausvuosilta, veromarkkaluku, vanhin karttatieto, alustava karttapaikannus ym.) kaikista keskiaikaisen Raaseporin läänin kylistä. Useissa kohteissa oli jo aiemmin 2000-luvulla tehty maastokäyntejä, mutta niistä ei ollut laadittu erillisiä raportteja. Kohteet, jotka löytyvät Museoviraston ylläpitämästä muinaisjäännöstietokannasta tai Vårt Maritima Arv – Merellinen Perintömme –projektin loppuraportista, rajattiin syksyn 2007 inventoinnin ulkopuolelle.

Käytettävissä olevat resurssit eivät mahdollistaneet kaikkien kylätonttien inventoimista vaan niiden joukosta valittiin noin 50 hyvin säilynyttä ja edustavaa nykyisin autiona olevaa kohdetta. Inventoitavat kylätonttikohdeet valittiin edellä mainitun kylätietokannan pohjalta. Kohteista kerätyt tiedot ja erityisesti tonttien paikannukset tarkistettiin. Tässä yhteydessä käytiin Kansallisarkistossa läpi inventoitaviin kyliin liittyvä vanhin kartta-aineisto. Suomen asutuksen yleisluettelon ja 1500-luvun voutintilien avulla selvitettiin kylien asutushistoriaa. Karttapaikannusten pohjalta aloitettiin maastoinventointi. Kukin inventointikohde dokumentoitiin muistiinpanoin, valokuvaamalla ja gps-paikannuksin.

Inventoinnin kenttätyöt aloitettiin lokakuun alussa 2007 ja niitä jatkettiin joulukuun alkuun. Vuonna 2008 tehtiin kolmena päivänä täydentävää inventointia mm. Bromarvin kappelin paikalla ja Siuntion Tupalan Hyttiskogenissa.

Inventoinnin toteutti Tammisaaren museo yhteistyössä Helsingin yliopiston arkeologian oppiaineen kanssa. Inventointiryhmän muodostivat FT Georg Haggrén, HuK Tuuli Heinonen ja fil. yo. Elina Terävä. Raporttiin on liitetty muutamia kohteita, joista on aiempina vuosina kertynyt raporttoimatonta inventointimateriaalia (mm. Tammisaari Nothamn, Pohja Gumnäs, Siuntio Sjunby Näsby). Maastoinventointiin osallistuivat muutamina päivinä myös Henrik Jansson, Tarja Knuutinen ja Santeri Vanhanen. Siuntion raudanvalmistuskohteissa olivat vuoden 2008 täydennyskäynneillä mukana asiantuntijoina Erkki Härö ja Lars Hukkinen.

Kohteiden historialliset vaiheet on selvittänyt Georg Haggrén, joka on myös laatinut kohdekuvaukset Tuuli Heinosen ja Elina Terävän avustamana. Tuuli Heinonen on vastannut raportin koostamisesta. Elina Terävä on kerännyt paikatiedot ja vastannut valokuvauksdokumentoinnista sekä löytöjen luetteloinnista. Kuvamateriaalia on osasta kohteita täydennetty Georg Haggrénin ennen vuotta 2007 ottamilla kuvilla. Henrik Jansson on tuottanut karttapaikannukset peruskarttaotteisiin.

ASUTUSHISTORIALLISET KOHTEET

Kylätontit

Kylä muodostui keskiajan kuluessa asutuksen perusyksiköksi Suomessa. Länsi-Uudenmaan kylissä oli yleensä kolmesta kuuteen taloa, suurimmissa kylissä taloja saattoi olla yli kymmenen. Kaiken kaikkiaan läntisellä Uudellamaalla eli Raaseporin läänissä oli keskiajan lopulla noin 750 kylää ja niissä yhteensä noin 2500 taloa. Lisäksi Uudeltamaalta on 1500- ja 1600-lukujen asiakirja- ja kartta-aineiston avulla voitu paikantaa kymmeniä jo keskiajalla autoituneita pieniä kyliä tai yksinäistaloja.

Uudenmaan kylätontteja on tutkittu 2000-luvulla Helsingin Yliopiston arkeologian oppiaineen piirissä. Muutamilla kylätonteilla on tehty laajahkoja arkeologisia kaivauksia, joissa on kertynyt runsaasti uutta tietoa keskiajan maaseudusta. Tällaisia tontteja on mm. Hangon Hangon kylässä, Inkoon Orslandetilla sekä Espoon Finrossa, Kauklahdessa ja Mankbyssä.

Monet kylätonteista sijaitsevat yhä asuttujen maatalojen pihapiireissä, mutta kymmenet vanhat tonttimaat ovat nykyisin vailla asutusta. Juuri nämä autoituneet kohteet ovat arkeologisen tutkimuksen kannalta hyvin arvokkaita, sillä niissä myöhempi ihmistoiminta ei ole välttämättä tuhonnut merkkejä vanhemmasta asutuksesta. Autoituneita kylätontteja tutkimalla saadaan uutta tietoa toisaalta keskiajan elämästä ja toisaalta kylien synnystä sekä mahdollisesta jatkuvuudesta rautakauteen. Syksyn 2007 inventoinnissa keskityttiin erityisesti autoituneisiin kylätontteihin, joita paikannettiin lähinnä historiallisen karttamateriaalin avulla. Osa niistä on ollut autiona jo satoja vuosia, osa on autoitunut vasta muutamia vuosikymmeniä sitten. Inventoinnissa tarkastettiin nelisenkymmentä kylätonttia, joista muutama kannattaa nostaa esiin.

Kirkkonummen Medvastö on pieni keskiajalla syntynyt kylä Espoonlahden länsirannalla. Jo vuodelta 1481 on säilynyt maininta medvastölaisesta talonpojasta ja hänen vierailustaan Tallinnassa. Kylän kolmesta talosta kaksi autoitui 1600-luvulla. Kolmannesta muodostettiin ratsutila, joka sijaitsi 1700-luvun lopulla Medvastön saaren itäosassa. Vuoden 1779 kartan perusteella voidaan päätellä, että kylä on alkujaan sijainnut lännempänä lähellä Byviken-nimisen lahden perukkaa. Lahti on nykyisin lähes umpeen kuroutunut ja sen rantoja kiertäneet niityt ja pellot ovat metsittyneet. Peltojen yläpuolella sijainneella tonttimaalla on useita pieniä kalliokumpareita. Tonttimaalla on useita tulisijanperustuksia ja rakennusten jäänteitä. Niiden alapuolella olevilla rinteillä erottuu lisäksi umpeenkasvaneita viljelyksiä ja niitä reunustavia raivausröykkiöitä.

Björknäs oli pieni keskiaikainen kylä, joka sijaitsi Pohjanpitäjänlahden kaakkoisosassa olevan suojaisan lahden rannalla. Vanhin säilynyt maininta kylästä on vuodelta 1544. Keskiajan lopulla Björknäsissä oli kaksi taloa. Toinen niistä autoitui noin vuonna 1603 ja toinenkin noin vuonna 1615, minkä jälkeen kylän maat siirtyivät Tammisaaren kaupungille. Tammisaaren porvarit käyttivät kylän maita mm. laitumenaan. Vanha kylätontti sijaitsee tiheän nuoren metsän keskellä. Tontin länsipuolella on kallioinen mäki ja itäpuolella ovat auenneet nyttemmin metsitetyt pellot ja niityt. Tonttimaalla on ainakin neljä tulisijanperustusta, joiden yhteydestä löytyy keskiaikaisille tulisijoille tunnusomaista palanutta savea. Björknäsin kylätontti on hyvin säilynyt keskiajalle ja 1500-luvulle ajoittuva muinaisjäännösalue.

Nykyisin Tammisaaren kaupunkiin kuuluvassa Pohjan Lappvikin Västerbyssä oli 1500-luvun puolivälissä viisi taloa. Yksi niistä oli nimismies Clemet Erssonin tila. Se autoitui jo 1560-luvun alussa, ja 1600-luvun lopussa kylän taloista enää kaksi oli jäljellä. Vanhin kylästä laadittu kartta on vuodelta 1701. Västerby sijaitsi tällöin nykyisellä paikallaan, mutta kartasta selviää, että kylätontti on alkujaan ollut vajaan kilometrin nykyistä pohjoisempana, mistä se oli siirretty lähemmäs merenrantaa. Tämä on tapahtunut luultavasti 1634, jolloin perustettiin Västerbyn rustholli.

Västerbyn vanha kylätontti ja siihen liittyvä röykkiöalue löytyivät aivan Tammisaaren urheilupuiston reunalta. Paikka on entisen merenlahden länsipuolella olevalla rinteellä, jossa kylän talojen tontit on sijoitettu pienen kalliokumpareen lounais- ja itäpuolella oleville tasanteille. Kylätonttialueelta on todennäköisesti mahdollista

erottaa ainakin neljän talon tonttimaat, mutta tämä vaatisi alueen yksityiskohtaista dokumentoimista. Kallion itäpuolella ylärinteessä on lisäksi luultavasti kellarin raunio. Pohjoisessa tontti rajautuu vanhaan peltoon, joka on nyttemmin metsitetty. Tonttimaan lounais- ja länsipuolella on 10–20 erikokoista (halk. 2-5 m) ja erimuotoista röykkiötä. Alue on vanhaa viljelysmaata ja ainakin osa röykkiöistä on raivausröykkiöitä. Osa röykkiöistä koostuu lähes pelkästään kivistä, osa on kivien- ja maansekaisia. Joissakin röykkiöissä on tummaa, hiilensekaista maata. Erityisesti itäisimpien röykkiöiden välissä erottuu vanhoja viljelysrajoja. Aluetta hoidetaan nykyisin perinnebiotooppina.

Bromarvissa sijaitseva Gullböle on pieni keskiaikainen kylä tai yksinäistalo. Se autioitui jo ennen 1500-luvun puoliväliä, minkä jälkeen naapurikylät kiistelivät vuosisatojen ajan Gullbölen pelloista ja niityistä. Kylän pelto- ja niittyalue kasvaa nykyisin nuorta istutettua metsää. Entisten peltojen keskellä on pieni haapaa kasvava kumpare, jonka keskellä erottuu tulisijanperustus. Se on rakennettu pienistä lohko- ja luonnonkivistä ja on kooltaan noin 2 x 2,5 m ja korkeudeltaan noin 30 cm.

Snappertunan sisäsaaristossa sijaisevasta Gästersön rälssikylästä on maininta vuodelta 1549 ja mahdollisesti siellä asuneesta Gesta Kristin-nimisestä naisesta jo vuodelta 1392. Kylä tai pikemminkin yksinäistalo oli rälssiä. Sen tonttimaa sijaitsee 1600- ja 1700-luvun kartoissa kylän maiden eteläosassa sijaitsevan lahden rannalla. Pohjoisempana on toinen lahti, jonka nimi on Gammelbyviken ja sen pohjoispuolella vanhaan kylään viittaavia peltojen ja niittyjen nimiä. Gammelbyvikenin pohjoispuolella olevassa metsikköisessä rinteessä on joukko röykkiöitä, joista osa on matalia tulisijanperustuksia. Alueella on myös mahdollisia tieuria. Kyse on joko Gästersön nykyiselle paikalle siirtyneestä asutuksesta tai luultavammin jo keskiajalla autioituneesta kylästä.

Skåldön keskiaikainen kylä sijaitsee Tammisaaren saaristossa. Varhaisin maininta kylästä on vuodelta 1461. Keskiajan lopulla kylässä oli puolenkymmentä taloa. Skåldön kylän peltoaukean länsiosassa on jäänteitä toisesta keskiaikaisesta kylästä eli Risbystä, jonka nimi eli pellonnimessä Risbyåker vielä 1700-luvulla. Risby on autioitunut ennen 1500-luvun puoliväliä. Kylän tonttimaa on sijainnut pelto- ja niittyaukean länsipuolisella kallioisella niemekkeellä. Tonttimaalle on kesällä 2007 rakennettu omakotitalo, jonka pohjoispuolella on yhä keskiaikaiseen tonttimaahan liittyviä rakenteita ja kulttuurikerroksia. Niistä parhaiten säilyneitä ovat kaksi tulisijan perustusta, joista toisen vierestä löytyi pala todennäköisesti 1300-luvulle ajoittuvaa Itämerenkeramiikkaa.

Inventoinnin ulkopuolelle on rajattu muutamia kylätontteja, joilla on tehty arkeologisia kaivauksia ja jotka löytyvät muinaisjäännösrekisteristä. Tällaisia ovat jo 1300-luvulla autioitunut Tammisaaren (ent. Snappertuna) Bergin Kullåkersbacken, jota on tutkittu jo 1920-luvulla, sekä Merellinen Perintömme – Vårt Maritima Arv – projektin yhteydessä vuosina 2002 – 2004 tutkitut kohteet kuten Inkoo Ors Norrby ja Inkoo Lillramsjö Gammelbylandet.

Kartanot

Ulrika Rosendahl inventoi vuonna 2003 Uudenmaan keskiaikaiset ja 1500-luvun kartanot (Ks. Ulrika Rosendahl: Nyländska sätes- och kungsgårdar från medeltid och 1500-tal. Museiverket, byggnadshistoriska avdelningen 2003). Inventoinnissa oli mukana kymmenen kartanoa Tammisaaren kaupungista, kolme Inkoosta, neljä Karjaalta, yksi Kirkkonummelta, kahdeksan Pohjasta sekä neljä Siuntioista eli yhteensä 30 kohdetta. Tätä inventointia on nyt täydennetty Pohjan Gumnäsin osalta. Kartanoiden kohdalla niiden tietoja tarkennettiin erityisesti kohteiden historian osalta multimediatietokantaan, mutta tästä inventointiraportista nämä kartanot on jätetty pois.

MUUT KOHTEET

Kylätonttien lisäksi syksyn 2007 inventoinnissa paikannettiin myös muunlaisia historialliselle ajalle ajoittuvia muinaisjäännöksiä, kuten kulkuväyliä, kappelin paikkoja sekä varhaisia teollisuuskohteita. Monet näistä kohteista tunnettiin ennen syksyn 2007 inventointia ainoastaan kirjallisista lähteistä. Näidenkin joukosta löytyy muutamia, jotka ansaitsevat erityistä huomiota.

Valmistuspaikat

Länsi-Uusimaa eli Raaseporin lääni oli 1600-1700-luvuilla Suomen tärkeintä ruukkiseutua. Alueelle perustettiin 1600-luvun alkupuolella useita rautaruukkeja (Mustio eli Svartå 1616, Antskog n. 1630, Billnäs 1646, Fagervik 1649). Muualle Suomeen alettiin rautaruukkeja perustaa vasta 1600-luvun lopulla ja 1700-luvulla. Ruotsin ajan lopulla perustetut rautaruukit jäivät ajallisesti tämän inventoinnin ulkopuolelle, mutta alueen malmivaroja on hyödynnetty jo aiemminkin. Tämän vuoksi syksyn 2007 inventointiin otettiin mukaan alueen varhaisimmat vuorityöhön liittyvät muinaisjäännöskohteet.

Suitian kartanon omistanut ritari Erik Fleming (+ 1548) aloitti ensimmäisenä Suomessa varhaisteollisen raudantuotannon 1530-luvulla. Rautamalmia on ilmeisesti louhittu Lohjan Ojamossa ja mahdollisesti myös Siuntion Tupalassa. Vuonna 1662 kerrottiin, että Suitian takamaihin kuuluneen Tupalan ensimmäiset asukkaat olisivat olleet vasaraseppiä. Raudantuotannon voidaan arvioida ajoittuvan noin 1530–1560-luvulle. Vanhoissa kartoissa on säilynyt raudantuotantoon viittaavia paikannimiä kuten Hyttiskogen ja Hyttiängen. Asiakirjatiedot raudantuotannosta ovat kuitenkin hyvin vähäisiä.

Tupalan maiden halki idästä länteen virtaavassa pienessä purossa on joukko raudantuotannolle otollisia koskipaikkoja. Inventoinnin viimeisenä päivänä joulukuun alussa 2007 puren alavirran koskesta löytyi vesivoimaa hyödyntäneiden tuotantolaitosten jätteitä kuten kivijalkoja ja kanavoiteja. Paikalla on runsaasti masuunikuonan kaltaista kuonaa ja mahdollisesti myös pajakuonaa sekä kalkkikiven ja rautamalmin kappaleita. Kyseessä on valtakunnallisesti merkittävä teollisuushistoriallinen muinaisjäännös, kenties maamme vanhin masuuni. Puren pohjoispuolella nousevassa rinteessä on hyttiin liittyvien rakennelmien jäännöksiä sekä kalkkiuunin raunio. Puren eteläpuolella on puolestaan hiili- ja malmivarastojen paikat.

Suomesta etsittiin 1500-luvulla ja 1600-luvun alussa monista paikoista malmia. Erityisen arvokkaina pidettiin hopeaesiintymiä, joista yksi löytyi 1610-luvulla Porkkalasta. Kuningas Kustaa II Adolf aloitti malmin louhinnan Porkkalassa talvella 1615. Vajaan vuoden ajan esiintymää louhittiin tarmokkaasti, ja mm. Kirkkonummen verotulot käytettiin hopeakaivoksen ja -hytin tarpeisiin. Tulokset jäivät huonoiksi ja jo syksyllä 1615 työt kaivoksella lopetettiin. Kaivoksesta ei tiettävästi ole sen jälkeen louhittu malmia. Porkkalan radiomastoa ympäröivien kallioiden eteläosassa on hyvin säilynyt avolouhos. Paikka on kallioista metsää. Kallioon on hakattu soikea noin 7,5 m pitkä, 5,5 m leveä ja 2,5-3 m syvä avolouhos. Siihen johtaa alarinteen suunnalta kapea sola ja polku. Louhoksen seinämät ovat tasaisia eikä niissä näy räjäytysten tai porausten jälkiä. Malmi on louhittu 1600-luvulla käytössä olleella polttolouhintamenetelmällä. Kohde on hyvin säilynyt ja valtakunnallisesti arvokas muinaisjäännös.

Liikennehistorialliset kohteet

Inventoinnissa kiinnitettiin huomiota sekä vanhaan tiestöön että vesireitteihin. Tutkimusalueen halki kulkee Turusta Viipuriin johtanut Suuri rantatie (Ks. Salminen 1990). Se on otettu mukaan multimediatietokantaan, mutta rajattu tämän raportin ulkopuolelle. Alueen muuta tiestöä ei inventoitu.

Uudenmaan rannikkoa seurasi vanha laivaväylä, josta on säilynyt todennäköisesti 1200-luvulla laadittu reittikuvaus ns. kuningas Valdemarin maakirjan yhteydessä. Reitin varrella on satamapaikkoja mm. Hangon Kapellhamn. Huonosti tunnetut satamapaikat on rajattu tämän inventoinnin ulkopuolelle.

Uudenmaan rannikko on sekä saarien että niemien rikkomaa. Monien niemien yli on vedetty veneitä ns. vetokannaksia (ruots. ed, drag) pitkin. Suurin osa vetokannaksista on ajan kuluessa tuhoutunut. Tähän inventointiin on otettu esimerkkinä mukaan vuonna 2005 tuhoutunut Kirkkonummen Smedseden vetokannas.

Viljelyhistorialliset kohteet

Läntisellä Uudellamaalla on runsaasti viljelyhistoriallisia kohteita. Niitä ei ole koskaan systemaattisesti tutkittu. Tähän inventointiin valittiin mukaan yksi esimerkinomainen viljelyhistoriallinen kohde eli Hangon Hangon kylän Näsbrötanin pelto. Se on hyvin säilynyt viljelyhistoriallinen kohde. Näsbrötanin pelto siihen liittyvine raivausröykkiöineen löytyy maanmittari Hans Hanssonin vuonna 1647 piirtämältä kartalta, mutta pelto ajoittuu luultavasti jo keskiaikaan.

Kirkolliset kohteet

Raaseporin läänin kaikkiin pitäjiin rakennettiin keskiajalla kivikirkko. Niistä Tenholan, Pohjan, Karjaan, Inkoon, Siuntion ja Kirkkonummen kirkot sijaitsevat inventointialueella. Raaseporin linnan ohella ne ovat vaikuttavimpia alueen maisemaa hallitsevat keskiaikaisia monumentteja. Seurakuntien käytössä olevat kirkot eivät ole muinaismuistolain tarkoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Keskiaikaisten pitäjänkirkkojen ohella alueelta tunnetaan muutamia kappelikirkkoja, joista yksikään ei ole säilynyt. Kappelikirkkoja tai saarnahuoneita on ollut ainakin Hangossa, Bromarvissa, Pohjan Ängesholmenilla sekä Siuntion Sjunbyssä. Niiden lisäksi Porkkalan Kyrkogårdsöllä on ollut varhainen hautausmaa. Kirkollisista kohteista muut paitsi Bromarvin vanha kappeli jätettiin tämän inventoinnin ulkopuolelle, koska ne ovat joko entuudestaan tunnettuja muinaisjäännöskohteita tai käytössä olevia kirkkotiloja. Kirkoista laadittiin kuvaus multimediatietokantaan.

YHTEENVETO

Syksyn 2007 inventoinnin avulla talletettiin tiedot noin sadasta Tammisaaren museon toimialueella olevasta historiallisen ajan muinaisjäännöksestä. Yli puolessa kohteista tehtiin maastoinventointi, muista oli jo olemassa olevaa tuoretta inventointitietoa, joka nyt yhtenäistettiin ja täydennettiin multimediatietokantaa varten. Tähän inventointiraporttiin on koottu tiedot lähinnä kohteista, jotka eivät ennestään kuuluneet muinaisjäännösrekisteriin. Mukana on 50 kylätonttikohdetta, yksi keskiaikainen kartanokohde, yksi kappelipaikka, kolme teollisuushistoriallista kohdetta, yksi liikenne- ja yksi viljelyhistoriallinen kohde. Kaikki kohteet ovat alueellisesti merkittäviä, mutta monet niistä ovat myös valtakunnallisesti arvokkaita muinaisjäännöksiä.

Eräissä arvokkaissa kohteissa kuten Siuntion Hyttiskogenissa, Kirkkonummen Porkkalan hopeakaivoksella sekä Tammisaaren Västerbyn, Björknäsin ja Gästersön sekä Pohjan Hindrabölen ja Kirkkonummen Medvastön kylätonteilla olisi tarpeen tehdä yleiskartoitus ja tarkempi mittausedokumentointi. Nämä ovat hyvin säilyneitä muinaisjäännöskohteita, joilla on huomattavaa maisemallista ja kulttuurihistoriallista arvoa. Ne olisivat myös sopivia hoidettavia muinaisjäännöskohteita.

Helsingissä 4.11.2008

Georg Haggrén, FT, dos.

INKOO Västerby (Backa/ Fotebacka/ Fagervik)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikka
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 10
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6659780 y= 3323030 (epävarma paikannus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Epävarma
Etäisyystieto:	10 kilometriä Inkoon kirkolta länsilounaaseen

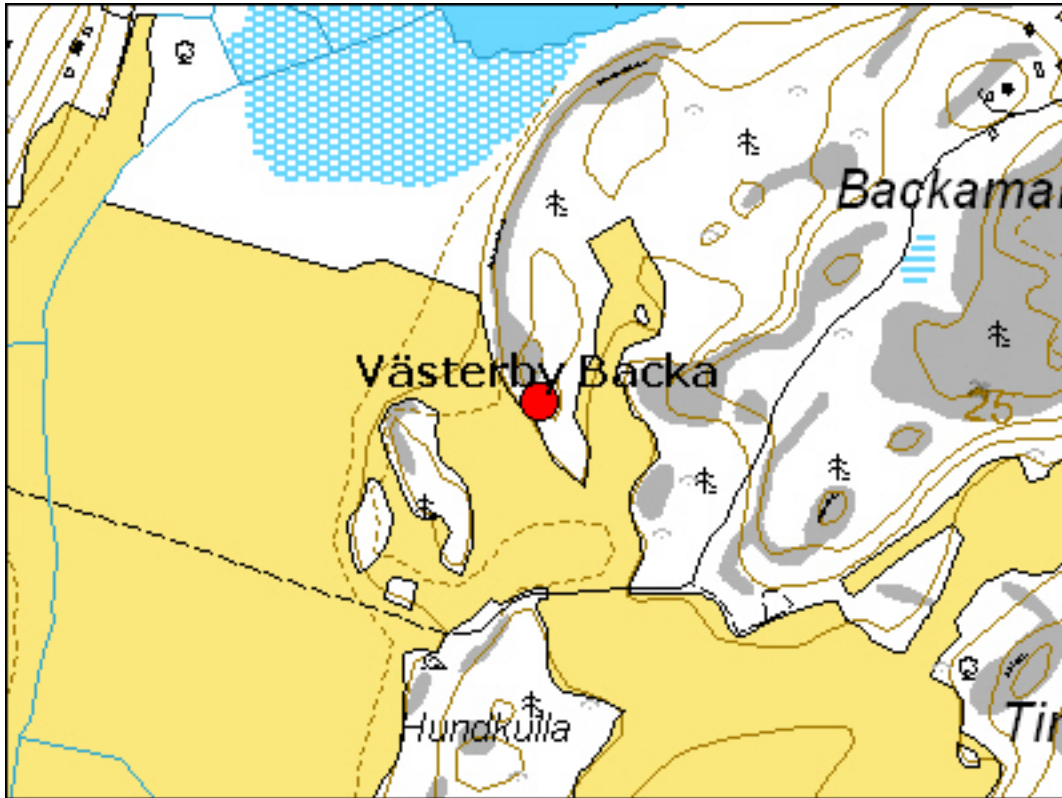
Inkoon Backan eli Fotebackan kylä tunnettiin myös nimellä Fagervik. Samanniminen kapea merenlahti sijaitsee Backan maiden pohjoispuolella. Lahden vastarannalla on puolestaan vuonna 1646 perustetun Fagervikin ruukin keskusalue. Backassa oli keskiajan lopulla kolme taloa, joista yksi autioitui jo 1500-luvun lopussa. Kylän ja verokunnan nimeen viittaava henkilö tunnetaan Tallinnan kävijöiden joukosta jo vuodelta 1328. Fagervikin mukaan nimettiin keskiajalla yksi verokunta eli bol, vaikka kylä itse kuului 1500-luvulla Svenskbyn verokuntaan. Backan kahdesta talosta Kneura liitettiin monien naapurikylien talojen tapaan 1700-1800-luvulla Fagervikin ruukin maihin, kun taas Dråsa säilyi itsenäisenä. Kylässä asui ruukin työväkeä vielä 1900-luvun alussa.

Backan kylän tonttimaan kohoaa ympäröivien peltojen keskellä olevalta kallioharjanteelta. Kylän talot ovat sijainneet kumpareen kaakkoisosan terasseilla. Nykyään vanhalla kylätontilla ei ole ainuttakaan rakennusta, mutta 1900-luvun alussa niitä on ollut noin tusinan verran. Ruukin ajan rakennusten jäänteitä erottuu maastossa ja maan alla lienee myös keskiaikaiseen kylään kuuluvia muinaisjäännöksiä. Alueella on rikas kulttuurikasvillisuus, ja siellä kasvaa mm. tumma tulikukka. Backan kylän niityt ja vanha tonttimaa luetaan Uudenmaan perinnebiotooppeihin.

Kirjallisuutta

Alf Brenner: Ingå, Fagervik, Degerby. I–II. Karis 1985 (1936, 1937).

Sirkka-Liisa Seppälä: Perinnemaisemien yhteys varhaiseen asutus- ja maankäyttöhistoriaan. Suomen Ympäristö 1/2006. Ympäristöministeriö. Helsinki 2006.

Yleiskuva etelästä Backan tonttialueelle. GH 2003

INKOO Bastö (Bastö)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikka
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2013 12
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6652440 y= 3329880 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	200 x 200 m
Etäisyystieto:	12 kilometriä Inkoon kirkolta etelälounaaseen

Inkoon ulkosaaristossa olevassa pienessä Bastön saarella oli keskiajan lopulla viisi taloa. Varhaisin säilynyt maininta Bastöstä on vuodelta 1540, mutta kylään kuuluneen Gåsansin talon isännän Tallinnan matkasta on tieto jo 1400-luvun alusta. Bastön taloluku nousi 1500-luvun puolivälissä kuuteen, mutta vain yksi oli jäljellä 1500- ja 1600-lukujen vaihteessa. Tämä lounaisosassa sijaitseva tila on säilynyt tähän päivään asti. Bastö on Uudenmaan rannikon parhaiten säilyneitä saaristolaistiloja. Kylän keskusalue kuuluu Uudenmaan perinnemaisemiin. Vanhoja peltoja ei ole viljelty enää 1950-luvun jälkeen, ne ovat nykyisin niittyä.

Bastön päärakennuksesta noin 200 m koilliseen on vanha peltoalue, jonka pohjoispuolisessa rinteessä on rakennelmia, jotka todennäköisesti liittyvät kylän autioituneisiin taloihin. Paikalla on todennäköisesti vanha kylätontti.

Kirjallisuutta

Alf Brenner: Ingå, Fagervik, Degerby. I–II. Karis 1985 (1936, 1937).

Artur Grönberg: Barösund. Helsingfors 1933.

Sirkka-Liisa Seppälä: Perinnemaisemien yhteys varhaiseen asutus- ja maankäyttöhistoriaan. Suomen Ympäristö 1/2006. Ympäristöministeriö. Helsinki 2006.

Tiedonannot

FM Henrik Jansson

INKOO Böle (Böle/Risböle)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 02
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6664257 y= 3336089 z= 19 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	100 x 100 m (alue, jolta erotettavissa rakennusten jäänteitä)
Etäisyystieto:	3 kilometriä Inkoon kirkolta koilliseen

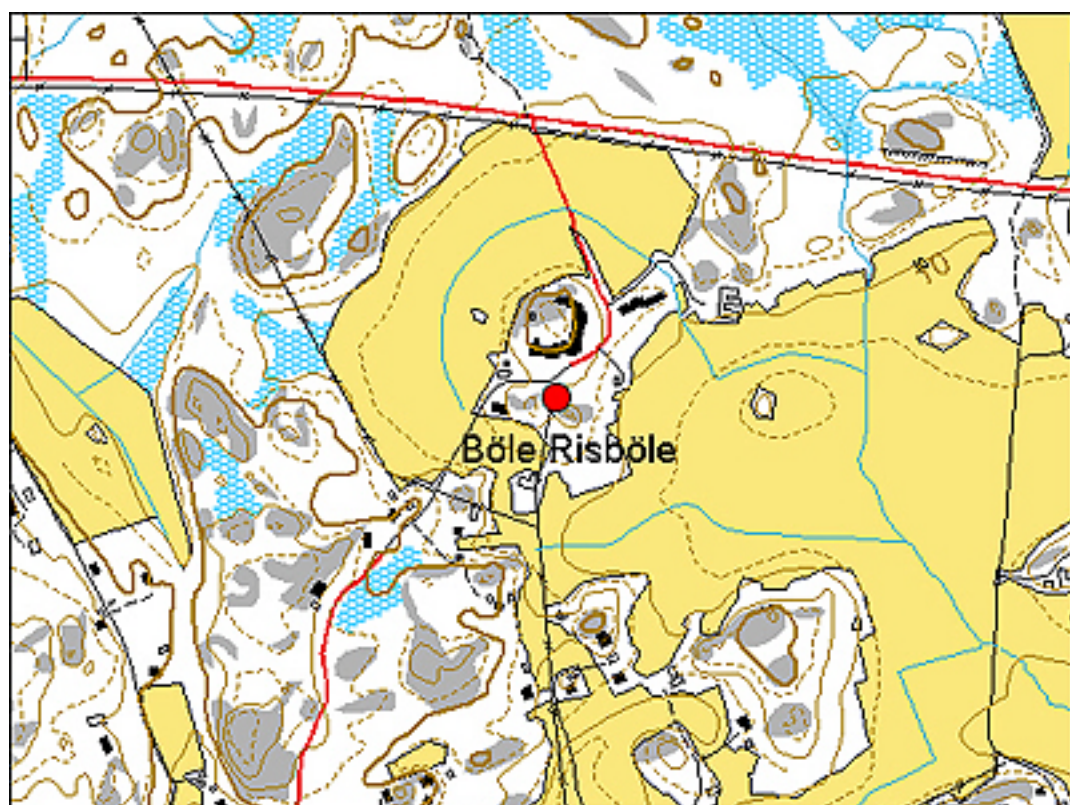
Böle eli Risböle on alkujaan Hovgårdin kartanon maille perustettu rälssitila. Böle pysyi vuosisatojen halki Hovgårdin omistajien hallitsemana yksinäistalona kunnes se 1800-luvun lopulla siirtyi Inkoon kunnalle. Bölen tonttimaan pohjoispuolella on nykyisin vanhainkoti. Bölen tonttimaa on nykyisin peltojen reunustamassa metsikössä, jossa erottuu vähäisiä vanhojen rakennusten jäänteitä.

Inventointi 2007

Aika:	Marraskuu 2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät, kasvillisuus häytti havaintomahdollisuuksia hieman
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

Alf Brenner: Ingå, Fagervik, Degerby. I–II. Karis 1985 (1936, 1937).

INKOO Ors (Ors) Gammelby

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

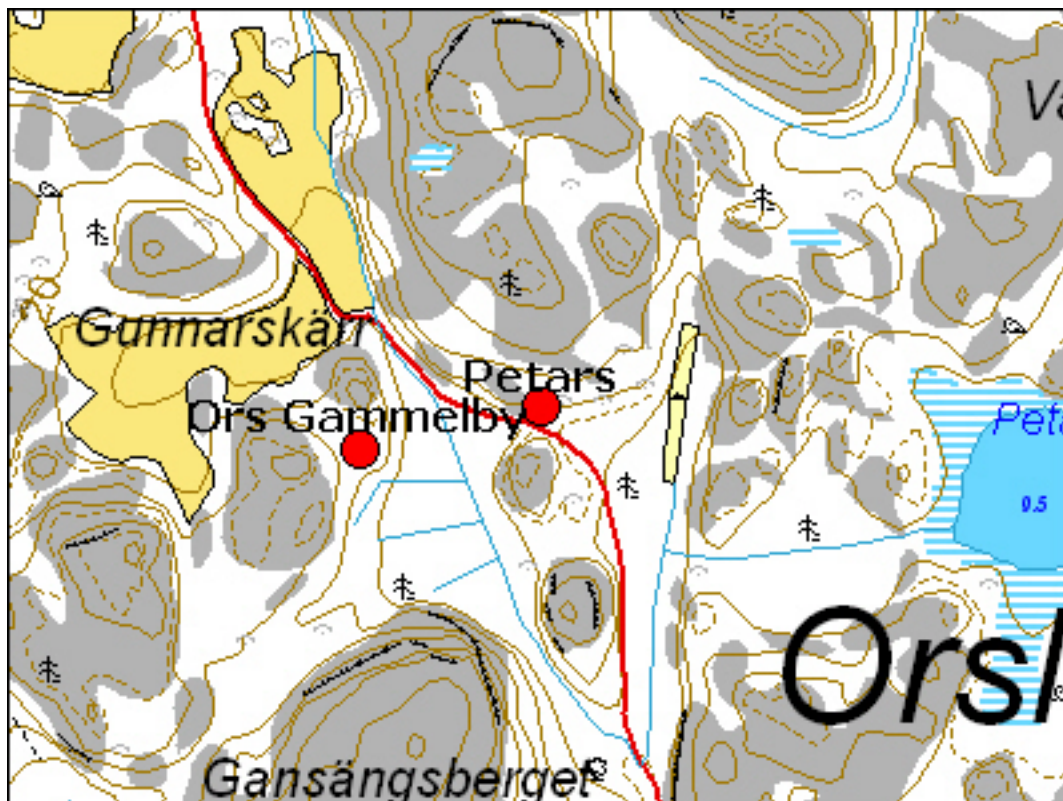
Sijainti

Peruskartta	2014 10
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6654680 y= 3326340 (tulisijan perustus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Noin 50 x 200 metriä (alue, jolla havaittavissa rakenteita/ jolta löytöjä)
Etäisyystieto:	11 kilometriä lounaaseen Inkoon kirkolta

Inkoon Orslandetin saaren keskellä sijaitsevassa Gammelbyssä oli 1500-luvun puolivälissä vain yksi talo ja sekin autioitui ennen vuosisadan loppua. Muisto vanhasta kylästä säilyi viljelysnimistöissä (mm. Gammelbyåker). Gammelbyn tonttimaa on nykyisin keskellä metsää. Vielä muutama vuosikymmen sitten heti vanhan tonttialueen eteläpuolella on ollut pelto, mutta se on nyttemmin metsitetty. Itse tonttimaa on sijainnut etelään viettävässä rinteessä. Siinä erottuu yhä iso uuninraunio. Tonttimaalla olevista tuulenskaadoista löytyi mm. palanutta savea. Tonttimaan halki virtaa pieni puro, jonka länsipuoleisen terassin maaperä on hyvin hiilipitoista. Paikalla on ollut keskiajalla paja, johon liittyvää kuonaa on maaperässä yhä runsaasti. Gammelbyn tonttimaata on tutkittu arkeologisin kaivauksin vuosina 2005 ja 2007.

Kirjallisuutta

Teija Alenius, Georg Haggrén, Henrik Jansson ja Arto Miettinen: Ulkosaariston asutuksesta autiokyläksi – Inkoon Ors poikkitieteellisenä tutkimuskohteena. SKAS 1/2004. s. 4-19.
Alf Brenner: Ingå, Fagervik, Degerby. I–II. Karis 1985 (1936, 1937).
Artur Grönberg: Barösund. Helsingfors 1933.

Gammelbyn tonttimaata tuulenkaatoineen kuvattuna lännestä. GH 2005

INKOO Bjurs (Ors) Petars

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 10
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6654720 y= 3326520 (tulisijan perustus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Noin 50 x 100 metriä (alue jolta erottuu rakenteita)
Etäisyystieto:	11 kilometriä lounaaseen Inkoon kirkolta

Inkoon Orslandetin saaren keskellä sijainnut Petarsin talo tunnetaan vain paikannimistöstä. Talo lienee autioitunut jo keskiajalla. Tonttimaa sijaitsee etelään viettävällä kallioisella rinteellä, jonka alaosan halki kulkee paikallistie. Tien pohjoispuolisessa ojaleikkauksessa erottuu paikoin palanutta savea ja runsaasti hiiltä, jotka liittyvät ainakin osittain tuhoutuneeseen tulisijanperustukseen. Ylempänä rinteessä on kaksi matalaa tulisijanperustusta. Niistä toista ympäröi hyvin hiilipitoinen maa. Rinteessä on myös 1800-1900-luvulle ajoittuvan rakennuksen perustus, jonka alueella on mm. tiilimurskaa. Petarsin tonttimaata tutkittiin arkeologisin kaivauksin kesällä 2008.

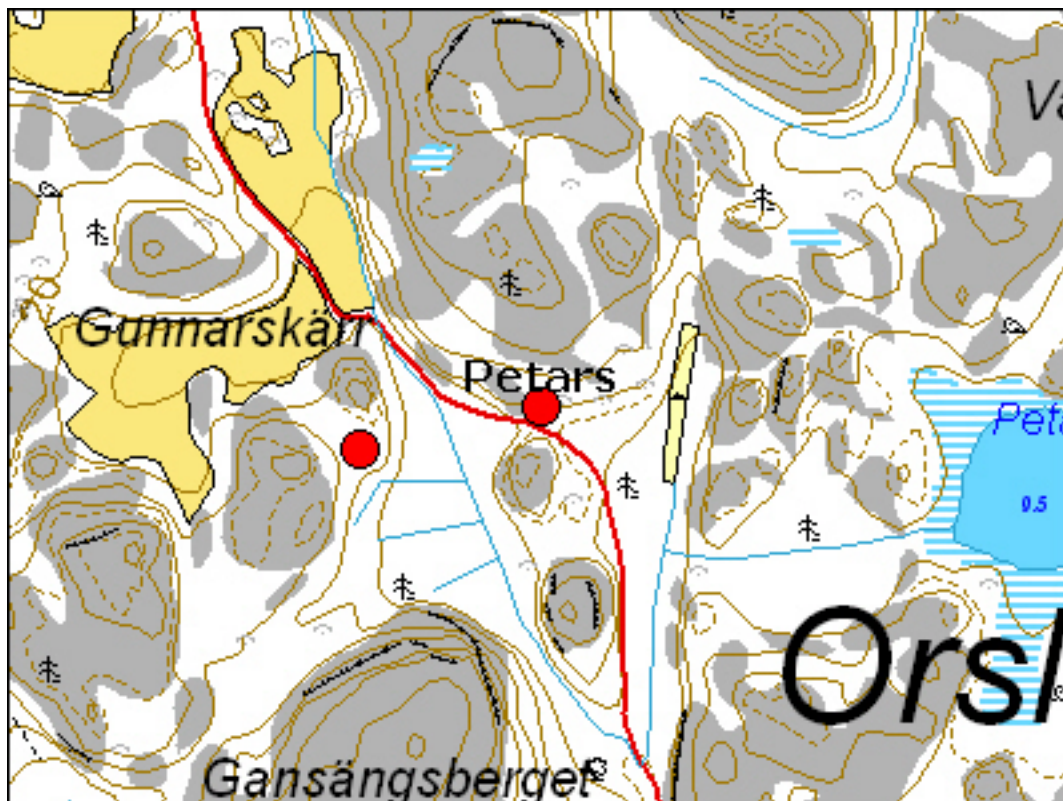
Noin 500 m Petarsin tontilta itään on Petarträsk-niminen pieni järvi. Sen pohjasedimenteistä otetut siitepölynäytteet osoittavat, että alueelle on syntynyt jo keskisellä rautakaudella peltoviljelyä ja kiinteätä asutusta. Petarträsketistä länteen laskevassa purossa on vanha myllynpaikka, joka on merkitty 1600-luvun lopun karttaan. Myllyyn liittyviä kevyitä patorakennelmia on säilynyt molemmin puolin puron uomaa.

Kirjallisuutta

Teija Alenius, Georg Haggrén, Henrik Jansson ja Arto Miettinen: Ulkosaariston asutuksesta autiokyläksi – Inkoon Ors poikkiteellisenä tutkimuskohteena. SKAS 1/2004. s. 4-19.

Alf Brenner: Ingå, Fagervik, Degerby. I–II. Karis 1985 (1936, 1937).

Artur Grönberg: Barösund. Helsingfors 1933.

Yleiskuva pohjoisesta yli Petarsin tonttimaan. GH 2007

INKOO Barö (Barö) Storböle

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 10
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6655650 y= 3324920 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	20 x 30 m
Etäisyystieto:	11 kilometriä Inkoon kirkolta lounaaseen

Inkoon Barölandetin saari jakautuu kahteen keskiajalta periytyvään kylään eli Baröhön ja Espingsiin. Vuonna 1540 niissä oli yhteensä viisi taloa. Barön ja Espingsin kylätontit sijaitsevat Barölandetin pohjoisosassa, mutta etelämpänä saarella on vanhimpien karttojen perusteella viitteitä ennen 1600-lukua autioituneesta asutuksesta mm. Storböle-niminen niitty.

Storbölen niittyalueelle työntyvälle kalliokielekkeelle oli keväällä 2006 alettu rakentaa omakotitaloa. Rakennustyömaa-alueelta paljastui keskiaikaiseen kylätonttiin liittyvä muinaisjäännösalue, jossa tehtiin pieni kaivaus.

Paikalla oli noin 20 x 30 m laajuisella alueella intensiivisestä keskiaikaisesta toiminnasta kertynyt kulttuurikerros. Puolet tästä alueesta oli rakennustöiden vuoksi ehtinyt tuhoutua. Maanpinnalle erottui keväällä 2006 yksi tulisijanperustus. Kaivauksissa paljastui toisen lieden perustukset ja ympäröivää lattiatasoa. Koko alueella oli 5-20 cm paksu tumma maannos, jossa oli monin paikoin runsaasti palanutta savea. Storbölestä löytyi keskiaikaiselle kylätontille tyypillistä aineistoa: palanutta savea, palanutta ja palamatonta piitä, palanutta luuta ja rautanauloja sekä tulusrauta ja kaksi todennäköisesti 1300-luvulle ajoittuvaa keramiikan palaa.

Kirjallisuutta

Teija Alenius, Georg Haggrén, Henrik Jansson ja Arto Miettinen: Ulkosaariston asutuksesta autiokyläksi – Inkoon Ors poikkieteellisenä tutkimuskohteena. SKAS 1/2004. s. 4-19.

Alf Brenner: Ingå, Fagervik, Degerby. I–II. Karis 1985 (1936, 1937).

Artur Grönberg: Barösund. Helsingfors 1933.

Georg Haggrén, Henrik Jansson & Tarja Knuutinen: Inkoon Storböle – Keskiaikainen autiotontti Länsi-Uudenmaan saaristossa. SKAS 3/2007. s. 3–11.

Storbölestä löytyneen rakennuksen jäänteitä. GH 2006

INKOO Älgsjö (Älgsjö) Gammelby

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 10
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6656224 y= 3329494 z= 4 (tulisijanperustus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	10 x 10 (tulisijan perustus ja sen ympäristö)
Etäisyystieto:	9 kilometriä Inkoon kirkolta lounaaseen

Inkoon Älgsjöstä on maininta vuodelta 1540, mutta kylä on paljon tätä vanhempi. Älgsjölandetilla oli 1500-luvulla neljä taloa. Kylän talot sijaitsivat 1700-luvulta 1900-luvulle saaren länsiosassa, mutta aiemmin asutusta on ollut myös idempänä, mistä on muistona 1700-luvun lopulta tunnettu pelto Gammelbyåker.

Gammelbyåker on paikannettavissa lähelle Älgsjölandetin pohjoisrantaan. Pellon reunat erottuvat yhä raivauksen jäljiltä syntyneinä valleina ja raivausröykkiöinä. Itse peltoalue on nykyisin metsittynyt. Sen länsipuolella on lohkokivestä rakennettu tulisijanperustus, joka kooltaan noin 2,5 x 2,5 m ja korkeudeltaan noin 30 cm. Tulisijassa ja sen ympäristössä on jonkin verran palanutta savea. Paikalta ei ole muita löytöjä. Gammelbyn lähistöltä löytyy merenkulkuun liittyvää vanhaa nimitystä kuten Snäckhamn.

Inventointi 2007

Aika:	9.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Henrik Jansson, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät, vähän häiritsevää kasvillisuutta.
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

Teija Alenius, Georg Haggrén, Henrik Jansson ja Arto Miettinen: Ulkosaariston asutuksesta autiokyläksi – Inkoon Ors poikkitieellisenä tutkimuskohteena. SKAS 1/2004. s. 4-19.

Alf Brenner: Ingå, Fagervik, Degerby. I–II. Karis 1985 (1936, 1937).

Artur Grönberg: Barösund. Helsingfors 1933.

Tulisijan perustus. ET 2007

KIRKKONUMMI Domvik (Domvik/ Gudlösböle)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 08
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6664052 y= 3359008 z= 12 (alarinteen tulisijanperustus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	25 x 45 m (alue, jolla rakenteita)
Etäisyystieto:	6 kilometriä Kirkkonummen kirkolta eteläkaakkoon

Domvikin eli Gudlösbölen keskiaikaisesta yksinäistalosta on säilynyt maininta vasta vuodelta 1540. Domvik sijaitsee Porkkalanniemen Upinniemestä erottavan Tavastfjärdenin länsirannalla. Kylän pellot laskeutuvat kohti suojaista merenlahtea. Tonttimaa sijaitsee kallioisella rinteellä peltojen yläpuolella.

Domvikin rakennukset ovat tuhoutuneet Porkkalan vuokra-ajalla 1940-1950-luvuilla. Vanhasta asutuksesta ja rakennuskannasta on jäljellä vain villiintyneitä puutarhakasveja ja kasvillisuuden peittämiä raunioita.

Tonttimaan yläosassa on 1800-luvulle ja 1900-luvun alkupuolelle ajoittuvien rakennusten kivijalkoja ja uuninperustuksia sekä kellarikuoppa. Niiden itäpuolella alarinteessä on ainakin kaksi muita vanhempaa matalaa (20-30 cm korkeata) tulisijanperustusta, joissa on palanutta kiveä ja hieman tiilimurskaa.

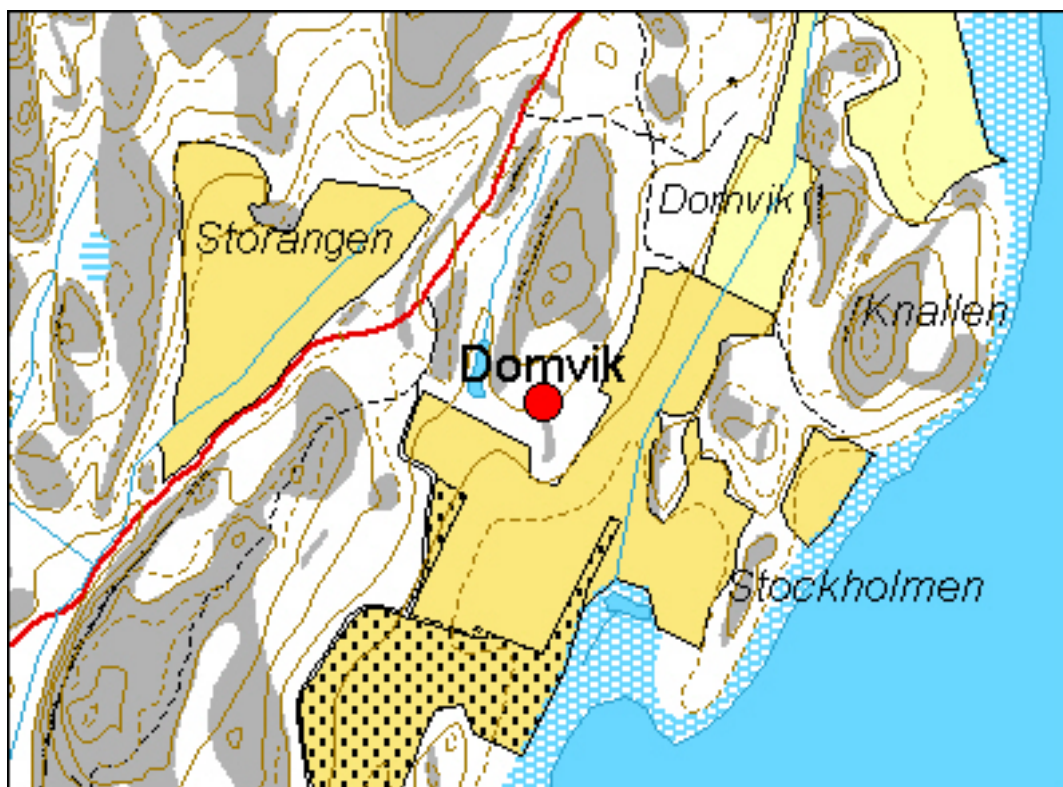
Ensimmäinen perustus on laajuudeltaan noin 3 x 3 x 0,3 m ja ladottu lohkokivistä. Kivien välissä runsaasti hiiltä ja hieman palanutta savea. Rinteessä sen alapuolella on noin 0,2 m korkea tulisijanperustus, jonka laajuutta ei saatu varmistettua. Rakenteessa on palaneita kiviä ja hiiltä. Rakenne saattaa liittyä ensimmäiseen tulisijanperustukseen. Toinen tulisijanperustus sijaitsee ensimmäisen koillispuolella ja on laajuudeltaan noin 3 x 3 x 0,3 m. Rakenteessa on palaneita kiviä, hiiltä, tiilimurskaa ja palanutta savea.

Inventointi 2007

Aika:	16.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät, paikoitellen kasvillisuus vaikeutti havainnointia.
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

J. E. Rosberg & Uno A. Fleege: Kyrkslätt socken. Helsingfors 2004 (1901).

Yleiskuva pohjoisesta. ET 2007

KIRKKONUMMI Dåvits (Dåvits/ Örmero)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 11
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6665853 y= 3367137 z= 10 (tulisijan perustus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	n. 20 x 20 m
Etäisyystieto:	10 kilometriä Kirkkonummen kirkolta kaakkoon

Dåvitsin kylää kutsuttiin keskiajalla nimellä Örmero. Vaikka kylä oli keskiajan lopulla todellisuudessa vain yksinäistalo, oli sen mukaan nimetty kokonainen verokunta. Örmero bolista eli Örmeron verokunnasta on säilynyt maininta vuodelta 1451. Talo oli alkujaan perustettu merenlahden pohjukkaan, mutta sen tarjoamat toimeentulomahdollisuudet vähenivät maannousemisen myötä. Vuosisatojen kuluessa Dåvits oli välillä pitkään autiona. Tila liitettiin 1800-luvun puolivälissä Hirsalaan.

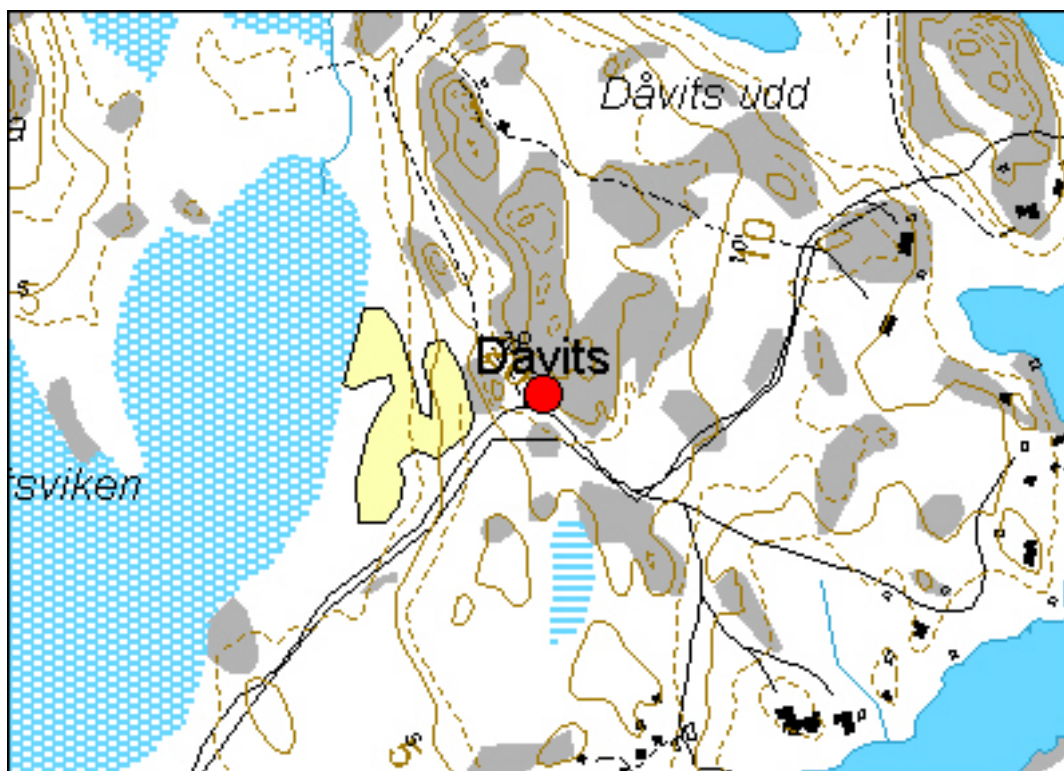
Dåvitsin tonttimaa on kallioiden välissä länteen, merta kohden viettävien peltojen yläpuolella. Paikalla erottuu useita 1800-luvulle ja 1900-luvun alkupuolelle ajoittuvien rakennusten raunioita ja mm. yksi kellari. Neuvostoliiton vuokra-ajan jälkeen Dåvits on ollut autio. Maastossa selvästi erottuvien raunioiden koillispuolella, kallioiden välisellä tasanteella on kaksi muita raunioita vanhempaa matalaa luonnonkivistä ladottua nelisivuista tulisijanperustusta. Ne ovat kooltaan noin 2 x 2 m ja korkeudeltaan noin 30 cm. Toisen päällä kasvaa iso mänty, toisen päällä iso kuusi. Näiden kahden tulisijanperustuksen alueelta löytyy pieniä määriä palanutta savea.

Inventointi 2007

Aika:	16.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät, vähän häiritsevää kasvillisuutta.
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

J. E. Rosberg & Uno A. Fleege: Kyrkslätt socken. Helsingfors 2004 (1901).

Yleiskuva lännestä. ET 2007

KIRKKONUMMI Junkars (Junkars)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

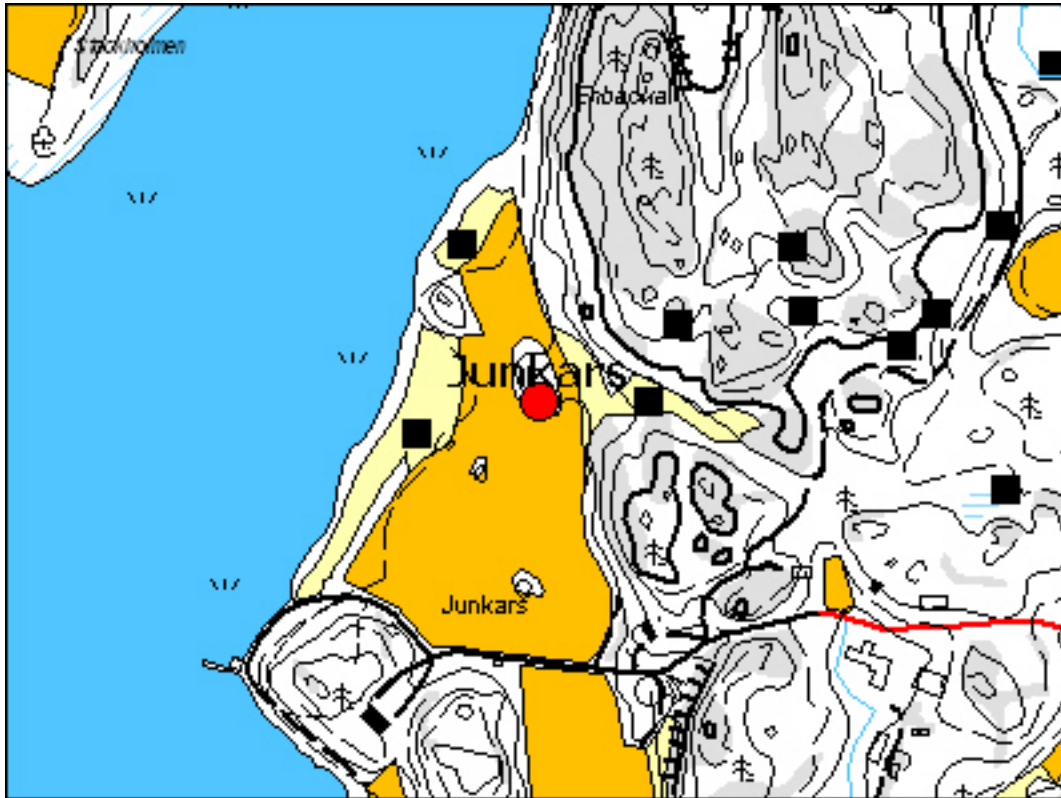
Peruskartta	2032 08
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6663500 y= 3359650 (epävarma paikannus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Epävarma
Etäisyystieto:	8 kilometriä eteläkaakkoon Kirkkonummen kirkolta

Junkars oli keskiajan lopulla yksinäistalo, mutta siihen liitettiin jo 1500-luvun puolivälissä kolmitaloinen Kullabölen eli Rullarsbölen kylä. Vuonna 1680 Junkarsin kolme taloa yhdistettiin ja niistä tuli säterikartano. Sen omistanut Erik Bure rakennutti uuden päärakennuksen kallioiden väliin lähemmäs merta, missä Junkarsin kartano päärakennus pihapiireineen on yhä nykyään. Kartanon puistossa on muistona vanhasta rakennuskannasta mm. ison holvikellarin raunio.

Junkarsin vanha kylätontti oli 1600-luvun lopussa muutettu säterin lato- eli karjakartanoksi. Sitten talouspiha on siirretty pois tältä paikalta, joka on nykyisin peltojen keskellä oleva pieni joutomaa-alue. Sitä ympäröivässä pellossa on mm. vanhasta asutuksesta indikoivaa palanutta savea.

Kirjallisuutta

Eino Jutikkala & Gabriel Nikander: Säterier och storgårdar i Finland I. Helsingfors 1939.
J. E. Rosberg & Uno A. Fleege: Kyrkslätt socken. Helsingfors 2004 (1901).

Yleiskuva etelästä. ET 2007

KIRKKONUMMI Leivosböle (Leivosböle)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 09
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6679385 y= 3361553 z= 27 (läntisin tonttimaa)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	n. 200 x 100 m (karttapaikannuksen perusteella)
Etäisyystieto:	7 kilometriä Kirkkonummen kirkolta koilliseen

Leivosböle eli Leivola on keskiaikainen kylä, joka kuului Espoon hallintopitäjään, vaikka oli kirkollisesti osa Kirkkonummea. Vanhin tieto kylästä on vuodelta 1540, jolloin siinä oli kolme taloa. Ne tunnetaan myöhemmin nimillä Peij, Skåla ja Teir. Kaikki kolme taloa liitettiin 1800-luvun lopulla naapurikylässä olleeseen Oitbackan suurtilaan.

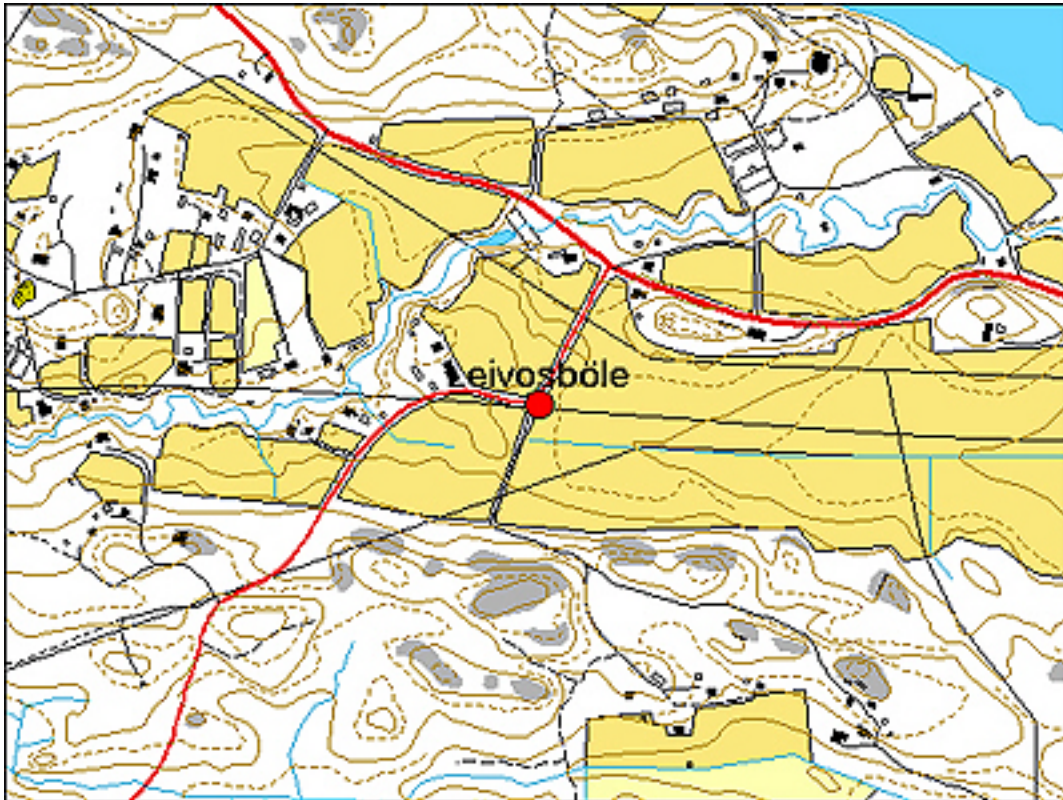
Kylän kolme taloa olivat nauhamaisesti omilla tonteillaan harjun ja pellon välissä. Peltoaukea ja harju hallitsevat yhä maisemaa. Taloista läntisimmän eli Skålan tonttimaa on nykyisin peltoa. Peijn tontilla asutus on säilynyt nykypäiviin. Itäisin eli Teirin tontti on puolestaan pellonreunaan viettävässä rinteessä, jossa on joitain luultavasti 1800-luvulle ajoittuvia rakennusten perustuksia. Teirin tontin pohjoispuolella on tieraunio, joka on syntynyt kun Espoosta Vihtiin vievän tien linjaus on siirretty harjun pohjoispuolelle.

Inventointi 2007

Aika:	9.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Osa kohteen pelloista oli vaikea tehdä havaintoja ja suorittaa pintapoimintaa peltojen kyntämättömyyden vuoksi. Harjuilla kasvillisuus vaikeutti havainnointia.
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

J. E. Rosberg & Uno A. Fleege: Kyrkslätt socken. Helsingfors 2004 (1901).

Yleiskuva lounaasta. Etualalla läntisin tonttimaa. ET 2007

KIRKKONUMMI Thorsvik (Kvasborg/ Hvaspar)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 11
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6671350 y= 3367310 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	30 x 50 m
Etäisyystieto:	10 kilometriä itään Kirkkonummen kirkolta

Kvasborgin eli Hvasparin yksinäistalo sijaitsi Espoonlahden länsirannalla. Talo yhdistettiin 1800-luvun puolivälissä viereisen Vittkarsin yksinäistalon kanssa uudeksi kyläksi, joka sai nimen Thorsvik.

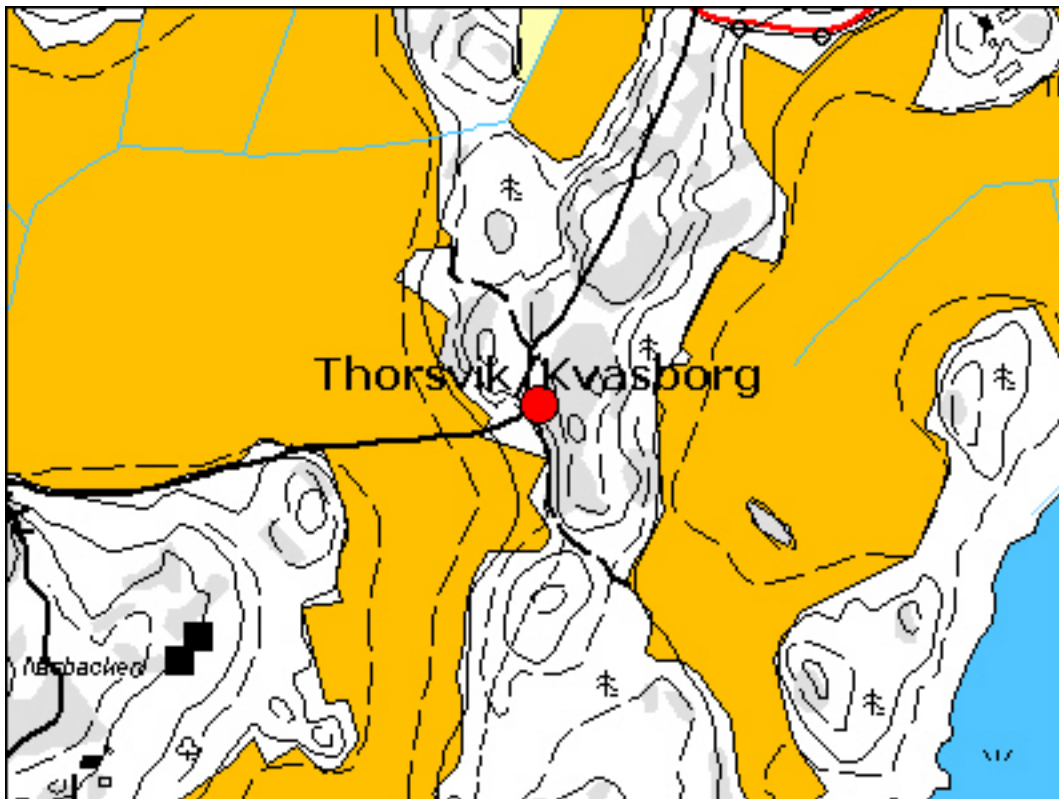
Kvasborgin tonttimaa on ollut kallioisella rinteellä etelään viettävien peltojen yläpuolella. Paikalla on harvaa metsää, jota käytetään laitumena. Alarinteen pellot ovat yhä viljelykäytössä. Yhtään tilaan liittyvää rakennusta ei ole enää jäljellä, mutta vähäisestä myöhemmästä maankäytöstä johtuen maan alla lienee hyvin säilyneitä rakenteita ja kulttuurikerroksia. Kohteella on huomattava maisemallinen arvo ja se lasketaan Uudenmaan perinnebiotooppien joukkoon.

Inventointi 2007

Aika:	22.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

J. E. Rosberg & Uno A. Fleege: Kyrkslätt socken. Helsingfors 2004 (1901).

Yleiskuva lännestä. ET 2007

KIRKKONUMMI Medvastö (Medvastö) Byviken

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 11
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	$x= 6667809$ $y= 3368442$ $z= 10 - 12,5$ (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	80 x 150 m
Etäisyystieto:	12 kilometriä kaakkoon Kirkkonummen kirkolta

Medvastö on pieni keskiaikainen kylä Espoonlahden länsirannalla. Jo vuodelta 1481 on säilynyt maininta medvastöläisestä talonpojasta ja hänen vierailustaan Tallinnassa. Kylän taloluku kasvoi 1540-luvun lopussa kolmeen, kun kaksi naapurikylä Stormsin taloa liitettiin siihen. Taloista kaksi autioitui 1600-luvulla, kolmannelle muodostettiin ratsutila. Tämä rustholli sijaitsi 1700-luvun lopulla Medvastön saaren itäosassa, mutta vuoden 1779 kartan perusteella voidaan päätellä, että kylä on alkujaan sijainnut lännempänä lähellä Byvikenin perukkaa.

Byviken on nykyisin lähes umpeen kuroutunut. Sen rantoja kiertäneet niityt ja pellot on metsitetty. Peltojen yläpuolella sijainneella tonttimaalla on useita pieniä kalliokumpareita. Niiden välissä maaperä on pääosin moreenia. Kylän vanhan tonttimaan alue on osin hakkuuaukeata, osin metsää. Hakkuuaukean alarinteillä erottuu umpeenkasvaneita viljelyksiä ja niitä reunustavia raivausröykkiöitä.

Tonttimaan lounaisosassa on pienellä kumpareella sijaitseva tasanne, jossa erottuu noin 3,5 x 3,5 m suuruinen ja 50 cm korkea uuninperustus. Sitä ympäröivässä maassa on runsaasti hiiltä ja hieman palaneen saven palasia, mutta ei tiiltä. Rakennuksen läheisyydessä on lähde. Siitä vajaan 50 m pohjoiseen on noin 2,5 x 2,5 m kokoinen ja 50 cm korkea uuninperustus ja halkaisijaltaan noin 2,5 m laajuinen kumpare, jossa on lohkokiviä, hiilensekaista maata ja kuonaa. Näistä noin 50 m pohjoiseen on kaksi uuninperustusta. Niistä eteläisempi on kooltaan noin 3,5 x 3,5 m (korkeus noin 50 cm) ja pohjoisempi noin 4 x 4 m (korkeus noin 80 cm). Molemmissa on hiilensekaista maata ja palaneita kiviä, pohjoisemmassa myös palanutta savea, mutta ei tiiltä. Näiden tulisijojen pohjoispuolella on soikea 2,5 x 3 m laajuinen ja noin 60 cm korkea maansekainen röykkiö. Edellä kuvatut rakenteet ajoittunevat keskiaikaan tai 1500-1600-luvulle.

Tonttimaan keski- ja itäosissa on lisäksi ainakin kuusi uuninperustusta, jotka on rakennettu lohkokivistä ja tiilistä. Ne ovat kooltaan noin 3 x 3 – 4 x 4 m ja ajoittuvat todennäköisesti 1800-luvulle tai 1900-luvun alkuun. Tonttialueen pohjoisosassa lähinnä Medvastön rusthollin tonttia on pienistä lohkokivistä ladottu luultavasti 1700-luvun lopulle tai 1800-luvulle ajoittuvan rakennuksen kivijalka (5 x 8 m) ja sen sisällä tiilestä muuratun uunin raunio.

Inventointi 2007

Aika: 16.10.2007
Inventoijat: Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet: Melko hyvät
Löydöt: -

Kirjallisuutta

J. E. Rosberg & Uno A. Fleege: Kyrkslätt socken. Helsingfors 2004 (1901).

Inventoinnissa löytyneet kiinteät rakenteet

1. Aukean NW-reunassa 2,5 x 2,5 m laajuinen ja 0,5 m korkea neliömäinen maansekainen kiviröykkiö, jossa hiilensekaista maata, mutta ei palanutta savea. Röykkiö on rakennettu kalliopohjalle. Tulisijanperustus?
x = 6667785 y = 3368417
2. Edellisen NW-puolella oleva röykkiö, jonka halkaisija on noin 2,5 m ja korkeus noin 0,3 m. Röykkiössä on lohkokiviä ja hiilensekaista maata sekä hieman kuonaa. Tulisijanperustus?
x = 6667789 y = 3368404
3. Noin 4 x 4 m laajuinen ja 0,3 m korkea neliömäinen uuninperustus, jossa hiilen- ja tiilenmurujensekaista maata.
x = 6667806 y = 3368470
4. Noin 4 x 4 m laajuinen ja 0,3 m korkea neliömäinen uuninperustus, jossa hiilen- ja tiilenmurujensekaista maata.
x = 6667810 y = 3368473
5. Kallion päälle lohkokivistä rakennettu noin 4 x 4 m laajuinen ja 0,3 m korkea uuninperustus, jossa tiilimurskaa.
x = 6667824 y = 3368484
6. Maansekainen noin 3 x 3 m laajuinen röykkiö, jossa tiilimurskaa. Uuninperustus?
x = 6667837 y = 3368480
7. Maansekainen noin 3 x 3 m laajuinen röykkiö, jossa tiilimurskaa. Uuninperustus?
x = 6667846 y = 3368476
8. Metsän reunassa sijaitseva noin 3,5 x 3,5 m laajuinen ja 0,3 m korkea lohkokivistä rakennettu tulisijanperustus.
x = 6667850 y = 3368462
9. Noin 4 x 4 m laaja ja 0,8 korkea tulisijanperustus, jossa palanutta kiveä ja palanutta savea, mutta ei tiiltä.
x = 6667847 y = 3368430

10. Edellisen kanssa samalla terassilla sijaitseva noin 3,5 x 3,5 laaja ja 0,5 m korkea tulisijanperustus, jossa palaneita kiviä, mutta ei tiiltä.

x = 6667858 y = 3368436

11. Noin 2,5 x 3 m laajuinen ja 0,6 m korkea maansekainen röykkiö.

x = 6667860 y = 3368435

12. Kallion päälle rakennettu, pienistä lohkokivistä koottu kivijalka, jonka koko on 5 x 8 m. Kivijalan sisäpuolella on uuninperustus, jossa runsaasti tiilimurskaa. Ajoittuneet 1700-1800-luvulle.

x = 6667865 y = 3368493

13. Noin 2 x 2 m laaja nyrkinkokoisista kivistä ladottu pieni tulisijanperustus. Joukossa on hieman tiiltä. Tulisijan vieressä on punasavikeramiikan ja piiposliinin palasia. Ajoittuneet 1800-luvulle.

x = 6667774 y = 3368459

14. Lähde, jonka vieressä korkea maakivi.

x = 6667754 y = 3368419

15. Noin 3,5 x 3,5 m laaja ja 0,5 m korkea kivistä koottu tulisijanperustus. Seassa hiiltä ja palaneen saven muruja.

x = 6667731 y = 3368416

Alarinteessä peltoja, joiden reunoilla raivausröykkiöitä.

Yleiskuva lounaasta. Rakenteita on sekä kuvan vasemmassa reunassa olevassa metsässä että oikean reunan kallion ympäristössä. ET 2007

KIRKKONUMMI Munkkulla (Munkkulla)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 08
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6670197 y= 3357993 z= 23; x= 6670202 y= 3358001 z= 27 (tulisijan perustukset)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	10 x 15 m (tulisijan perustusten alue)
Etäisyystieto:	1 kilometri Kirkkonummen kirkolta lounaaseen

Munkkullan kylästä on asiakirjatietoja jo 1300-luvulta. Kolmesta talosta kaksi, Bro ja Laggars, kuuluivat vuoteen 1407 asti virolaiselle Padisten sisterssiläisluostarille. On jopa esitetty, että Munkkulla olisi ollut kartanomainen tila, josta käsin luostarin uusmaalaisia tiluksia on hoidettu. Kylän kolme taloa säilyivät 1800-luvun alkuun, jolloin Laggars ja Erlas yhdistettiin. Kylän kolmesta talosta kaksi, Erlas ja Laggars, sijaitsi Kirkkonummen keskiaikaisesta kivikirkosta 800 m etelään olevalla mäellä. Kolmas talo, Bro oli puolestaan pitäjän halki kulkeneen nyttemmin maatuneen salmen rannalla. Kylän pohjoisosassa on Stegelbacka (Teilimäki)-niminen mäki, joka on nimensä perusteella vanha mestauspaikka.

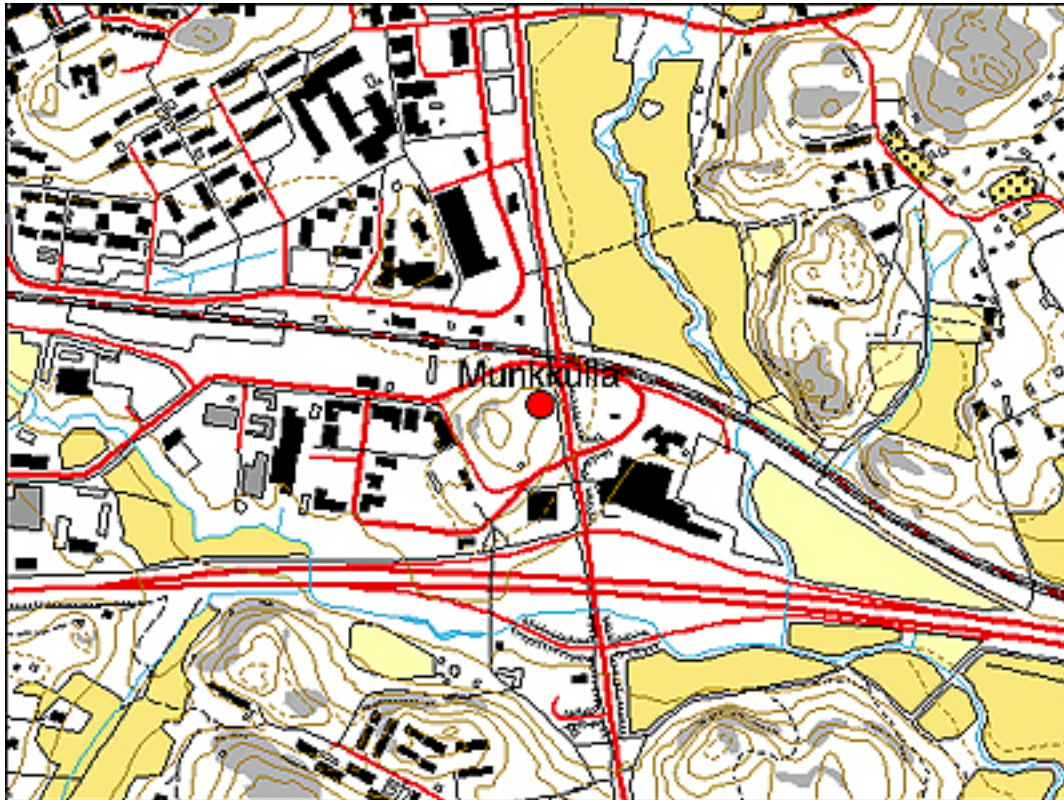
Munkkullan mäki, jonka etelärinteessä on ollut Laggarsin ja itärinteessä Erlasin tonttimaata, hallitsee yhä Kirkkonummen keskustan eteläosan maisemaa. Mäellä sijainneiden kahden tilan rakennuksista on jäljellä enää harmaakivikellarin päälle etelärinteeseen rakennettu iso aitta, jonka ympäristössä on tehty maansiirtotöitä. Kallion laella on villiintyneen puutarhan keskellä luultavasti 1900-luvun alusta peräisin olevan asuinrakennuksen kivijalka betoniportaineen. Itärinteessä erottuu kaksi matalaa kumpareta, joiden halkaisija on 2-3 m. Ne ovat luultavasti Erlasin talon rakennuksiin liittyviä vanhoja uuninperustuksia.

Inventointi 2007

Aika:	22.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Heinäkasvillisuus häiritsi paikoin havainnointia melko paljon
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

J. E. Rosberg & Uno A. Fleege: Kyrkslätt socken. Helsingfors 2004 (1901).

Yleiskuva idästä. Rinne, jossa tulisijanperustukset sijaitsevat. ET 2007

KIRKKONUMMI Porkkala (Porkkala)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 07
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6656002 y= 3357229 z= 11 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	50 x 20 m
Etäisyystieto:	15 kilometriä etelään Kirkkonummen kirkolta

Porkkala on tunnettu erityisesti satamapaikkana ja purjehdusväylän etappina, jona se mainitaan jo ns. tanskalaisessa itineraariossa 1200-luvun lopulla. Historialliselta ajalta tunnettu satama on niemen kärjessä, kun taas itse Porkkalan kylän tontit peltoineen ovat olleet siitä pari kilometriä pohjoiseen nyttemmin maatuneen salmen länsirannalla. Kylässä oli 1500-luvun puolivälissä kaksi taloa, kolmas talo oli salmen itärannalla Rembasissa.

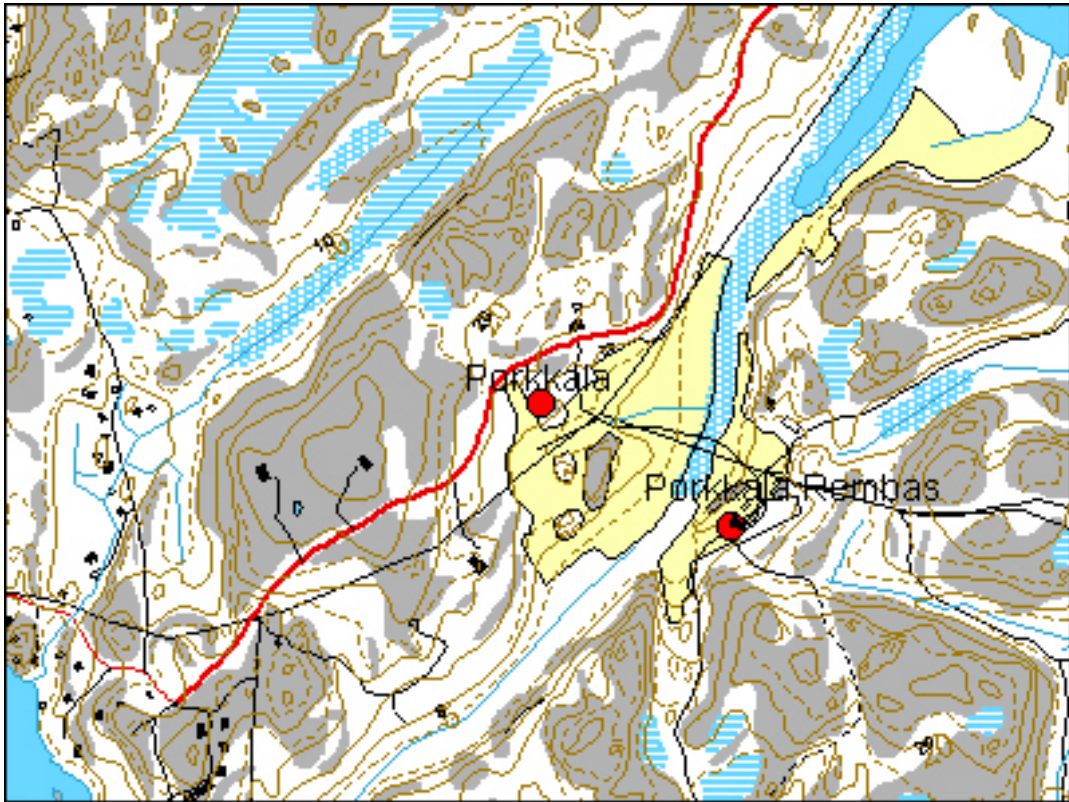
Porkkala oli vielä 1900-luvun alussa vilkas kyläyhteisö, mutta nykyisin vanhalla tonttimaalla on jäljellä vain Räfvasin ja Sundsin eli Musikantsin talojen rakennusten raunioita muistona Neuvostoliiton vuokra-aikaa (1944-1956) edeltävästä asutuksesta. Näkyvissä on useita kalliokumpareilla ja niiden välissä sijaitsevia kivijalkoja sekä pari kellaria jäännöksenä 1800-luvun ja 1900-luvun alun rakennuksista, mutta maan alla on luultavasti säilynyt rakenteita aina keskiajalta asti. Porkkalan kylän menneisyydestä kertoo rikas kulttuurikasvillisuus ja kylän keskusalue luetaankin nykyisin Uudenmaan perinnebiotooppeihin.

Inventointi 2007

Aika:	16.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Kasvillisuus ja myöhempien rakennusten rauniot häittäsivät havainnointia
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

J. E. Rosberg & Uno A. Fleege: Kyrkslätt socken. Helsingfors 2004 (1901).
Sirkka-Liisa Seppälä: Perinnemaisemien yhteys varhaiseen asutus- ja maankäyttöhistoriaan. Suomen Ympäristö 1/2006. Ympäristöministeriö. Helsinki 2006.

Yleiskuva pohjoisesta. ET 2007

KIRKKONUMMI Porkkala (Porkkala) Rembas

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 07
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6655842 y= 3357484 (keskikoordinaatit)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	20 x 20 m
Etäisyystieto:	15 kilometriä etelään Kirkkonummen kirkolta

Rembas oli alkujaan osa Porkkalan kylää. Porkkala on tunnettu erityisesti satamapaikkana ja purjehdusväylän etappina, jona se mainitaan jo ns. tanskalaisessa itineraariossa 1200-luvun lopulla. Historialliselta ajalta tunnettu satama on niemen kärjessä, kun taas itse Porkkalan ja Rembasin kylien tontit peltoineen ovat olleet siitä pari kilometriä pohjoiseen nyttemmin maatuneen salmen rannalla. Salmen länsirannalla oli Porkkalan kylän kaksi taloa ja niitä vastapäätä itärannalla Rembasin yksinäistalo, jonka rakennusten tiedetään tuhoutuneen tulipalossa noin vuonna 1611. Rembas rakennettiin palon jälkeen uudelleen.

Rembasin tonttimaa sijaitsee kalliokumpareella, jonka ympärille pellot ovat levittäytyneet. Vanhasta maataloudesta on jäänteinä rikas kulttuurikasvillisuus. Rembas oli vielä 1900-luvun alussa osa Porkkalan vilkasta kyläyhteisöä, mutta nykyisin vanhan kylän tontilla on vain pieni ulkorakennus. Asutus ei palannut paikalle Neuvostoliiton vuokra-ajan jälkeen. Osa tontista on jäänyt tien alle, osa on laitumena, jossa erottuu yhä useita kivijalkoja ja uuninperustuksia. Niistä pääosa on 1800-luvulta tai 1900-luvun alkupuolelta, mutta maan alla on todennäköisesti säilynyt tätä vanhempia rakenteita ja kulttuurikerroksia.

Inventointi 2007

Aika:	16.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Kasvillisuus ja myöhäisempien rakennusten rauniot haittasivat havainnointia
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

J. E. Rosberg & Uno A. Fleege: Kyrkslätt socken. Helsingfors 2004 (1901).
Sirkka-Liisa Seppälä: Perinnemaisemien yhteys varhaiseen asutus- ja maankäyttöhistoriaan. Suomen Ympäristö 1/2006. Ympäristöministeriö. Helsinki 2006.

Yleiskuva lounaasta. ET 2007

KIRKKONUMMI Strömsby (Skräddarby/ Ström)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 08
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6665710 y= 3354695 z= 18 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	30 x 80 m
Etäisyystieto:	6 kilometriä lounaaseen Kirkkonummen kirkolta

Skräddarbyn eli Strömin pieni kylä kuului 1300-luvulla pohjoisvirolaisen Padisen sisterssiläisluostarin omistukseen. Myöhemmin keskiajalla se siirtyi Viipurin pyhän Katariinan prebendan omistukseen ja 1500-luvun puolivälissä kuningas Kustaa Vaasan omiin tiluksiin. Kylässä oli 1500-luvulla vain kaksi taloa. Molemmat autioituivat viimeistään 1600-luvun alussa, minkä jälkeen Skräddarbyn maat liitettiin viereisen Strömsbyn tiluksiin.

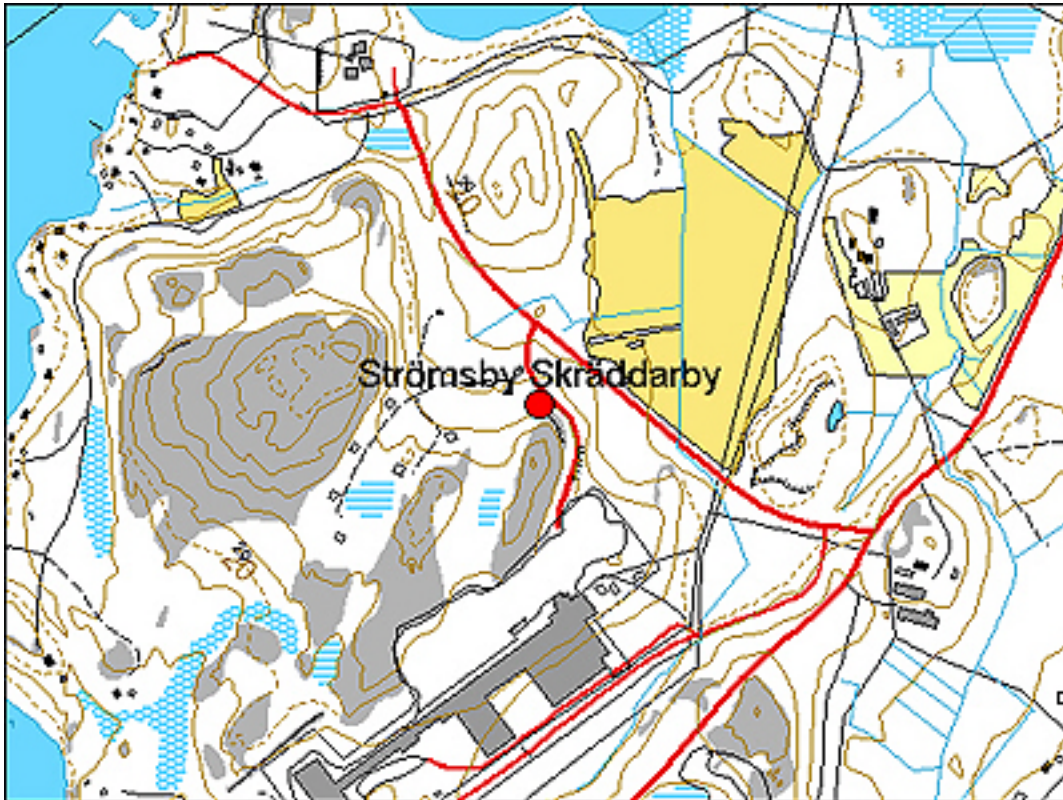
Skräddarby on todennäköisesti sijainnut samalla paikalla kuin Strömsbyn kartanon 1700-luvulla perustettu torppa. Paikka on keskiajalla ollut suojaisan lahden eteläpuolella, länteen viettävällä rinteellä. Vuosina 1944-1956 se oli osa Neuvostoliiton armeijan varikko- ja varastoaluetta, mistä on yhä muistona kolme tyhjilleen jäänyttä varastorakennusta. Aluetta peittää tiheä nuori sekametsä. Tonttimaan halkaisee teollisuusalueelle vievä moderni tie, jonka rakentaminen on tuhonnut osan muinaisjäännösalueesta. Tieleikkauksen molemmilla puolilla on 1800-luvulle ja 1900-luvun alkupuolelle ajoittuvien rakennusten raunioita (mm. lohkokivistä rakennettuja kivijalkoja ja tiiliuunien perustuksia).

Inventointi 2007

Aika:	16.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Kasvillisuus häyttasi havainnointia
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

J. E. Rosberg & Uno A. Fleege: Kyrkslätt socken. Helsingfors 2004 (1901).

Yleiskuva lounaasta. ET 2007

KIRKKONUMMI Vitträsk (Vitträsk)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikka
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 09
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6678536 y= 3360707 z= 53 (ladottu kiveys)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	50 x 50 m
Etäisyystieto:	8 kilometriä koilliseen Kirkkonummen kirkolta

Vitträsk on Espoon hallintopitäjään kuulunut kylä tai pikemminkin yksinäistalo, joka oli kirkollisesti osa Kirkkonummea. Vanhin maininta Vitträskistä on jo vuodelta 1433. Talo oli 1600-luvulla ajoittain autiona, mutta se vaurastui 1700-luvulla ja muuttui säätyläisomistukseen siirryttyään 1800-luvulla kartanomaiseksi suurtilaksi. Sitten tilan kaikki rakennukset on purettu.

Vanha tonttimaa on sijainnut Vitträsk-järven pohjoispuolella peltoihin rajoittuneella kallioisella alueella. Paikka on nykyisin Johtamistaidon opiston itäpuolella sijaitsevaa villiintynyttä puistoa ja metsikköä, jonka halki kulkee pururata. Kasvillisuudessa erottuu yhä 1800-luvun rakennettu puisto ja siitä säilyneitä istutuksia (mm. pihtakuusikuja). Alueella on useita rakennusten kivijalkoja (mm. isoista luonnonkivistä rakennettu noin 13 m pitkä kivijalka) ja kellarikuoppia. Tonttimaan itäosassa erottuu pienehköistä kivistä ladottu kiveys, joka saattaa olla jääne 1800-lukua vanhemmasta rakennuskannasta.

Inventointi 2007

Aika:	9.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

J. E. Rosberg & Uno A. Fleege: Kyrkslätt socken. Helsingfors 2004 (1901).

Yleiskuva idästä. ET 2007

SIUNTIO Fjällskifte (Fjällskifte)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 06
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6678220 y= 3344210 (eteläinen tulisijan perustus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	10 x 10 ja 10 x 10 m (uuninperustusten alueet)
Etäisyystieto:	12 kilometriä Siuntion kirkolta luoteeseen

Fjällskifte on pieni keskiaikainen yksinäistalo, joka kuului Svidjan kartanolääniin. Ensimmäinen säilynyt maininta Fjällskiftestä on vuodelta 1540. Tämä kartanon maille myöhäiskeskiajalla perustettu uudistila eli torppa sijaitsi metsikköisellä rinteellä laajan Svidjaslätt-nimellä tunnetun peltoaukean pohjoislaidalla noin kilometrin kartanosta länteen. Fjällskifte siirtyi 1800-luvun lopulla Svidjan kartanolta Gårdskullan kartanolle, jonka torppana se oli itsenäisyyden ajan alkuun asti.

Fjällskiftessä asunut Svidjan lampuuti Jakob Johansson rakensi 1750-luvulla tai aivan 1760-luvun alussa tilalleen kivisen päärakennuksen. Tämä noin 8 x 13 m laajuinen rakennus on hävinnyt jo kauan sitten, mutta sen pohjakaava on hahmotettavissa kirjallisten lähteiden perusteella. Kyse on tietyvästi Suomen vanhimmasta talonpoikaistalon kivisestä päärakennuksesta.

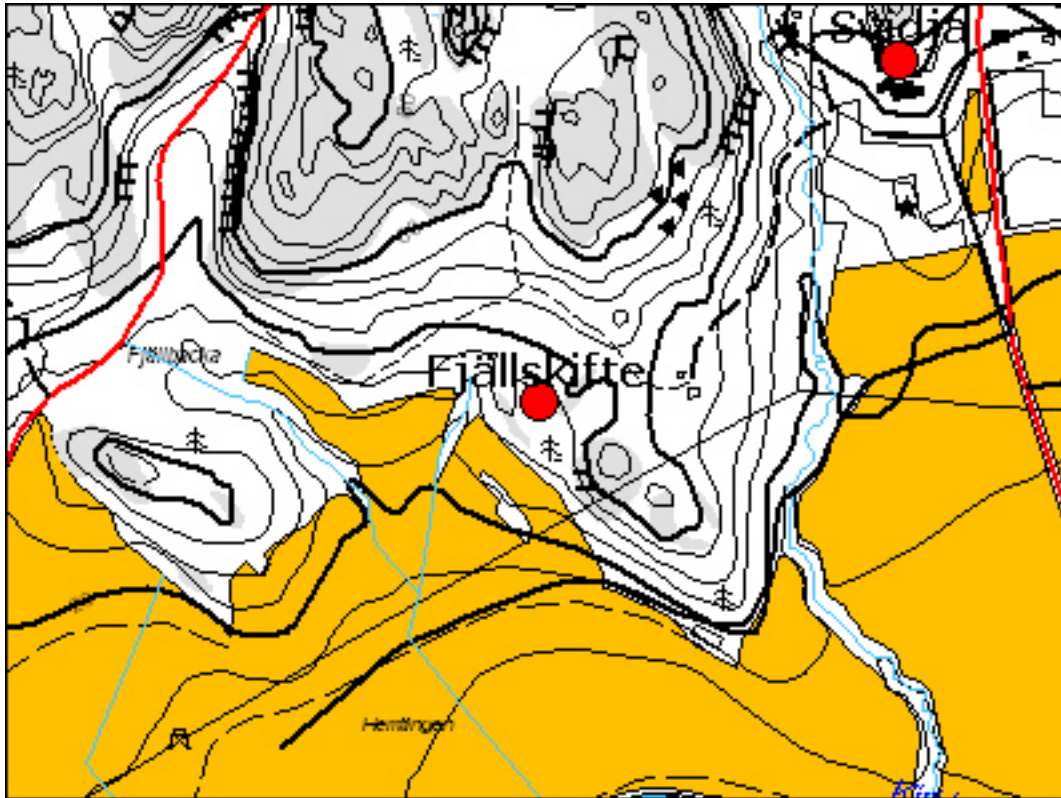
Fjällskiften tonttimaa, jolta rakennukset ovat kadonneet tietyvästi 1960-luvulla, on osittain hakkuuaukealla, osittain tiheässä kuusimetsässä. Alarinteessä lähellä metsänreunaa erottuu pienen rakennuksen, luultavasti torpan kivijalka ja noin 3 x 3 m kokoinen tiilistä ja lohkokivistä rakennetun uunin raunio. Noin 5 m siitä pohjoiseen erottuu ojanreunassa palanutta savea ja jäänteitä vanhemmasta uunistä. Metsäojitus on vahingoittanut alarinteeseen tonttialuetta. Tältä paikalta vajaa 100 m pohjoiseen olevan hakkuuaukean reunalla on noin 4 x 4 m kokoinen kalliopaljastuman päälle rakennettu kivilatomus. Luultavasti kyseessä on uuninperustus.

Inventointi 2007

Aika:	22.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä, Santeri Vanhanen
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Kirjallisuus:

Alf Brenner: Sjundeå sockens historia I-II. Sjundeå 1953, 1955.

Eteläinen tulisijanperustus lännestä. ET 2007

SIUNTIO Gammelby (Gammelby)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 03
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6678180 y= 3341640 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	50 x 100 m (pellon löytöalue)
Etäisyystieto:	3 kilometriä Siuntion kirkolta länteen

Siuntion Gammelbystä on varhaisin tunnettu maininta vuodelta 1520, mutta alueen asutus juontune rautakaudelta asti. Kylässä oli keskiajan lopulla neljä taloa, joista kaksi eli Härkä ja Seppä olivat paikalla ainakin 1700-luvun jälkipuolelle asti. Kylän maat kuuluivat 1500-luvulta 1800-luvun alkuun Suitian kartanolle. Vanhalla kyläkumpareella oli vielä 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa joitain ulkorakennuksia, mutta ne ovat hävinneet jo vuosikymmeniä sitten.

Gammelbyn tonttimaa sijaitsee peltojen keskellä olevalla kumpareella. Vanhan tonttimaan länsiosa on raivattu pelloksi. Pellon muokkauskerroksessa on runsaasti tiiltä, palanutta savea ja erityisesti 1700-1800-lukujen talousjätettä. Tonttimaan itäosassa on metsikköinen kumpare, mutta sen aluetta rikkoo runsas 1900-luvulle ajoittuva maankäyttö (mm. maansiirtotyöt). Tonttimaasta noin 200-500 m itään erottuu lounaaseen viettävässä metsikköisessä rinteessä pengerryksiä ja röykkiöitä, jotka liittyvät varhaiseen, mahdollisesti rautakaudelle ajoittuvaan pellonraivaukseen. Alue kuuluu Uudenmaan perinnemaisemiin.

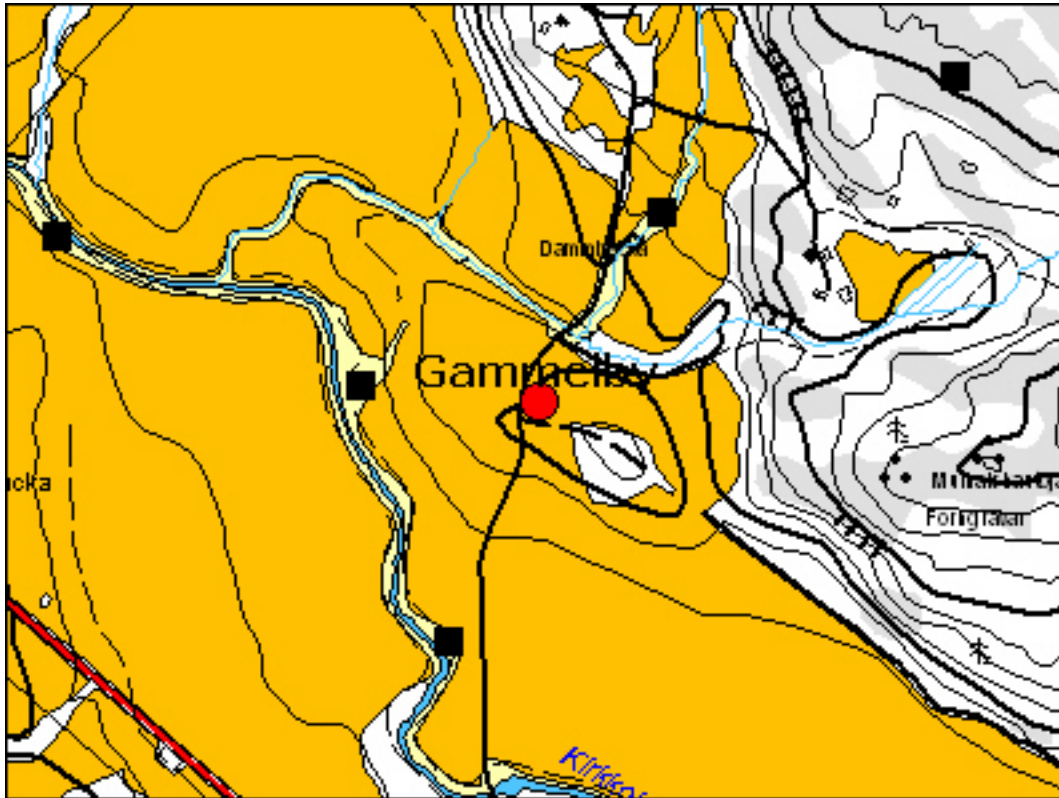
Inventointi 2007

Aika:	22.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä, Santeri Vanhanen
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

Alf Brenner: Sjundeå sockens historia I-II. Sjundeå 1953, 1955.

Sirkka-Liisa Seppälä: Perinnemaisemien yhteys varhaiseen asutus- ja maankäyttöhistoriaan. Suomen Ympäristö 1/2006. Ympäristöministeriö. Helsinki 2006.

Yleiskuva etelästä. ET 2007

SIUNTIO Grotbacka (Grotbacka)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 03
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6681070 y= 3339540 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	30 x 30 m
Etäisyystieto:	5 kilometriä Siuntion kirkolta luoteeseen

Grotbacka on keskiaikainen rälssitila, joka on autioitunut luultavasti 1500-luvulla. Grotbackasta on säilynyt maininta vuodelta 1517. Viimeistään 1600-luvulla kylän maat on yhdistetty viereiseen Nackansin rälssitilaan, joka tunnetaan nykyisin Grotbackan nimellä.

Grotbackan tonttimaa on Lempansån sivu-uoman länsipuolisella peltoterassilla. Paikka on merkitty autiotonttina Nackansin karttaan vuodelta 1704. Tonttimaan halki kulkee Lempansiin johtava tie. Peltoterassin itäosassa on pieni kalliopaljastuma, jonka ympärille keväällä 2007 tehdyistä koekuopista löytyi palanutta savea. Tonttimaa ja sitä ympäröivät pellot olivat nurmella kesällä 2007.

Inventointi 2007

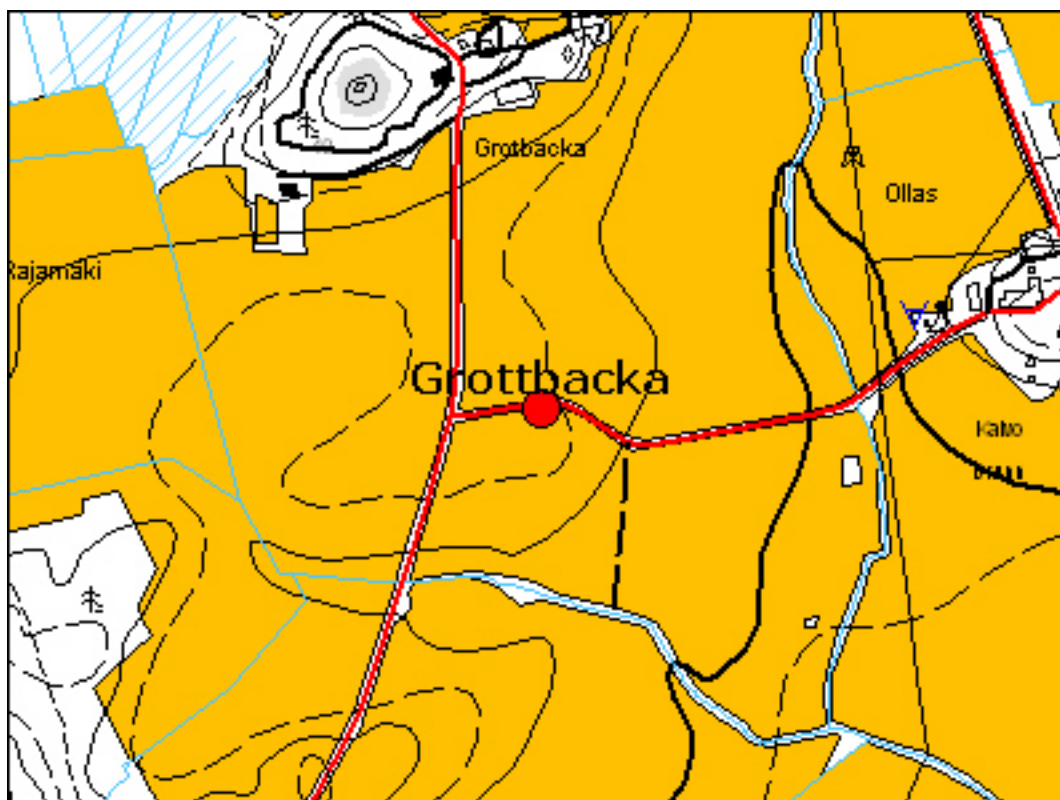
Aika:	22.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä, Santeri Vanhanen
Havaintomahdollisuudet:	Kasvillisuus häiritsi havainnointia
Löydöt:	-

Tiedonannot

FM Esa Mikkola

Kirjallisuutta

Alf Brenner: Sjundeå sockens historia I-II. Sjundeå 1953, 1955.

Yleiskuva idästä. ET 2007

SIUNTIO Sjunby (Sjunby) Karuby/ Vadet

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kyläpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 06
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6673227 y= 3346669 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	20 x 20 m
Etäisyystieto:	4,5 kilometriä kaakkoon Siuntion kirkolta

Karuby eli Vadet on keskiaikainen rälssitila, josta on säilynyt varhaisin maininta vuodelta 1541. Karubyn yksinäistalon tonttimaa sijaitsi Siuntionjoen pohjoisrannalla Sjunbyn kartanon peltoaukean länsireunalla. Karubyn kohdalla on kahlaamo, josta kylä on saanut toisintonimensä Vadet. Kylä kuului keskiajalla samoille omistajille kuin mm. Hovgård, mutta siirtyi vuonna 1575 Sjunbyn kartanon omistajille. Vuonna 1886 Karuby otettiin Sjunbyn kartanon kanssa yhteisviljelyyn. Metsänreunaan Karubyn tonttimaan pohjoispuolelle perustettiin 1800-luvulla ainakin kolme torppaa.

Karubyn vanha tonttimaa on nyttemmin metsittynyt. Paikalla on 1800-luvulle ja 1900-luvun alkupuolelle ajoittuvien rakennusten kivijalkoja.

Inventointi 2007

Aika:	22.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Kasvillisuus ja myöhempi maankäyttö haittasivat havainnointia
Löydöt:	-

Kirjallisuus:

Alf Brenner: Sjundeå sockens historia I-II. Sjundeå 1953, 1955.

Yleiskuva idästä. GH 2007.

SIUNTIO Masaby (Masaby)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 05
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6672875 y= 3347234 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	50 x 100 m
Etäisyystieto:	5 kilometriä kaakkoon Siuntion kirkolta

Masabyssä oli keskiajan lopulla kaksi taloa, joista toinen oli läheisen Sjunbyn kartanon lampuotitila. Myös kylän toinen talo siirtyi 1600-luvun puolivälissä osaksi Sjunbyn kartanolääniä. Talot olivat 1830-luvulle asti kartanon lampuotitiloja, mutta sittemmin niiden maat yhdistettiin kartanon omiin viljelyksiin. Tämän jälkeen Masabyssä oli vielä ajoittain torppia. Vanhan kylätontin pohjoisosa on autioitunut viimeistään 1900-luvun alkupuolella.

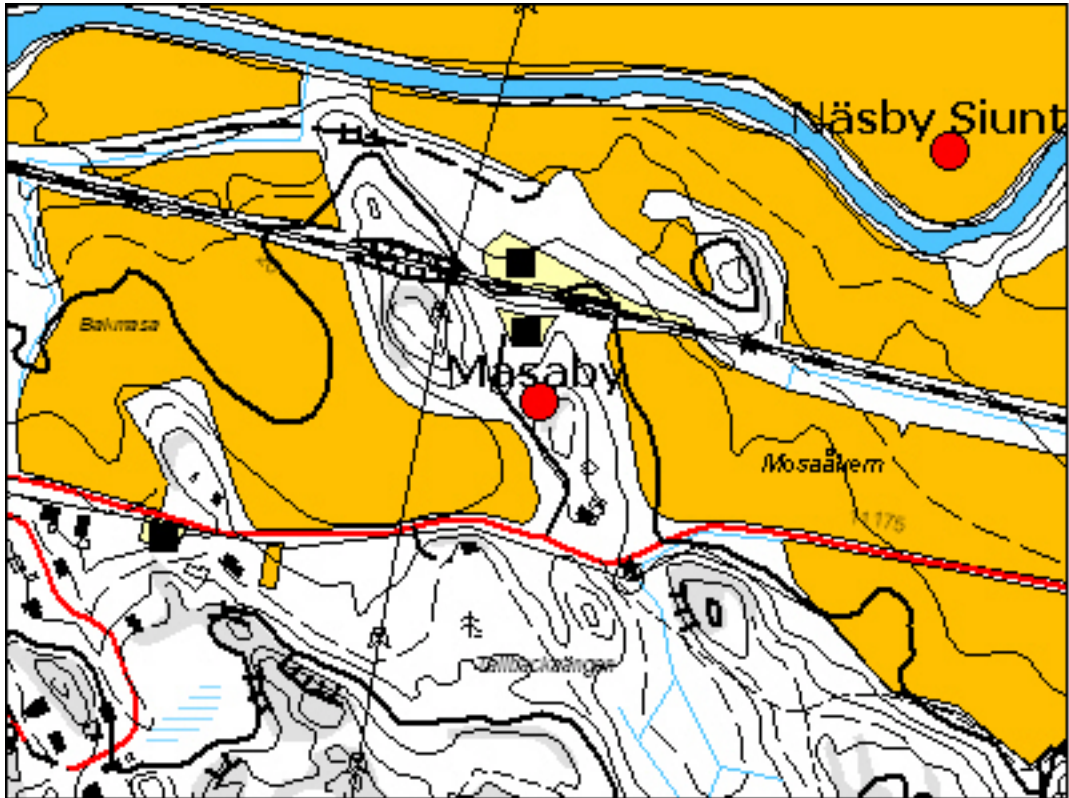
Masabyn vanha tonttimaa sijaitsee 1800-luvun lopulla rakennetun Sjunbyn kansakoulun alueella ja sen pohjoispuolella kahden kallion alarinteillä. Tonttimaan pohjoisosassa on tiheässä kuusikossa kaksi massiivista noin 4 x 4 m laajuista tiilistä ja lohkokivistä muuratun uunin rauniota. Niistä lounaaseen on luonnonkivistä rakennettua kivipengertä, mahdollisesti kivijalkaa. Tonttimaan luoteisosassa erottuu kaakkoon viettävän rinteän alaosassa ainakin kaksi matalaa noin 2,5 x 2,5 m kokoista uuninperustusta. Näkyvät rakenteet ovat todennäköisesti 1800-luvulta, osa mahdollisesti 1700-luvun lopulta.

Inventointi 2007

Aika:	22.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä, Santeri Vanhanen
Havaintomahdollisuudet:	Kasvillisuus häytti havainnointia melko paljon
Löydöt:	-

Kirjallisuus:

Alf Brenner: Sjundeå sockens historia I-II. Sjundeå 1953, 1955.

Yleiskuva länsirinteestä, otettu pohjoisesta. ET 2007

SIUNTIO Sjundby (Sjundby) Näsby

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 05, 2032 06
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6673100 y= 3347700 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	50 x 50 m
Etäisyystieto:	5 kilometriä kaakkoon Siuntion kirkolta

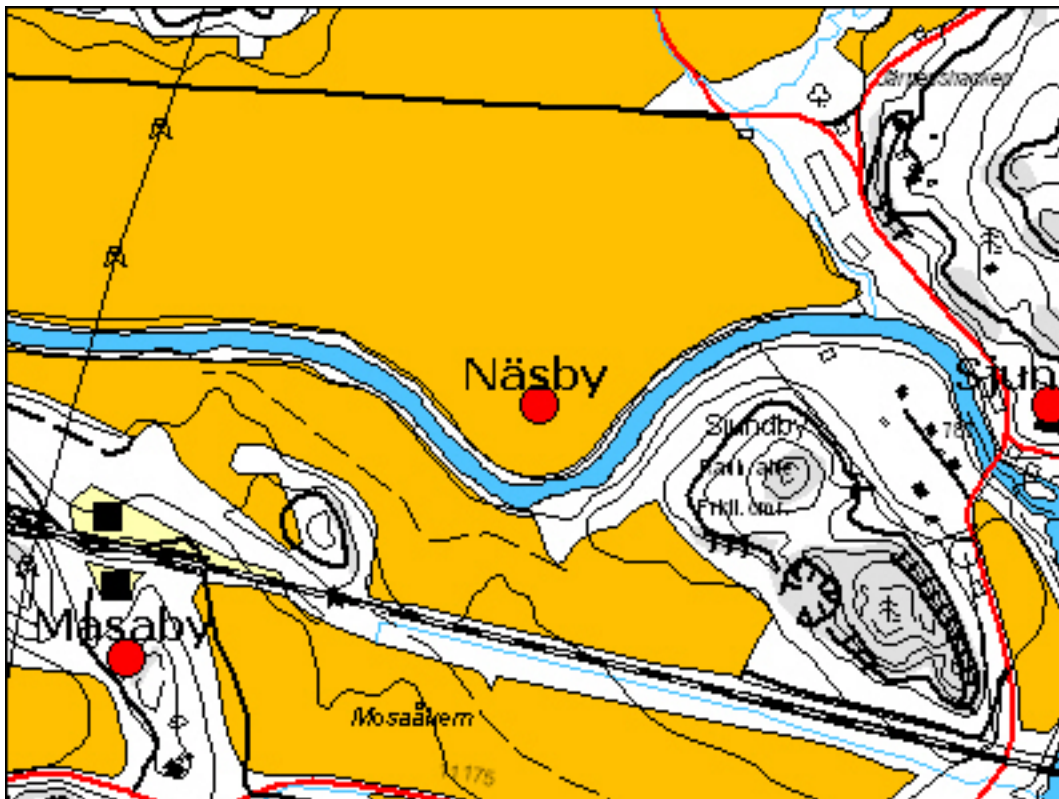
Siuntion Näsbystä on maininta vuodelta 1478, mutta kylä lienee paljon vanhempi. Näsbyssä oli keskiajan lopulla kaksi taloa. Molemmat autioituivat 1500-luvun jälkipuolella, minkä jälkeen kylän maat liitettiin läheisen Sjundbyn kartanon tiluksiin.

Näsbyn tonttimaa on sijainnut Sjundbyån pohjoispuolella olevalla niemellä. Paikka on ollut 1600-luvulta tai jopa 1500-luvun lopulta lähtien Sjundbyn kartanon peltoa. Kylän taloihin kuuluvien rakennusten paikkoja erottuu yhä pellon pinnassa ympäristöään tummempina kohtina. Paikalta löytyi huhtikuussa 2003 tehdyn tarkastuskäynnin yhteydessä 1500-1600-luvulle ajoittuvaa keramiikkaa ja ikkunalasiasia.

Löydöt (2003): KM 2008075: 1-2

Kirjallisuus:

Alf Brenner: Sjundeå sockens historia I-II. Sjundeå 1953, 1955.

Yleiskuva pohjoisesta. GH 2002

SIUNTIO Gårdskulla (Gårdskulla) Ödiskulla/Gumböle/Mellangårdskullan

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 05, 2032 06
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6677121 y= 3343710 (epävarma paikannus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	250 x 100 m (löytöalue)
Etäisyystieto:	2 kilometriä lounaaseen Siuntion kirkolta

Siuntion kirkolta länteen on Kullaängenin nimellä tunnettu vanha niittyalue. Tällä nykyistenkin kylänrajojen perusteella selvästi erottuvalla paikalla on ollut keskiajalla asutusta. Osa niitystä mainitaan 1400-luvun puolivälissä Ödiskulla-nimisenä alueena eräässä maanvaihdossa. Kylän nimi oli ehtinyt hämärtyä jo tuolloin, mutta vuoden 1756 kartan rajapyykkien nimien perusteella on todennäköistä, että Kullaängenillä sijainnutta autiokylää on aikoinaan kutsuttu nimellä Gumböle.

Ödiskullan alueella on nykyisin Gårdskullan kylään kuuluvia peltoja. Laajan peltoalueen koillisosassa, Kirkkojoen eteläpuolella on kapea pitkänomainen metsikkö, jossa on kalliopaljastumia ja jyrkkä pohjoiseen laskeva rinne. Metsikön eteläpuolella olevaa peltoterassia päästiin tutkimaan heti kynnön jälkeen lokakuussa 2008. Tällöin löytyi noin 50 x 50 m laajuiselta alueelta runsaasti palanutta savea ja muutamia paloja 1400-1600-luvuille ajoittuvaa punasavikeramiikkaa. Löytöalueen lounaisosassa kyntö oli ulottunut aiemmin koskemattomaan maahan, jossa erottui tumma hiilen ja palaneen saven sekainen kerros, luultavasti palokerros. Peltomullan alla lienee melko hyvin säilynyt keskiaikaiseen kylätonttiin liittyvä asuinpaikkakerros (Mellangårdskullan l. Ödiskulla 1).

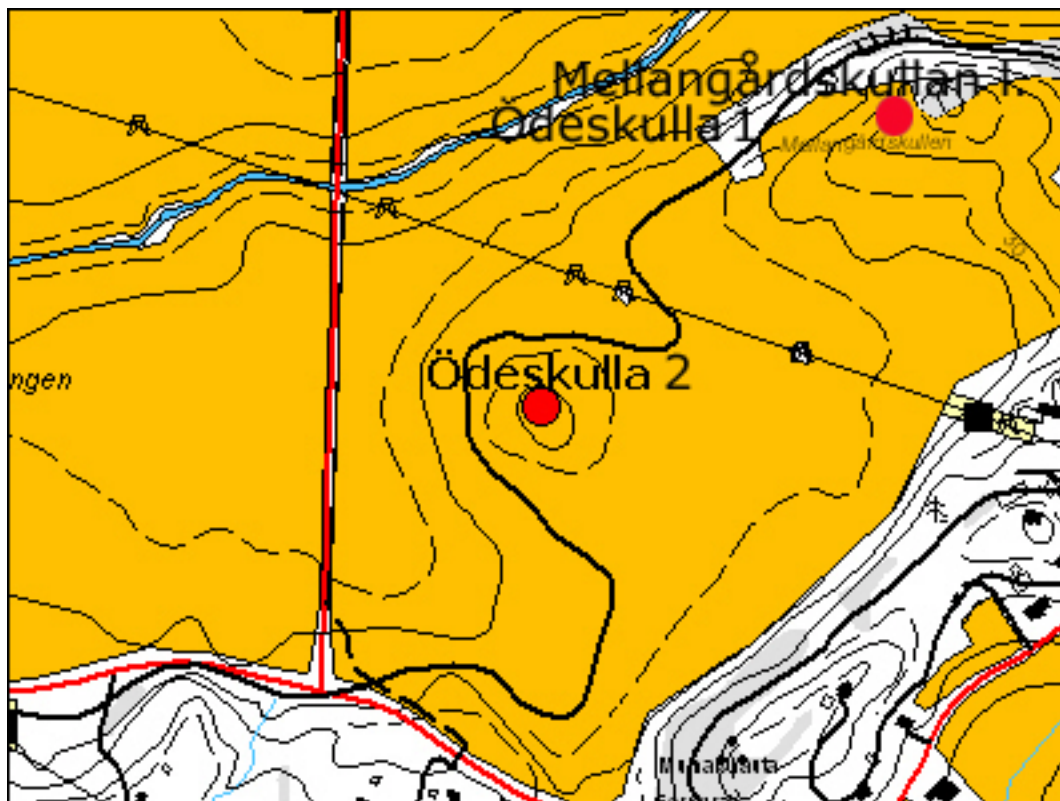
Metsikön lounaisosassa on luultavasti 1800-luvulle ajoittuva kivijalka, mahdollinen torpan paikka. Sen ympäristössä on 1800-1900-lukujen talousjätettä. Metsiköstä noin 200 m lounaaseen on pellon keskellä jyrkkäreunainen kumpare (Ödiskulla 2), joka on nykyisin kokonaan peltoa. Sen alueella pellon pinnassa erottuu tiiltä ja 1800-1900-luvun jätettä, mutta myös hieman palanutta savea. Kumpareella on paikoin selvästi ympäristöä tummempi maannos.

Inventointi 2007

Aika:	22.10.2007, 14.10.2008
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Tarja Knuutinen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	KM 2008069: 1-3

Kirjallisuus:

Alf Brenner: Sjundeå sockens historia I-II. Sjundeå 1953, 1955.

Yleiskuva etelästä. Etualalla Ödiskulla 2, taustalla Mellangårdskullan I. Ödiskulla 1.

Pintapöimintää Mellangårdskullanilla (l. Ödiskulla 1). Kuvattu lännestä. TK 2008

Kynnöksen alta paljastunutta palokerosta, jossa runsaasti palanutta savea. TK 2008

POHJA Antkärr (Antkärr)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

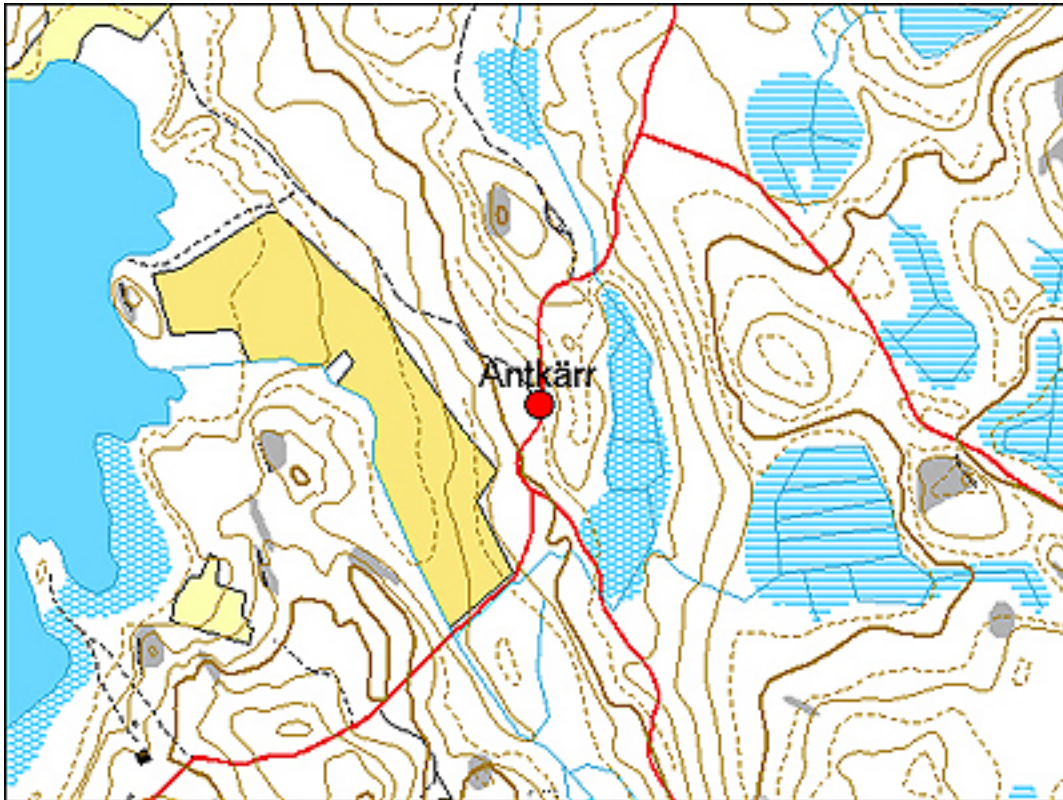
Peruskartta	2014 04
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6664211 y= 3308180 z= 36 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	30 x 50 m
Etäisyystieto:	6 kilometriä Pohjan keskiaikaiselta kirkolta kaakkoon

Antkärr on Pohjanpitäjänlahden itärannalla sijaitseva pieni yksinäistalo, joka oli vanhaa keskiaikaista rälssiä. Antkärristä on säilynyt maininta vuodelta 1490. Antkärr oli uuden ajan alussa lamputitila, joka oli välillä pitkiä aikoja autiona. Tila siirtyi 1700- ja 1800-lukujen vaihteessa Fagervikin ruukin omistukseen. Antkärr jäi kylmilleen vuonna 1961 talon viimeisten asukkaiden muuttaessa pois. Päärakennus siirrettiin 1990-luvun alussa Karjaan keskustaan, jossa se pystytettiin uudelleen Karjaan museo- ja kotiseutuyhdistyksen toimitilaksi. Rakennus valmistui uudelle paikalleen Karjaan Rantapuistoon vuonna 1993.

Antkärrin vanha tonttimaa sijaitsee peltoaukean pohjoislaidalla. Tontin halkaisee maantie, jonka molemmin puolin erottuu 1900-luvulle ajoittuvien rakennusten raunioita, mutta ei enää ainuttakaan rakennusta. Alueella on useita lohkokivistä ja betonista rakennettuja kivijalkoja sekä tiilestä muurattujen uunien raunioita. Paikalla on hyvin rehevää villiintynyttä kulttuurikasvillisuutta.

Inventointi 2007

Aika:	9.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Kasvillisuus häyttasi havainnointia voimakkaasti
Löydöt:	-

Yleiskuva pohjoisesta. ET 2007

POHJA Bockboda (Bockboda)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

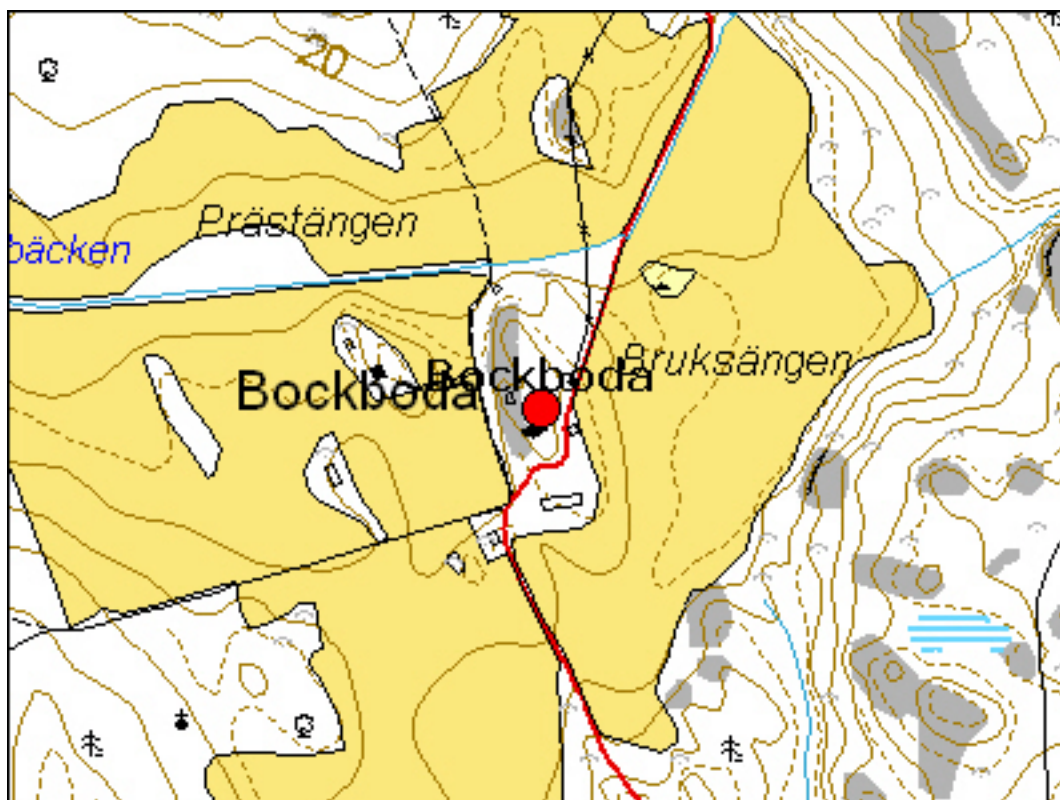
Peruskartta	2014 05
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6665750 y= 3308330 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	50 x 100 m
Etäisyystieto:	4,5 kilometriä Pohjan keskiaikaiselta kirkolta kaakkoon

Bockboda oli saman nimisen keskiaikaisen verokunnan keskuskylä. Siitä on säilynyt maininta vuodelta 1451. Kylässä oli keskiajan lopulla neljä taloa, mutta niistä kolme autioitui 1500- ja 1600-lukujen kuluessa. Viimeinen talo muodosti suurehkon maatilan, joka on jäänyt kylmilleen 1900-luvun jälkipuolella.

Bockbodan kylätontti on asumaton, mutta sillä sijaitsee useita rakennuksia. Tontti sijaitsee peltojen keskellä olevalla kallioisella kumpareella. Tonttimaan halki kulkee maantie, jonka luoteispuolella on tilan vanha päärakennus ja kaakkoispuolella suuri tiilinavetta. Kolmen varhain autioituneen talon jäänteitä ei erotu maan pinnalla, mutta navetan kohtaa ja sen lähiympäristöä lukuun ottamatta niitä saattaa kätkeytyä kumpareen rinteiden maaperään.

Inventointi 2007

Aika:	9.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen & Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Kellarinraunio pihapiirin koillisosassa. Kuvattu koillisesta. ET 2007

POHJA Degernäs (Degernäs)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 06
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6675560 y= 3310740 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	50 x 120 m
Etäisyystieto:	7 kilometriä Pohjan keskiaikaiselta kirkolta koilliseen

Degernäs on keskiaikainen rälssikylä, jossa oli neljä taloa. Kylä on Degersjön järveä hallitsevalla suurella niemellä. Tonttimaa sijaitsee niemen itärannan kumpareella vastapäätä Gennäsin kartanoa. Kylästä on maininta jo vuodelta 1422, jolloin se kuului Viipurin pyhän Katariinan prebendalle, mutta sen tiedetään olleen jo 1300-luvulla virolaisen Padisen sisterssiläisluostarin hallussa. Degernäsin taloista yksi autioitui 1600-luvulla. Vuonna 1637 kylään perustettiin säterikartano, joka siirtyi vuonna 1689 Fiskarsin ruukin haltuun. Nykyisin kylätontilla on yksi tila.

Degernäsiin liittyy rikas tarinaperinne. Tonttimaalla olevat kellarit ja muut rakennusjäänteet synnyttivät jo varhain kertomuksia hylätystä keskiaikaisesta linnasta nimeltä Visborg. Tonttimaan keskellä erottuu nykyisten rakennusten välissä vanhoja rakennusten perustuksia. Itäreunan rinteessä on puolestaan kivikellari. Pääosa raunioista liittyy todennäköisesti 1600-luvun kartanoon eikä keskiaikaiseen linnaan. Paikalla ei ole tehty arkeologisia kaivauksia, vaikka rauniot on kartoitettu jo 1870-luvulla.

Inventointi 2007

Aika:	syyskuu 2006
Inventoijat:	Georg Haggrén, Henrik Jansson & Dan Lindholm
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Kirjallisuus:

Eino Jutikkala & Gabriel Nikander: Säterier och storgårdar i Finland I. Helsingfors 1939.
Gunvor Kerkkonen: Medeltiden och 1500-talet. Pojo sockens historia I. Pojo 1959. s. 237–331.
J. E. Wefvar: Fornlemningar i Raseborgs härad. Suomen muinaismuisto-yhtiön aikakauskirja IV. Helsinki 1879. s. 1–83.

Yleiskuva etelästä. GH 2006

POHJA Näsby (Näsby) Djäknkulla

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 05
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6670684 y= 3305520 z= 27 (eteläisen alueen keskikoordinaatti); x= 6670925 y= 3305443 y= 21 (keskimmäisen alueen keskikoordinaatti); x= 6670917 y= 3305441 z= 43 (pohjoisen alueen keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	10 x 10 m (eteläinen alue); 25 x 40 m (keskimmäinen alue); 15 x 15 m (pohjoinen alue)
Etäisyystieto:	1,6 kilometriä Pohjan keskiaikaiselta kirkolta luoteeseen

Djäknkullan pieni keskiaikainen kylä sijaitsee pari kilometriä Pohjan kirkolta luoteeseen. Varhaisin maininta kylästä on vuodelta 1545, mutta asutus on varmasti paljon tätä vanhempaa. Kylässä oli 1500-luvun puolivälissä kaksi tavallista talonpoikaistaloa ja yksi rälssitila. Taloista yksi autioitui 1600-luvulla. Muutoin kylätontti oli asuttu 1900-luvun alkupuolelle asti.

Djäknkullan talot ovat sijainneet peltojen yläpuolella länteen viettävän rinteän alaosassa. Nytemmin metsittyneen tonttimaan itäpuolella kohoaa kallioita. Tonttimaan eteläosassa erottuu noin 2,5 x 2,5 m laajuinen ja 30 cm korkea uuninperustus. Noin 100 m pohjoisempana hieman pellonreunan yläpuolella erottuu 8 x 10 m kokoinen lohkokivistä rakennettu kivijalka. Osassa kiviä on poranreikiä. Rakennus on ainakin osittain kalliopohjalla. Kivijalan keskellä on noin 2,5 x 2,5 m kokoinen ja noin 80 cm korkea tiiliuuninraunio. Rakennus ajoittuu luultavimmin 1800-luvulle tai 1900-luvun alkuun. Kivijalan alapuolisessa rinteessä on kaksi pyöreätä kuoppaa, joita kiertävät maavallit. Kuoppien halkaisija on noin 5 m. Kuopissa ei ole hiiltä eikä reunuskiveystä. Rakennuspaikan ympärillä on yhä koristepensaita. Edellä mainitusta paikasta noin 50 m pohjoiseen on noin 7 x 7 m kokoinen lohkokivistä rakennettu kivijalka. Sen läheisyydessä on tiiliuunin raunio, joka on kooltaan noin 3 x 3 x 0,4 m. Tonttimaata kiertävän pellon ylärinteessä on tiilimurskan ohella erityisesti 1700-1800-luvuille ajoittuvia löytöjä (mm. fajanssia, punasaviastioiden ja liitupiipun katkelmia).

Inventointi 2007

Aika:	8.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen & Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Inventoinnissa löytyneet kiinteät rakenteet

1. Hieman pellonreunan yläpuolella sijaitseva 8 x 10 m kokoinen lohkokivistä rakennettu kivijalka. Osassa kiviä on poranreikiä. Rakennus on ainakin osittain kalliopohjalla. Kivijalan keskellä on noin 2,5 x 2,5 m kokoinen ja noin 80 cm korkea tiilimurskan peittämä uuninraunio. Rakennus ajoittuu luultavimmin 1800-luvulle tai 1900-luvun alkuun.

x = 6670817 y = 3305424

2. Kivijalan alapuolisessa rinteessä oleva pyöreä kuoppa, jota kiertää maavalli. Kuopan halkaisija on noin 5 m. Kuopassa ei ole hiiltä eikä reunuskiveystä.

x = 6670810 y = 3305417

3. Edellisten vieressä sijaitseva pyöreä kuoppa, jota kiertää maavalli. Kuopan halkaisija on noin 5 m. Kuopassa ei ole hiiltä eikä reunuskiveystä.

x = 6670790 y = 3305420

4. Runsaat 100 m pohjoisempana sijaitseva noin 7 x 7 m laaja lohkokivistä rakennettu kivijalka.

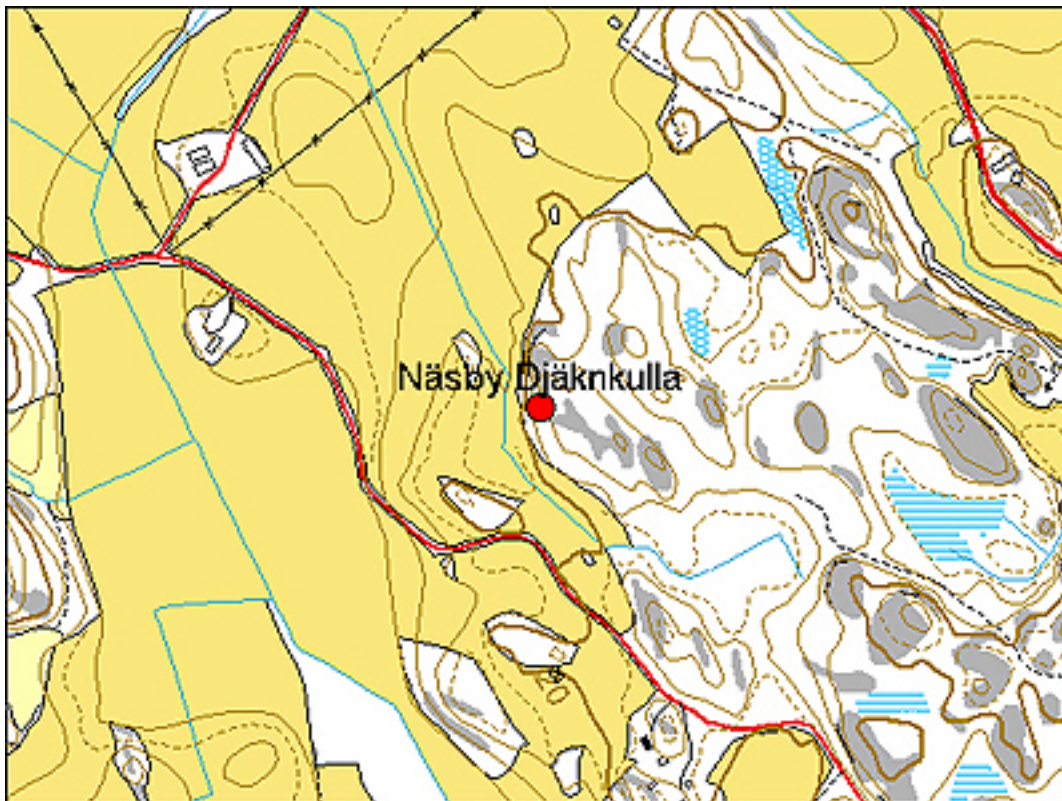
x = 6670925 y = 3305443

5. Noin 3 x 3 m laaja ja 0,4 m korkea uuninperustus, jossa runsaasti tiiltä.

x = 6670917 y = 3305441

6. Noin 2,5 x 2,5 m laaja ja 0,3 m korkea uuninperustus, jossa tiiltä ja luonnonkiviä.

x = 6670684 y = 3305520

Yleiskuva lounaasta. ET 2007

POHJA Hindraböle (Hindraböle/ Hindersby)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 01
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6665166 y= 3301547 z= 25 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	100 x 40 m
Etäisyystieto:	7 kilometriä Pohjan keskiaikaiselta kirkolta lounaaseen

Hindraböle eli Hindersby oli pieni keskiaikainen kylä. Siihen kuului vain kaksi taloa, joista toinen autioitui 1600-luvun alussa. Hindraböle läänitettiin 1600-luvulla, jolloin se siirtyi talonpoikaisomistuksesta aatelin haltuun. Paikalle rakennettiin säterikartano. Se säilyi kartanona 1700-luvulle siirtyen Sällvikin kartanon omistajien haltuun.

Hindrabölen vanha tonttima sijaitsee Pohjanpitäjän lahden länsirannalla aukeavien peltojen keskellä kohoavalla kallioisella kumpareella. Paikalla ei ole enää yhtään rakennusta, mutta metsikköisellä kumpareella erottuu monin paikoin vanhaa asutusta indikoivia koristekasveja (mm. syreeni). Kumpareen halki kulkee maantie, josta erkaneet etelään haarautuva tilustie. Risteysalueella on tehty maansiirtotöitä.

Risteyksen kaakkoispuolella on 1800-luvulle ajoittuvaa jätettä (mm. fajanssia, selteripullon paloja, vihreätä pullolasia) sekä mahdollisesti rakennuksen jäänteitä. Heti risteyksen luoteispuolella olevien maavallien takana on isoista lohkokivistä tehty suuren asuinrakennuksen kivijalka (noin 8 x 16 m). Sen keskellä erottuu kaksi uuninrauniota, jotka ovat kooltaan noin 3 x 3 m. Läntisempi näistä runsaasti tiilimurskaa sisältävistä uunikumpareista on korkeudeltaan noin 1,5 m ja itäisempi noin 0,5 m. Kivijalan alueen pintamaassa oli mm. 1700-luvulle ajoittuvaa vihreätä ikkunalasia. Noin 20 m päässä kivijalasta ylärinteeseen on tiilestä muuratun uunin perustus ja sen ympärillä pieni tasanne, luultavasti rakennuksen perustus. Näiden kahden 1700-1800-luvulle ajoittuvan rakennuksen raunion välissä on kaksi matalaa uuninperustusta, jotka ovat halkaisijaltaan noin 2,5-3 m ja korkeudeltaan noin 20 cm. Niistä löytyy mm. palanutta savea, ja ne ovat luultavasti kartanoaikaa vanhempia.

Inventointi 2007

Aika:	8.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen & Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Inventoinnissa löytyneet kiinteät rakenteet

1. Tienristeyksen luoteispuolella olevien maavallien takana sijaitseva, isoista lohkokivistä tehty suuren asuinrakennuksen kivijalka (noin 8 x 16 m). Sen keskellä erottuu kaksi uuninrauniota, jotka ovat kooltaan noin 3 x 3 m. Läntisempi näistä runsaasti tiilimurskaa sisältävistä uunikumpareista on korkeudeltaan noin 1,5 m ja itäisempi noin 0,5 m. Kivijalan alueen pintamaassa oli mm. 1700-luvulle ajoittuvaa vihreätä ikkunalasia.

x = 6665166 y = 3301547

2. Tulisijanperustus, jonka halkaisija on noin 3 m ja korkeus noin 0,2 m. Rakenteessa on palanutta savea ja matalapolttoisen tiilen palasia.

x = 6665194 y = 3301537

3. Ylempänä rinteessä sijaitseva tiilestä rakennetun uunin perustus, jonka halkaisija on noin 4 m. Rakenteen ympärillä on tasanne ja mahdollisesti nurkkakiviä.

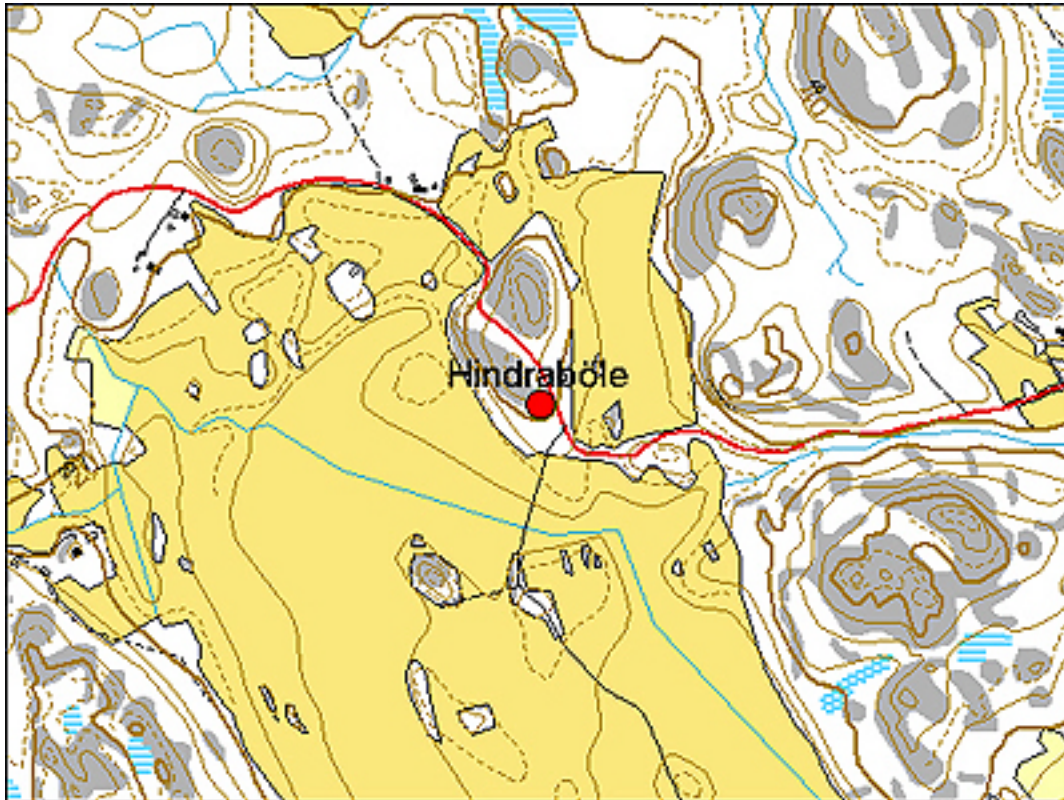
x = 6665198 y = 3301529

4. Pieni tulisijan perustus, jonka halkaisija on noin 2,5 m ja korkeus noin 0,2 m. Rakenteessa on palanutta savea.

x = 6665198 y = 3301543

5. Tien eteläpuolella sijaitseva mahdollinen rakennuksen paikka, josta löytyi mm. fajanssia ja seltteripullon paloja 1700-1800-luvulta.

x = 6665129 y = 3301569

Yleiskuva koillisesta. ET 2007

POHJA Tvärminne (Tvärminne)

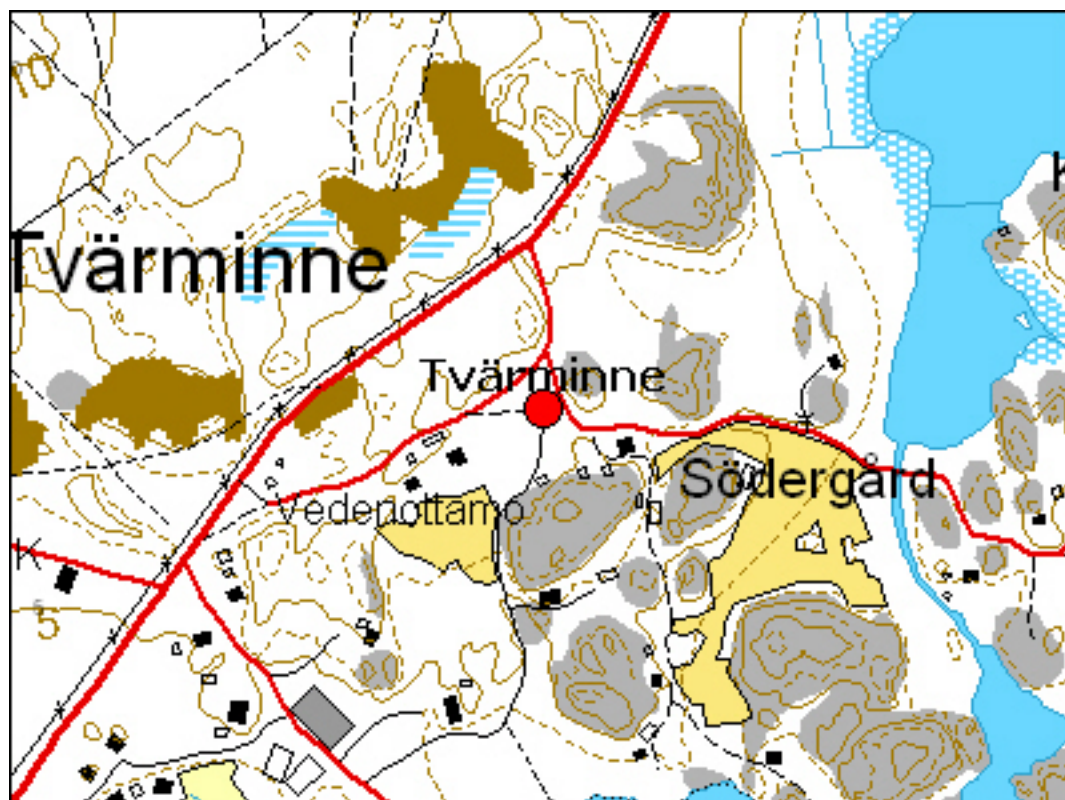
MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2011 11
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6642860 y= 3287650 (epävarma paikannus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Epävarma
Etäisyystieto:	13,5 kilometriä itään Hangon kirkolta

Tvärminne oli keskiajalla Uudenmaan rannikon suurimpia kyliä. Se sijaitsee rannikkoa seuraavan purjehdusreitän varrella olevan suojaosan luonnonsataman äärellä. Ns. tanskalaisessa itineraariossa 1200-luvun lopussa mainitulla Lowicsundilla lienee tarkoitettu nykyistä Tvärminneä. Kylässä oli vielä 1540-luvulla peräti yhdeksän taloa, mutta niistä neljä autioitui jo ennen 1570-lukua. Vuosisadan lopulla enää kaksi taloa oli jäljellä. Yksi vanhoista taloista asutettiin uudelleen 1600-luvun lopulla.

Tvärminnen talot ovat sijainneet hajallaan laajalla tonttimaalla. Osa taloista on mahdollisesti ollut hieman etäämpänä kyläkeskuksesta. Suuri osa tonttimaan alueesta on nykyisin niittyä ja laidunta. Alueella erottuu vanhojen rakennusten perustuksia, mutta ainakin osa niistä on vasta 1900-luvulta. Osassa tonttialuetta on yhä kylän asuinrakennuksia. Tvärminne kuuluu Uudenmaan perinnebiotooppeihin.

TAMMISAARI Björknäs (Björknäs)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 04
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6658778 y= 3303411 z= 20-25 m (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	130 x 60 m
Etäisyystieto:	3 kilometriä koilliseen Tammisaaren kirkolta

Björknäs oli pieni keskiaikainen kylä, joka sijaitsi Pohjanpitäjänlahden kaakkoisosassa olevan suojaisan lahden länsirannalla. Vanhin säilynyt maininta kylästä on vuodelta 1544. Keskiajan lopulla Björknäsissä oli kaksi taloa. Toinen niistä autioitui noin vuonna 1603 ja toinenkin noin vuonna 1615, minkä jälkeen kylän maat siirtyivät Tammisaaren kaupungille. Tammisaaren porvarit käyttivät kylän maita mm. laitumenaan.

Vanha kylätontti sijaitsee tiheän nuoren metsän keskellä. Tontin länsipuolella on kallioinen mäki ja itäpuolella ovat auenneet nyttemmin metsitetyt pellot ja niityt. Vanha peltoalue on ojitettu ja mätästetty, mikä vaikeuttaa maaston tulkintaa. Vanhan pellon reunassa erottuu yhä raivausröykkiöitä. Tonttimaalla on ainakin neljä tulisijanperustusta, joiden yhteydestä löytyy palanutta savea, mutta ei tiiliä. Perustuksista eteläisin on kooltaan noin 2,5 x 2,5 m ja korkeudeltaan noin 50 cm. Siitä noin 50 m pohjoiseen on kolme muuta uuninperustusta. Niistä eteläisin sijaitsee ison kuusen alla ja on kooltaan noin 3 x 3 x 0,5 m. Keskimäinen peittyä puolestaan pääosin penkereen alle. Pohjoisin uuninperustus sijaitsee tiheässä kuusikossa ja on kooltaan noin 2,5 x 2,5 x 0,3 m. Näiden kolmen uuninperustuksen länsipuolella ylärinteessä on viides tulisijan perustus, joka on kooltaan noin 2,5 x 2,5 x 0,4 m. Siinä on runsaasti hiiltä ja palaneita kiviä. Sen pohjoispuolella on röykkiö tai tulisijanperustus, jonka halkaisija on noin 4 m ja korkeus noin 80 cm. Kahdessa viimeisessä rakenteessa on runsaasti hiiltä, mutta palanutta savea niissä ei havaittu. Björknäsin kylätontti on hyvin säilynyt keskiajalle ja 1500-luvulle ajoittuva muinaisjäännösalue

Inventointi 2007

Aika:	23.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Tiedonannot

FM Miika Haimila, Museovirasto

Inventoinnissa löytyneet kiinteät rakenteet

1. Noin 2,5 x 2,5 m laaja ja noin 0,5 m korkea lohkokivistä ladottu tulisijanperustus. Rakenteen seassa on palanutta savea.

x = 6668748 y = 3303419

2. Noin 3 x 3 m laaja ja 0,5 m korkea lohkokivistä ladottu tulisijanperustus. Rakenteen seassa on palanutta savea.

x = 6668793 y = 3303390

3. Halkaisijaltaan noin 3 m suuruinen lohkokivistä ladottu tulisijanperustus. Rakenteen seassa on palanutta savea.

x = 6668799 y = 3303389

4. Noin 2,5 x 2,5 m laaja lohkokivistä ladottu tulisijanperustus. Rakenteen seassa on palanutta savea.

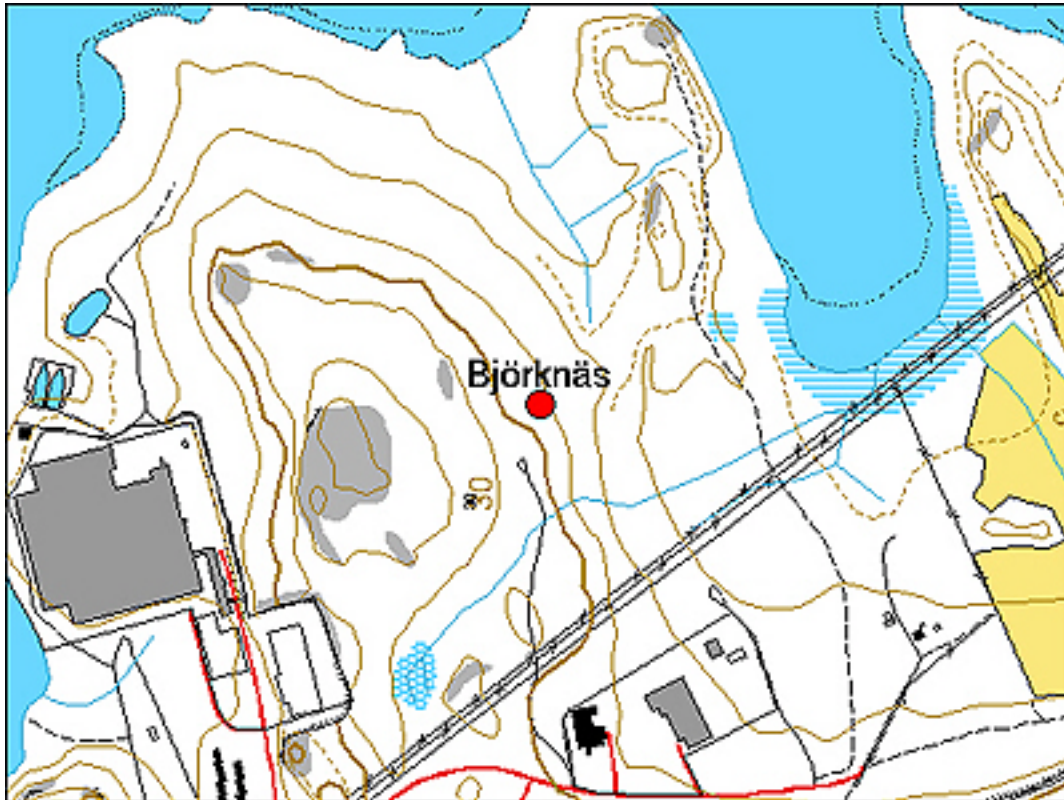
x = 6668794 y = 3303380

5. Halkaisijaltaan noin 4 m laaja ja noin 0,8 m korkea lohkokivistä ladottu tulisijanperustus. Rakenteen seassa on hiiltä.

x = 6668802 y = 3303374

6. Noin 2,5 x 2,5 m laaja ja 0,3 m korkea lohkokivistä ladottu tulisijanperustus. Rakenteen seassa on palanutta savea.

x = 6668805 y = 3303399

Koivujen juurella sijaitsee yksi kohteen tulisijanperustuksista. ET 2007

TAMMISAARI Danskog (Danskog) Byviken

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2013 03
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6649080 y= 3297200 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	20 x 20 m
Etäisyystieto:	8 kilometriä Tammisaaren kirkolta lounaaseen

Tammisaaren saariston Danskogissa oli keskiajan lopulla kolme tai neljä taloa, mutta 1630-luvulla vain yksi niistä oli enää asuttu. Se oli vuonna 1604 säterivapauden saanut kartano. Reduktion jälkeen Danskogista tuli 1600-luvun lopussa säterirustholli. Nykyinen päärakennus on vuodelta 1782.

Danskogin tila ja entinen kartano sijaitsee samannimisen saaren kaakkoisosassa. Saaren pohjoisosassa on kuitenkin vanhaan kylään viittaavaa nimistöä kuten Byviken, Byåkern ja Byängen. Ainakin osa 1500-luvun lopulla autioituneista taloista lienee ollut saaren pohjoisosassa. Paikka on nykyisin osittain metsittynyttä niittyä. Sen reunalla erottuu muutamia tulisijanperustuksia, joita ympäröivässä maaperässä on mm. keskiaikaisille ja uuden ajan alun kylätonteille tunnusomaista palanutta savea. Kohde on inventoitu elokuussa 2005, jolloin rehevä kasvillisuus vaikeutti havaintojen tekoa.

Tiedonannot

FM Henrik Jansson

TAMMISAARI Gullö (Gullö) Kila

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2013 03
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6651130 y= 3301661 z= 8; x= 6651139 y= 3301653 z= 14 (tulisijan perustukset)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	120 x 40 m
Etäisyystieto:	5,5 kilometriä Tammisaaren kirkolta etelään

Kilan keskiaikainen rälssikylä on sijainnut Tammisaaren sisäsaaristossa kahden kapean merenlahden väliin jäävässä pohjukassa. Varhaisin säilynyt maininta kylästä on vuodelta 1548. Tuolloin Kilassa oli kaksi taloa. Ne olivat Gullön ja Gennäsin kartanon lampuotitiloja. Molemmat autioituivat jo 1500-luvun lopulla, mutta 1600-luvulla paikka asutettiin uudelleen. Kila kuului pitkään Gullön kartanon tiluksiin.

Kilan tonttimaa sijaitsee kahden merenlahden pohjukkaan viettävän rinteän yläosassa. Paikalla ei enää ole rakennuksia. Vanha kyläalue on nykyisin hevoslaitumena ja sitä hoidetaan perinnebiotooppina. Tonttimaan pohjoisosassa on lohkokivistä rakennettu kivijalka, joka on kooltaan noin 8 x 10 m. Sen sisäpuolella on uuninraunio, joka erottuu noin metrin korkuisena tiilimurskansekaisena kumpareena. Hieman etelämpänä on toinen kivijalka, jonka päällä on yhä jäljellä muutamia lahonneita seinähirsiiä. Ne ovat jäänteinä noin 6 x 12 m kokoisesta rakennuksesta, jossa ei ole ollut uunia. Hieman idempänä rinteessä on suuri noin 4 x 4 m kokoinen ja noin 50 cm korkea uuninperustus ja sen vieressä mahdollinen kellarikuoppa. Edellä mainitut rakennukset ovat 1800-1900-luvulta. Tonttimaan yläosassa on myös noin 3 x 3 m laajuinen ja 30 cm korkea tulisijanperustus, josta löytyy runsaasti hiiltä ja palanutta savea. Tämä tulisija kuuluu Kilan 1800-lukua vanhempaan rakennuskantaan. Rinteän alaosassa on lisäksi mm. kaksi raunioitunutta kellarialueita, yhden ladon tms. ja yhden asuinrakennuksen jäänteet. Kilassa on maisemaltaan hyvin säilynyt tonttimaa, jonka alueella on yhä runsaasti vanhoja koriste- ja kulttuurikasveja.

Inventointi 2007

Aika:	23.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Inventoinnissa löytyneet kiinteät rakenteet

1. Lohkokivistä rakennettu kivijalka, jonka koko on noin 8 x 10 m. Rakennuksen sisällä on noin 3 x 3 m laaja ja 1 m korkea tiilensekainen uuninraunio.
x = 6651160 y = 3301620
2. Rakennuksen perustus, jossa kulmakivet. Rakennuksen sisällä noin 4 x 4 m suuri lohkokivistä rakennettu uuninperustus. Rakennuksen länsipuolella kuoppa (kellari?).
x = 6651130 y = 3301661
3. Lohkokivistä ladottu uuninperustus, jonka koko on noin 3 x 3 m ja korkeus noin 0,3 m. Rakenteen seassa on hiiltä ja palanutta savea, mahdollisesti myös tiiltä. Mahdollisesti keskiajalta tai uuden ajan alusta.
x = 6651139 y = 3301653
4. Suurista luonnonkivistä koostuva noin 6 x 12 m laajuinen rakennuksenperustus. Sen sisällä ei merkkiä uunista.
x = 6651126 y = 3301632
5. Rinteessä terassilla sijaitseva rakennuksenperustus, jonka laajuus on noin 6 x 12 m. Sen sisällä on kaksi uuninperustusta.
x = 6651083 y = 3301664
6. Kellarikuoppa, jonka halkaisija on noin 5 m. Kuoppaa kiertävässä vallissa on kiviä.
x = 6651066 y = 3301675
7. Alarinteessä sijaitseva noin 7 x 13 m suuri lohkokivistä rakennettu kivijalka. 1900-l.
x = 6651099 y = 3301677
8. Noin 5 x 5 m laaja ja noin 2 m syvä kellari, jonka seinien alaosa on luonnonkiveä, yläosa tiiltä. Oviaukko aukeaa itään. 1800-1900-l.

Yksi kohteen uudemmissa rakenteista. ET 2007

TAMMISAARI Kopparö (Kopparö)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2013 06 Torsö
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6649332 y= 3305554 z= 14 (epävarma paikannus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	20 x 20 m
Etäisyystieto:	8,5 kilometriä kaakkoon Tammisaaren kirkolta

Tammisaaren sisäsaaristossa oleva Kopparö oli keskiajan lopulla neljästä talosta koostuva kylä. Varhaisin säilynyt maininta Kopparöstä on vuodelta 1548. Kylän taloista kolme autioitui viimeistään 1600-luvun alussa ja neljänestä tuli säterikartano vuonna 1655. Talo säilyi kartanomaisena saaristolaitilana 1900-luvulle asti. Kopparön tilan rakennukset on sittemmin purettu ja tonttimaa ympäristöineen on nykyisin virkistysalueena, johon kuuluu mm. ympärivuotisessa käytössä oleva asuntovaunualue.

Kopparön kivinavetan massiiviset rauniot hallitsevat vanhaa tonttimaata. Alueella erottuu monia muita 1800-luvun lopulle tai 1900-luvulle ajoittuvia rakennusten perustuksia ja mm. kahdet betoniportaat. Tonttimaalla on yhä runsaasti vanhoja koristekasveja.

Kopparön tila on sijainnut samalla paikalla 1600-luvun lopulta 1900-luvulle, mutta tonttialue on niin pieni, että sille on tuskin mahtunut neljää taloa. Vanhempi tonttimaa lienee hieman pohjoisempaan lähellä Byvikenin ja Gammelbyfjärdenin rantaa, mutta sen tarkkaa sijaintia ei tunneta. Tonttimaan siirto liittyyneen säterin perustamiseen 1650-luvulla.

Inventointi 2007

Aika:	23.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen & Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Kopparön maisemaa hallitsee navetan raunio. Kuvattu luoteesta. ET 2007

TAMMISAARI Skåldö (Skåldö) Risby

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

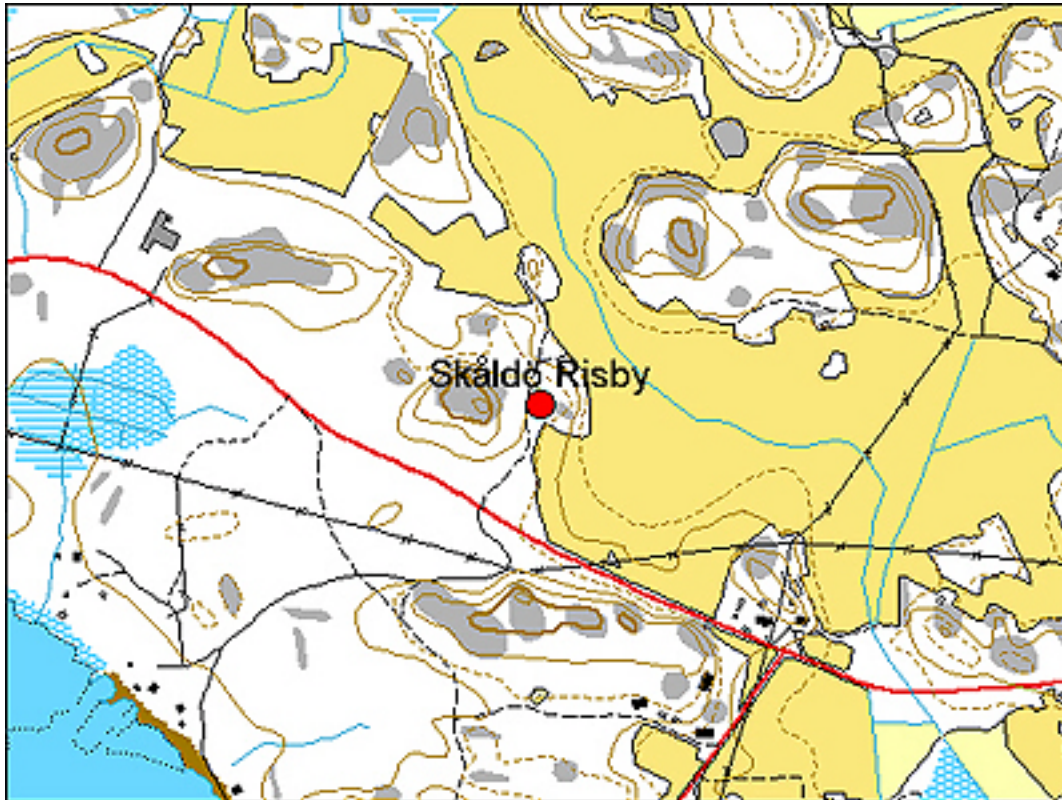
Peruskartta	2013 06 Torsö
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6648857 y= 3302421 z= 6; x= 6648861 y= 3302433 z= 8 (tulisijan perustukset)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	30 x 50 m
Etäisyystieto:	7,5 kilometriä etelään Tammisaaren kirkolta

Skåldön keskiaikainen kylä sijaitsee Tammisaaren saaristossa. Varhaisin maininta kylästä on vuodelta 1461. Keskiajan lopulla kylässä oli puolenkymmentä taloa. Skåldön kylän peltoaukean länsiosassa on jäänteitä toisesta keskiaikaisesta kylästä eli Risbystä, jonka nimi eli pellonnimessä Risbyåker vielä 1700-luvulla. Risby on autioitunut ennen 1500-luvun puoliväliä. Nimi löytyy mm. Skåldön kylän kartassa vuodelta 1769. Risby saattaa tarkoittaa Skåldön läheisyydessä sijainnutta Rössböleä, josta on maininta vuodelta 1553, mutta joka autioitui pian tämän jälkeen.

Risbyn tonttimaa on sijainnut pelto- ja niittyaukean länsipuolisella kallioisella niemekkeellä. Tonttimaan länsipuolella kohoaa korkea kallio. Tonttimaalle on kesällä 2007 rakennettu omakotitalo, jonka pohjoispuolella on yhä keskiaikaiseen tonttimaahan liittyviä rakenteita ja kulttuurikerroksia. Niistä parhaiten on säilynyt noin 2,5 x 2,5 m laajuinen ja noin 50 cm korkea tulisijanperustus, joka on rakennettu halkaisijaltaan noin 15-30 cm kokoisista kivistä. Tässä uuniperustuksessa on myös palanutta savea. Noin 10 m länteen on toinen tulisijanperustus, jonka kiveystä peittää palanut ja palamaton savi. Tämä perustus ei kohoaa ympäristöstään, mutta se on paljastunut, kun maanpintaa on rakennustöiden yhteydessä kuorittu. Tulisijanperustuksen vierestä löytyi pala todennäköisesti 1300-luvulle ajoittuvaa itämerenkeramiikkaa. Tulisijanperustusten ympäristössä on säilynyt L-muotoinen noin 20 x 30 m laajuinen alue, jossa on hyvin tummaksi värjäytynyt hiilensekainen kulttuurikerros. Suuri osa tonttimaasta on tuhoutunut, mistä on osoituksena mm. uudisrakennustyömaalta siirretty irtomaakasa, jossa oli runsaasti palanutta savea.

Inventointi 2007

Aika:	23.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	2008070

Yleiskuva idästä. Etualalla olevien tiilikasojen takana sijaitsee kaksi osittain tuhoutunutta uuninperustusta. ET 2007

TAMMISAARI Sköldargård (Sköldargård)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 01
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6659430 y= 3299910
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	20 x 20 m
Etäisyystieto:	3 kilometriä pohjoiseen Tammissaaren kirkolta

Sköldargårdin keskiaikainen kylä sijaitsi Pohjanpitäjän lahden länsipuolella. Kylästä on maininta vuodelta 1548, mutta jo vuodelta 1326 on tieto Laurens Sköldaresta, joka lienee ollut kotoisin Sköldargårdista. Kylässä oli 1500-luvun puolivälissä neljä taloa, mutta kaksi niistä autioitui viimeistään 1600-luvun alussa.

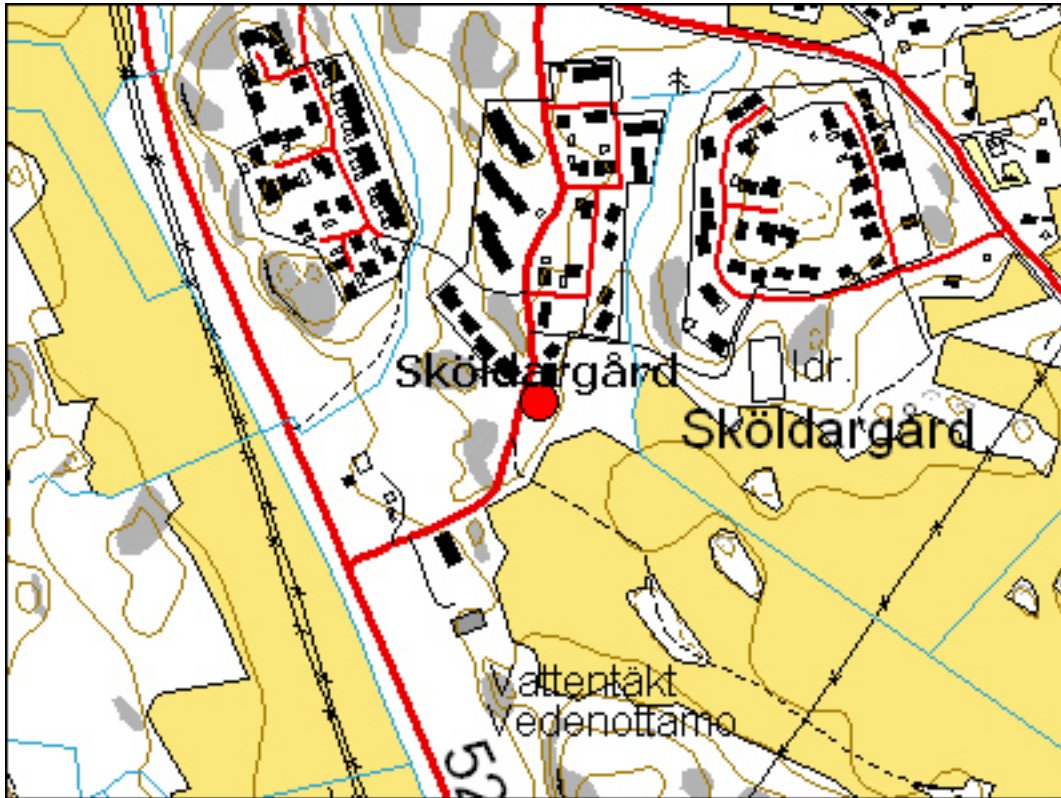
Sköldargårdissa on 1900-luvun lopussa rakennettu asuinalue, jonka halkaisee Sköldargårdintie. Vanha kylätontti on sijainnut mäellä, jossa on useita kalliopaljastumia. Kallioiden välissä on moderneja rivi- ja omakotitaloja. Kadun eteläpuolella on rakentamisen yhteydessä syntyneitä maakasoja, joissa on mm. tiilimurskaa ja keskiaikaisille kylätonteille tyypillistä palanutta savea. Tonttimaan eteläosassa Sköldargårdintien eteläpuolisessa rinteessä on yhä Sköldargårdin tilaan liittyviä rakennusjäännöksiä ja koristepensaita. Alueella on paikoin hyvin paksu ruokamultakerros.

Inventointi 2007

Aika:	23.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen & Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

Eino Jutikkala & Gabriel Nikander: Säterier och storgårdar i Finland I. Helsingfors 1939.
Walter von Koskull: 1600-luku ja 1700-luvun ensi vuosikymmenet. Pohjan pitäjän historia 2. Porvoo 1966.

Yleiskuva lounaasta. Kuvan oikeassa reunassa olevalla metsikköalueella on mahdollisesti säilyneitä rakenteita. ET 2007

TAMMISAARI Västerby (Västerby) Gammelby

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 01
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6658776 y= 3299625 z= 17 (keskikoordinaatti); x= 6658727 y= 3299674 z= 22; x= 6658769 y= 3299669 z= 20; x= 6658802 y= 3299652 z= 17 (vanhimmat tulisijanperustukset)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	170 x 90 m
Etäisyystieto:	2,5 kilometriä luoteeseen Tammisaaren kirkolta

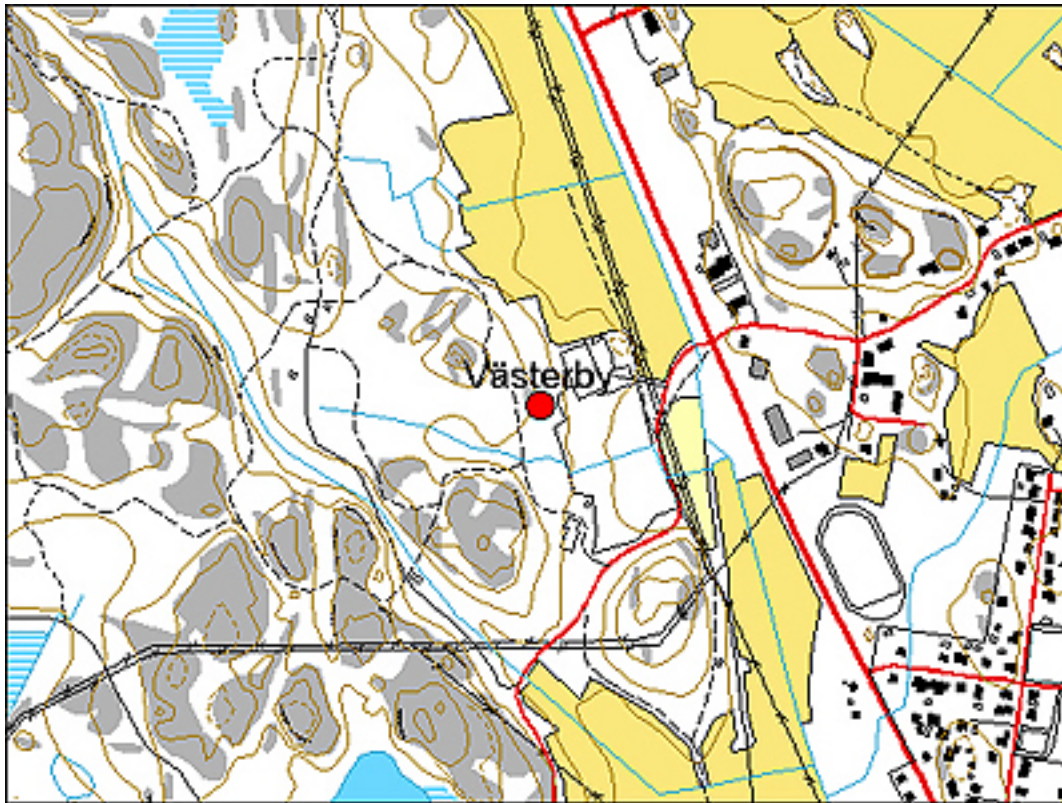
Pohjan Lappvikin Västerbyssä oli 1500-luvun puolivälissä viisi taloa. Yksi niistä oli nimismies Clemet Erssonin tila. Se autioitui jo 1560-luvun alussa, ja 1600-luvun lopussa kylän taloista enää kaksi oli jäljellä. Vanhin kylästä laadittu kartta on vuodelta 1701. Västerby sijaitsee tällöin nykyisellä paikallaan, mutta kartasta selviää, että kylätontti on alkujaan ollut vajaan kilometrin nykyistä pohjoisempana, mistä se oli siirretty lähemmäs merenrantaa. Tämä on tapahtunut luultavasti 1634, jolloin perustettiin Västerbyn rustholli.

Entisen merenlahden länsipuolella olevalla rinteellä aivan urheilupuiston reunalla on Västerbyn vanha kylätontti ja siihen liittyvä röykkiöalue. Talojen tontit sijoittuvat pienen kalliokumpareen lounais- ja itäpuolella oleville tasanteille. Kalliokumpareen itäpuolella on kaksi tulisijanperustusta, jotka ovat kooltaan noin 2,5 x 2,5 m ja korkeudeltaan 30-50 cm. Kallion lounaispuolella on puolestaan kolme noin 2,5 x 2,5 m kokoista ja noin 50-70 cm korkeata tulisijanperustusta. Kaikki viisi perustusta on ladottu luonnonkivistä ja niihin liittyy palanutta savea, mutta ei tiiltä. Latomukset ovat neliömäisiä, ja osa kivistä on palaneita. Kallion itäpuolella ylärinteessä on noin 4 x 5 m kokoinen suorakaiteenmuotoinen kuoppa, jonka reunoilla on kiveystä. Kyseessä on luultavasti kellarin raunio. Kylätonttialueelta on todennäköisesti mahdollista erottaa neljän talon tonttimaat, mutta tämä vaatii alueen yksityiskohtaista dokumentoimista. Pohjoisessa tontti rajautuu vanhaan peltoon, joka on nyttemmin metsitetty.

Tonttimaan lounais- ja länsipuolella on 10-20 eri kokoista (halk. 2-5 m) ja eri muotoista röykkiötä. Alue on vanhaa viljelysmaata ja ainakin osa röykkiöistä on raivausröykkiöitä. Osa röykkiöistä koostuu lähes pelkästään kivistä, osa on kivien- ja maansekaisia. Osassa röykkiöitä on tummaa, hiilensekaista maata. Erityisesti itäisimpien röykkiöiden välissä erottuu vanhoja viljelysrajoja. Röykkiöalueen pohjoispuolella ylärinteessä on halkaisijaltaan noin 3 m suuruinen ja noin 30 cm korkea uuninperustus. Se on rakennettu luonnonkivistä ja tiilestä ja liittyy 1800-luvulle-1900-luvun alkuun ajoittuvaan torppaan. Myös röykkiöalueen luoteispuolella on ainakin kaksi luultavasti 1800-luvulle ajoittuvaa kivistä ja tiilestä muurattua uuninperustusta. Aluetta hoidetaan nykyisin perinnebiotooppina.

Inventointi 2007

Aika: 8.11.2007
Inventoijat: Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet: Melko hyvät
Löydöt: -

Inventoinnissa löytyneet kiinteät rakenteet

1. Noin 2,5 x 2,5 m laaja ja noin 0,5 m korkea nelisivuinen lohkokivistä ladottu tulisijanperustus. Rakenteen seassa on palanutta savea.
x = 6658727 y = 3299674
2. Noin 2,5 x 2,5 m laaja ja noin 0,5 m korkea nelisivuinen lohkokivistä ladottu tulisijanperustus. Rakenteen seassa on palanutta savea.
x = 6658732 y = 3299665
3. Noin 2,5 x 2,5 m laaja ja noin 0,7 m korkea nelisivuinen lohkokivistä koostuva kivilatomus, jonka keskellä muita suurempia kiviä. Rakenteen seassa on palanutta savea. Tulisijanperustus?
x = 6658741 y = 3299662
4. Noin 3 x 3 m laaja ja noin 0,5 m korkea nelisivuinen lohkokivistä ladottu tulisijanperustus. Rakenteen seassa on runsaasti palanutta savea. Pienellä raivatulla terrassilla sijaitsevan rakenteen SW-puolella on kallio ja N-puolella syvä kanjonimainen oja.
x = 6658769 y = 3299669

5. Halkaisijaltaan noin 3 m laajuinen ja noin 0,3 m korkea lohkokivistä ladottu tulisijanperustus. Rakenne sijaitsee pienellä raivatulla terassilla. Rakenteen N-puolella on oja.
x = 6658802 y = 3299652

6. Kellari? Noin 4 x 5 m laaja ja noin 0,8 syvä kuoppa, kellari. Se avautuu itäänpäin eli alarinteeseen, jossa suuaukon molemmin puolin suuri kivi (halk. noin 1 m). Sivuseinillä mahdollisesti kivirakenteista, pohjoisessa kuoppa rajautuu kallioon. Kuopan keskellä on irtokiviä (halk. 0,2–0,4 m) ja kaksi isoa kantoa.
x = 6658777 y = 3299646

7. Halkaisijaltaan noin 5 m laajuinen ja noin 0,5 m korkea rökkiö, jonka seassa tiivistä hiilensekaista maata. Peltorökkiö? Tulisijanperustus?
x = 6658708 y = 3299626

8. Halkaisijaltaan noin 3 m laaja ja noin 0,3 m korkea lohko- ja luonnonkivistä ladottu tulisijanperustus. Rakenteen seassa on tiiltä. 1800-l?
x = 6658729 y = 3299627

9. Halkaisijaltaan noin 5 m laajuinen ja noin 0,5 m korkea rökkiö, jonka seassa tiivistä tummaa maata. Peltorökkiö?
x = 6658724 y = 3299636

10. Halkaisijaltaan noin 2 m laajuinen ja noin 0,2 m korkea kulmikas tulisijanperustus. Sen E-puolella on halkaisijaltaan noin 3 m laaja kuoppa, mahdollinen kellari, jonka laidoilla on isoja kiviä.
x = 6658736 y = 3299625

11. Soikea noin 3 x 5 laajuinen ja 0,6 m korkea rökkiö, joka koostuu suurista kivistä (halk. noin 0,2-0,5 m). Rakenteen W-puolella on iso kuoppa, mahdollisesti kellari.
x = 6658743 y = 3299598

12. Maansekainen, halkaisijaltaan noin 3 m suuri ja noin 0,3 m korkea rökkiö.
x = 6658754 y = 3299595

13. Maansekainen, halkaisijaltaan noin 4 m laaja ja noin 0,8 m korkea rökkiö, jossa tummaa hiilensekaista maata.
x = 6658776 y = 3299608

14. Soikea noin 2,5 x 5 m suuri kuoppa, mahdollisesti kellari.
x = 6658750 y = 3299593

15. Halkaisijaltaan noin 3 m laaja ja 0,4 m korkea kivistä kostuva rökkiö.
x = 6658764 y = 3299619

16. Halkaisijaltaan noin 3 m laaja ja 0,4 m korkea kivistä kostuva rökkiö.
x = 6658752 y = 3299600

17. Halkaisijaltaan noin 3 laaja ja noin 0,3 m korkea tulisijanperustus, jossa palaneita kiviä ja hiilensekaista maata.
x = 6658777 y = 3299537

18. Edellisen W-puolella sijaitseva halkaisijaltaan noin 2-3 m laaja ja noin 0,5 m syvä kuoppa, mahdollinen kellari.
x = 6658778 y = 3299539

19. Halkaisijaltaan noin 3 m suuri ja noin 0,5 m korkea uuninperustus, jossa palanutta savea ja tiiltä. Rakenteen NW-puolella matala painanne, mahdollisesti kellari.

x = 6658774 y = 3299522

20. Halkaisijaltaan noin 3 m suuri ja noin 0,5 m korkea uuninperustus, jossa tiiltä.

x = 6658769 y = 3299534

21. Halkaisijaltaan noin 3 m suuri ja noin 0,7 m korkea röykkiö tai tulisijanperustus, jossa palanutta kiveä, mutta ei tiiltä.

x = 6658783 y = 3299529

22. Halkaisijaltaan noin 3 m suuri ja noin 0,3 m korkea lohkokivistä ladottu uuninperustus, jossa palanutta savea.

x = 6658770 y = 3299612

23. Halkaisijaltaan noin 4 m suuri ja noin 0,9 m korkea uuninperustus, jossa palanutta tiiltä. Rakenteen E-puolella noin 2 m leveä ja 0,4 m syvä kuoppa, mahdollisesti kellari. Torppa 1800-l?

x = 6658808 y = 3299602

24. Noin 3 x 4 m laaja ja 0,6 m korkea röykkiö, jonka kivistä osa hyvin suuri kokoisia. Peltoröykkiö? Vieressä maankäyttöraja, pellonreuna?

x = 6658716 y = 3299654

25. Halkaisijaltaan noin 3 m laaja ja noin 0,5 m korkea röykkiö, jossa suuri silmäkivi (halk. noin 0,8). Rakenteen seassa on tummaa, hiilensekaista maata. Vieressä maankäyttöraja, pellonreuna?

x = 6658718 y = 3299664

26. Halkaisijaltaan noin 4 m laaja ja noin 0,8 m korkea röykkiö.

x = 6658705 y = 3299654

27. Halkaisijaltaan noin 4 m laaja ja noin 0,8 m korkea röykkiö, jossa isoja kiviä.

x = 6658704 y = 3299663

28. Maansekainen röykkiö, jonka halkaisija on noin 2-3 m. Maannos tummaa, hiilensekaista.

x = 6658803 y = 3299607

29. Maansekainen röykkiö tai tulisijanperustus, jonka halkaisija on noin 2-3 m. Sen E-puolella on noin 2 m laaja kuoppa, mahdollinen kellari.

x = 6658813 y = 3299607

Yleiskuva kaakosta. Kuvan oikeassa reunassa vanhan tonttimaan eteläisin osa. ET 2007

Rinteen yläosa, jossa sijaitsee runsaasti nuorempia rakennuksen perustuksia ja röykkiöitä. ET 2007

TAMMISAARI Gästersö (Gästersö) Gammelby

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 07
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6654896 y= 3315475 z= 14 (Tulisijanperustus A); x= 6654906 y= 3315484 z= 24 (Tulisijanperustus B); x= 6654902 y= 3315523 z= 8; x= 6654876 y= 3315546 z= 3; x= 6654874 y= 3315548 z= 5; x= 6654866 y= 3315598 z= 2 (kulttuurikerros)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	50 x 150 m
Etäisyystieto:	4 kilometriä kaakkoon Snappertunan kirkolta

Snappertunan sisäsaaristossa sijaitsevasta Gästersön rälssikylästä on maininta vuodelta 1549 ja mahdollisesti siellä asuneesta Gesta Kristin-nimisestä naisesta jo vuodelta 1392. Kylä tai pikemminkin yksinäistalo oli rälssiä. Sen tonttimaa sijaitsee 1600- ja 1700-luvun kartoissa kylän maiden eteläosassa sijaitsevan lahden rannalla. Pohjoisempana on toinen lahti, jonka nimi on Gammelbyviken ja sen pohjoispuolella vanhaan kylään viittaavia peltojen ja niittyjen nimiä.

Gammelbyvikenin pohjoispuolella olevassa metsikköisessä rinteessä on joukko röykkiöitä, joista osa on matalia tulisijanperustuksia. Alueen länsiosassa on kaksi noin 2,5 x 3 m suuruista ja 40 cm korkeata liedenperustusta (perustukset A ja B). Ne on rakennettu lohkokivistä ja niiden keskellä on palaneita kiviä. Ympärillä oleva maa on runsaasta hiilestä johtuen lähes mustaa. Maassa on myös palaneen saven palasia. Molempien liedenperustusten ympärillä on todennäköisesti rakennuksen paikaksi raivattu tasanne. Näistä itään on metsittynyttä peltoa, jonka keskellä on noin 2,5 x 2,5 m laajuinen ja noin 50 cm korkea tulisijanperustus. Myös sen ympärillä on hieman palaneen saven palasia. Kyse on luultavasti jo keskiajalla autoituneesta tonttimaasta. Alueella on myös mahdollisia tieuria. Tonttialueen eteläosan halkaisee moderni tie, jonka pohjoispuolella olevan ojan leikkauksessa ja pientareella on yksi tai kaksi osittain tuhoutunutta uuniperustusta. Niiden yhteydessä on palaneita kiviä ja hyvin hiilipitoista maata. Paikalta löytyi pala 1700-1800-luvulle ajoittuvaa punasavikeramiikkaa. Tästä noin 10 m itään tien reunassa on louhittu kalliota, jonka vieressä erottuu noin 20 cm paksu hyvin hiilipitoinen kerros.

Inventointi 2007

Aika:	17.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Tarja Knuutinen & Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Yleiskuva lännestä. Etualalla tulisijanperustus. ET 2007

TAMMISAARI Halstö (Halstö/ Halvskifte)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2013 09
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6648150 y= 3315060 z= 24 (epävarma paikannus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Epävarma
Etäisyystieto:	16 kilometriä kaakkoon Tammisaaren kirkolta

Karjaan eli sittemmin Snappertunan saaristossa sijaitseva Halstö eli Halvskifte kuului pieneen joukkoon keskiaikaisia saaristolaiskylä, jotka maksoivat erityistä sopimusveroa. Halstö, joka sijaitsee rannikkoa seuraavan väylän varrella, mainitaan säilyneissä lähteissä jo vuonna 1451. Saarella oli keskiajan lopulla viisi taloa, mutta kolme niistä autioitui ennen 1570-lukua ja neljäskin 1600-luvun alussa. Halstön jäljelle jäänyt talo oli Snappertunan ulkosaariston ainoa tila, joka ei autioitunut uuden ajan alussa.

Suuren Pohjan sodan jälkeen rakennettu Halstön saaristolaistalon päärakennus siirrettiin 1958 Snappertunan kirkonkylään, jossa sen ympärille rakennettiin kotiseutumuseo, Forngården. Päärakennuksen vanha paikka on tyhjillään nykyisen Halstön tilan pihapiirin laidalla. Huomattava osa Halstön kylän tonttimaasta on todennäköisesti säästynyt myöhemmältä rakentamiselta.

Kirjallisuutta

Henry Rask: Snappertuna – en kustbygds hävder. Ekenäs 1991.

Tiedonannot

FM Henrik Jansson

TAMMISAARI Huskvarn (Huskvarn)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 07 Snappertuna
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6659860 y= 3313150 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	100 x 100 m
Etäisyystieto:	1 kilometri luoteeseen Snappertunan kirkolta

Huskvarn on saanut nimensä Raaseporin linnaan kuuluneesta myllystä, josta on tieto jo vuodelta 1451. Huskvarn on ollut yksinäistalo halki vuosisatojen. Kulkuyhteyksien kannalta keskeisesti sijainnut talo toimi kestikievarina 1900-luvun alussa.

Huskvarnin tonttimaa sijaitsee Kungsån eli Raaseporin joen kapeikon kaakkoispuolella. Ylävirran puolella on aiemmin ollut järvimäinen patoallas, josta on saatu vesivoima tonttimaan vieressä sijainneeseen, jo kauan sitten kadonneeseen myllyyn. Nykyisen päärakennuksen vanhin osa on 1700-luvulta. Sen ympäristössä lienee jäänteitä vanhemmista rakennuksista.

Kirjallisuutta

Henry Rask: Snappertuna – en kustbygds hävder. Ekenäs 1991.

Yleiskuva lounaasta. GH 2007

TAMMISAARI Kudiby (Kudiby) Storgård

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

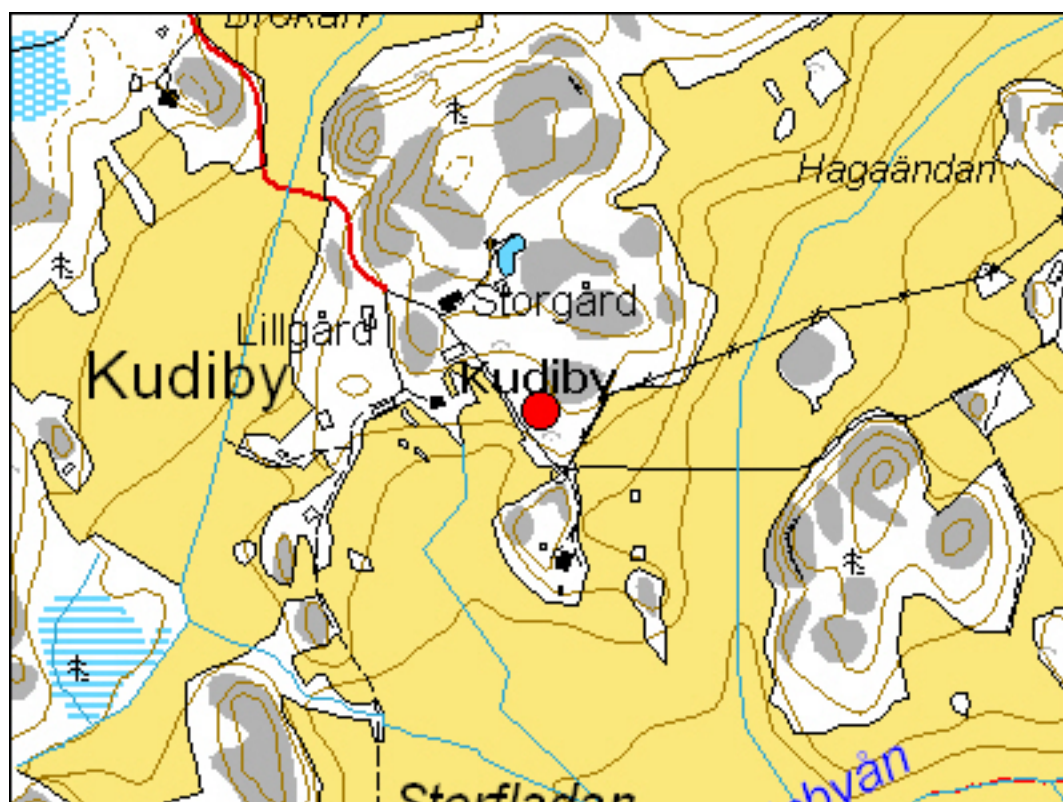
Peruskartta	2014 07 Snappertuna
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6661790 y= 3314060 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Epävarma
Etäisyystieto:	3,5 kilometriä pohjoiseen Snappertunan kirkolta

Karjaan eli Snappertunan Kudiby oli keskiajan lopulla pieni kolmitaloinen kylä. Se sijaitsee Kungsån eli Raaseporinjoen pohjoisrantaan viettävässä rinteessä. Kylän taloista yksi autioitui 1500-luvun lopussa. Jäljelle jääneitä taloja alettiin kutsua nimillä Storgård ja Lillgård. Kylästä 1700-luvulla laadittujen vanhimpien karttojen mukaan Lillgårdin tontti on sijainnut nykyistä lännempänä ja Storgårdin puolestaan nykyistä idempänä.

Storgårdin vanhan tonttimaan alueella ja sen eteläpuolella olevan pellon keskellä sijaitsevalla metsäsaarekkeella on Storgårdin hakana tunnettu perinnemaisema-alue. Storgårdin vanhalla tonttimaalla erottuu kalliopaljastumien välissä ainakin kaksi uuninperustusta. Tonttimaalle rajoittuvalta pellolta on löytynyt keskiaikaiseen tai jopa rautakautiseen asutukseen viittaavaa palanutta savea ja keramiikkaa.

Kirjallisuutta

Sirkka-Liisa Seppälä: Perinnemaisemien yhteys varhaiseen asutus- ja maankäyttöhistoriaan. Suomen Ympäristö 1/2006. Ympäristöministeriö. Helsinki 2006.

TAMMISAARI Nothamn (Nothamn/ Norrkam)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 09
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6646280 y= 3315300 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Epävarma
Etäisyystieto:	12 kilometriä etelään Snappertunan kirkolta

Snappertunan saaristossa sijaitseva Nothamn eli Norrkam oli Raaseporin linnan alaisuuteen kuulunut keskiaikainen saaristolaiskylä. Nothamn, joka sijaitsee rannikkoa pitkin kulkevan ja lännestä Raaseporiin johtaneen väylän varrella, mainitaan säilyneissä lähteissä ensi kerran vasta vuonna 1540. Saarella oli 1500-luvulla ajoittain kaksi taloa, mutta toinen niistä autioitui lopullisesti jo ennen vuosisadan loppua. Myös jäljelle jäänyt talo oli 1600-luvulla pitkään autiona.

Nothamnin pohjoisosassa on ollut kaksi suojaisaa lahdenperukkaa ja pieni järvi. Niiden pohjoispuolisella suojaisella rinteellä erottuu matala terassi, jossa vanha asutus on sijainnut. Paikalle tehtiin 1.9.2005 kaksi koekuoppaa, joista paljastui asuinpaikkaa indikoiva hiilensekainen kulttuurimaa. Koekuopista löytyi runsaasti palanutta savea ja pari palaa 1500-1600-luvulle ajoittuvaa punasavikeramiikkaa. Kylän pellot ja niityt ovat olleet tonttimaan eteläpuolella. Paikalla on nykyisin perinnemaisemana hoidettua niittyä.

Löydöt (2005): KM 2008071: 1-3

Yleiskuva kaakosta. GH 2005

TAMMISAARI Prästkulla (Prästkulla) Degergård

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2012 10
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6659930 y= 3289960 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	50 x 30 m
Etäisyystieto:	11,5 kilometriä luoteeseen Tammisaaren kirkolta

Degergård eli Söder Degergård oli Prästkullan kartanon itäpuolella Tenholassa sijainnut keskiaikainen kylä, joka oli kokonaan rälssimaata. Kylästä on säilynyt varhaisin maininta vuodelta 1511, ja 1500-luvun lopulla sitä kutsuttiin hetkellisesti jopa kartanoksi. Degergårdissa oli 1500-luvulla kaksi taloa. Kylän kahdessa talossa asui aina 1670-luvulle asti Prästkullan kartanon lampuoteja ja käsityöläisiä. Tämän jälkeen kylä ja sen pellot liitettiin Prästkullan omiin viljelyksiin. Prästkullan pelloista vuonna 1752 laaditussa kartassa näkyy selvästi, kuinka kartanon pellot ovat muodostuneet yhdistämällä kahden kylän maat yhdeksi suurviljelmäksi.

Degergårdin tonttimaa on nykyisin Prästkullan riittä ympäröivää talouspihaa. Alueella on maatalousrakennuksia, joiden välinen kenttä on osin asfaltoitu. Talousrakennuksia ympäröivissä metsissä on paljon kiviä ja raivausröykkiöitä, mutta ei maanpinnalle erottuvia selviä rakennusten jäänteitä. Lännessä ja pohjoisessa vanha tonttimaa rajautuu yhä viljelyksessä oleviin peltoihin.

Inventointi 2007

Aika:	9.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät, kova sade haittasi havainnointia hieman
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

Oscar Nikula: Tenala och Bromarf socknars historia II. Helsingfors 1938.

Yleiskuva lounaasta. GH 2007

TAMMISAARI Olsböle (Olsböle) Hällsby

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2012 11
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6668812 y= 3289969 z= 16 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	80 x 100 m (pellon löytöalue)
Etäisyystieto:	16,5 kilometriä luoteeseen Tammisaaren kirkolta

Hällsby eli Helvetesby oli keskiaikaisen Hällsbyn verokunnan keskus. Kylä sijaitsi pienessä jokilaaksossa, joka jatkui itään kohti Olsböleä. Varhaisin maininta Tenholan Hällsbystä on vuodelta 1451. Kylässä oli neljä taloa 1540-luvulla, mutta 1579 se lahjoitettiin eräiden muiden kylien tavoin läänityksenä amiraali Bengt Söfringsson Juustenille. Tämä perusti säterikartanon Olsbölen kylän paikalle ja yhdisti Hällsbyn kylän kartanonsa viljelyksiin noin 1585, jolloin kylän asukkaat joutuivat siirtymään tiloiltaan. Myöhemmin, 1800-luvulla Hällsbyssä oli Olsbölen kartanon torppa. Paikalla on ollut Olsbölen kartanon talousrakennuksia vielä 1960-luvulla.

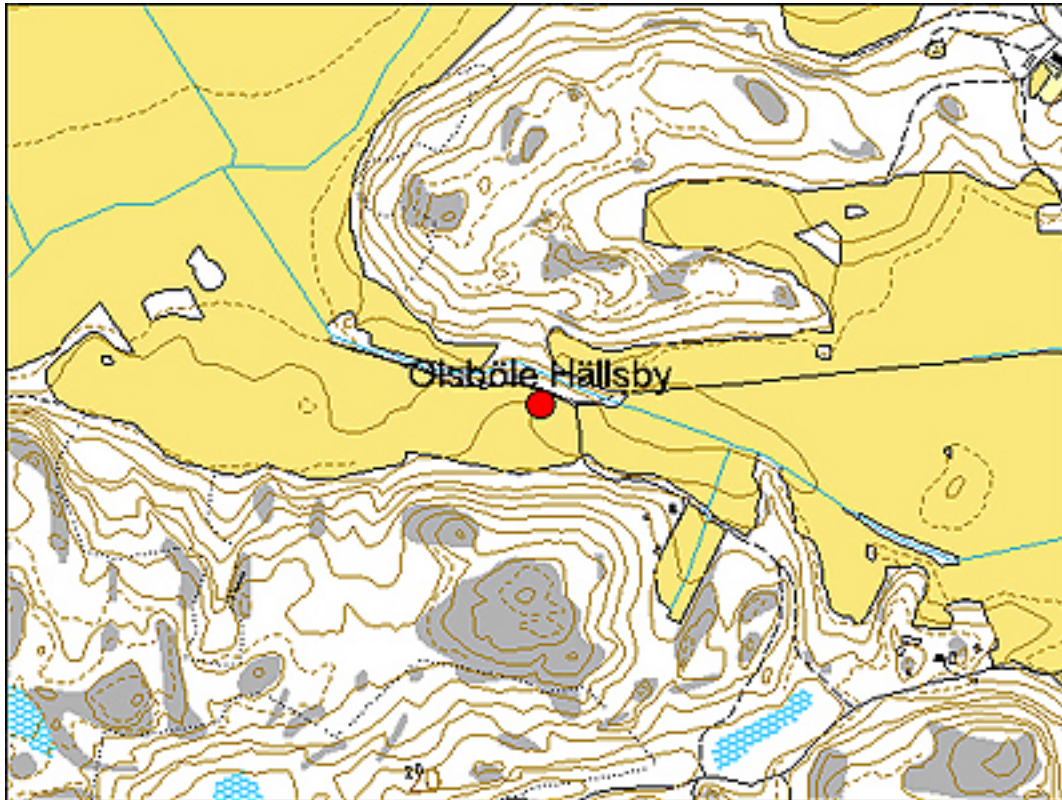
Hällsbyn kylän ja torpan tonttimaa sijaitsee pienen joen etelärannalla. Paikka on nykyisin peltoa. Sen pinnassa erottuu runsaasti vanhaan asutukseen liittyvää löytöaineistoa, josta pääosa on tosin vasta 1800-luvulta. Muokkauskerroksen alla on tarkemmin ajoittamattomia kivirakenteita, jotka havaittiin T-piikin avulla.

Inventointi 2007

Aika:	9.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen, Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät, kova sade haittasi havainnointia hieman
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

Oscar Nikula: Tenala och Bromarf socknars historia II. Helsingfors 1938.

*Yleiskuva idästä. Löydöt keskittyvät taaempaan näkyvän pellon etualalle, etenkin sen oikeaan kulmaan.
ET 2007*

TAMMISAARI Pölckå (Pölckå) Överpölckå

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 01
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6663247 y= 3293831 z= 20 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Epävarma
Etäisyystieto:	3 kilometriä etelään Tenholan kirkolta

Tenholan Pölckå on Gennarbynlahden länsirannalla sijaitseva kylä, josta maininta jo vuodelta 1392. Kylässä oli keskiajan lopulla viisi taloa, mutta 1700-luvulla vain kaksi niistä oli jäljellä. Kylä jakautui kahteen osaan eli pohjoisempaan Överpölckåan ja eteläisempään Ytterpölckåan. Överpölckåassa oli 1700-luvulla kaksi taloa, joista eteläisempää kutsuttiin Storpölckåksi. Siitä noin 150 m pohjoiseen sijaitsi Överpölckån toinen talo, Tenholan kappalaisen puustelli.

Storpölckån tonttimaa on ollut peltojen ympäröimän kalliokumpareen itälaidalla, jossa on yhä runsaasti kulttuurikasvillisuutta. Paikalla erottuu kivijalan katkelma (noin 5 x 6 m) ja sen itäpuolella kuoppa (kellari?). Kivijalan alueella on mustaa hiilensekaista maata. Kivijalasta noin 20 m länteen on lohkokivistä ja tiilistä rakennetun uuninperustuksen (halk. noin 3 m) jäänteet. Maastossa erottuvat rauniot ovat 1700-luvun lopulta tai 1800-luvulta, mutta alueella on todennäköisesti säilynyt vanhempiakin rakenteita ja kulttuurikerroksia.

Inventointi 2007

Aika:	9.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen & Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Yleiskuva pohjoisesta. Rakenteet sijaitsevat kuvan vasemmassa reunassa näkyvällä niemikkeellä. ET 2007

TAMMISAARI Kägra med Pålarp (Kägra med Pålarp) Gullböle 2

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2012 07
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6661921 y= 3278876 z= 10 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	10 x 10 m (uuninperustuksen alue)
Etäisyystieto:	2,5 kilometriä pohjoiseen Bromarvin kirkolta

Gullböle on pieni keskiaikainen kylä tai yksinäistalo, joka oli autoitunut jo ennen 1500-luvun puoliväliä. Tämän jälkeen naapurikylät kiistelivät vuosisatojen ajan Gullbölen pelloista ja niityistä.

Gullbölen pelto- ja niittyalue kasvaa nykyisin nuorta istutettua metsää. Entisten peltujen keskellä on pieni haapaa kasvava kumpare, jonka keskellä erottuu tulisijanperustus. Se on rakennettu pienistä lohko- ja luonnonkivistä ja on kooltaan noin 2 x 2,5 m ja korkeudeltaan noin 30 cm. Uuninperustusta ympäröivä maa on hyvin hiilipitoista, mutta siinä ei ole esim. palanutta savea.

Inventointi 2007

Aika:	9.11.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen & Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Kasvillisuus häyttasi havainnointia
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

Oscar Nikula: Tenala och Bromarf socknars historia II. Helsingfors 1938.

Tulisijanperustus kuvattuna etelästä. ET 2007

HANKO Hangö by (Hangö) Barnets Park (Lapsen Puisto)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2011 08
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6643240 y= 3272780 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	30 x 50 m
Etäisyystieto:	2 kilometriä luoteeseen Hangon kirkolta

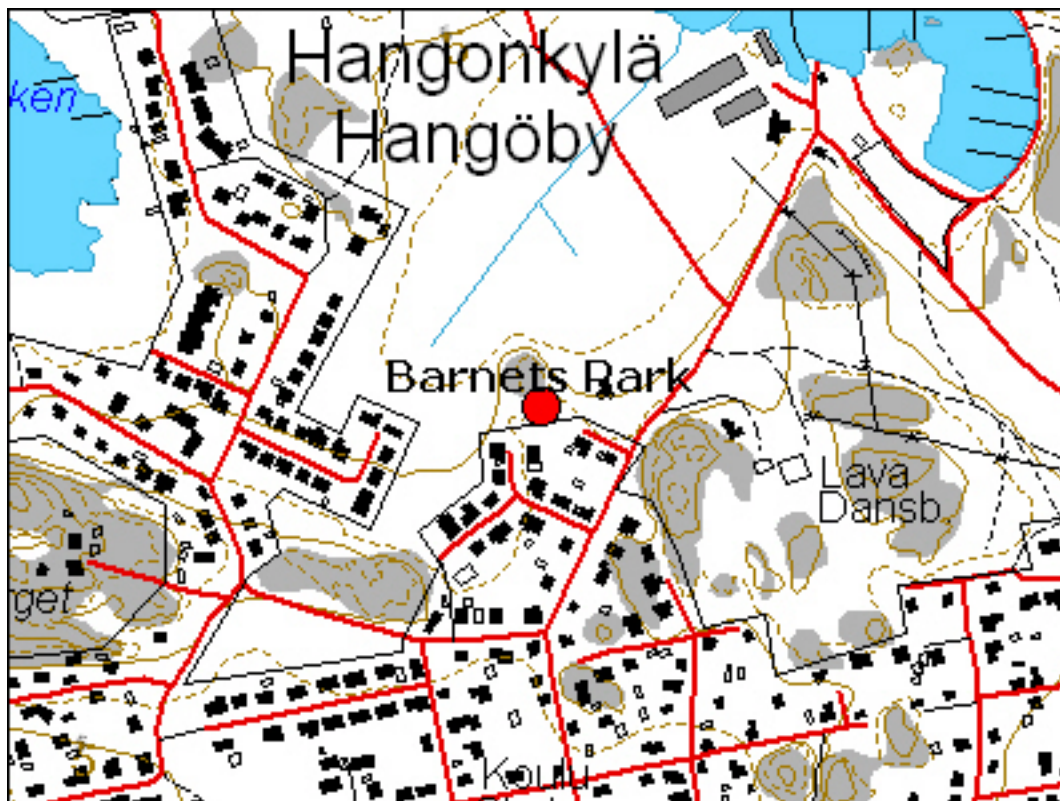
Hanko mainitaan jo 1200-luvun lopun tanskalaisessa itineraariossa, jossa kuvataan Suomen etelärannikkoa seuraava väylä. Hanko oli samannimisen bolin eli verokunnan keskuskylä. Kylässä oli keskiajan lopulla seitsemän taloa, mutta niistä neljä autioitui ennen 1600-luvun puoliväliä. Hangon talot jakautuivat ainakin kolmelle eri tontille, joista koillisin sijaitsi nykyisen Lapsen Puiston (Barnets Park) alueella. Tällä tontilla olleet talot autioituivat 1500-luvun jälkipuolella eikä paikalla ole sittemmin ollut asutusta.

Hangon kylän koillisosan entisten peltojen välissä on kallioalue, jonka halkaisee pieni sola. Tällä satulamaisella terassilla erottuu kahden tulisijan perustukset. Niistä luoteisempi on kooltaan 2 x 1,5 m. Kaakkoisempi on puolestaan kooltaan 2,5 x 2 m. Kyse on luultavasti kahden eri talon rakennuksista. Paikalla tehtiin arkeologinen kaivaus kesällä 2007. Luoteisemman rakennuksen alueelta löytyi kaksi myöhäiskeskiaikaista hopearahaa, kaakkoisemman rakennuksen alueelta puolestaan pala 1500-luvun lopulle ajoittuvaa keramiikkaa. Rakennusten välissä erottuu maanpinnalle kiveystä, joka osoittautui kesän 2007 kaivauksissa yhdellä kerralla rakennetuksi kivi- ja savirakenteeksi, jonka alaosassa on hyvin hiilipitoinen kerros. Kyseessä on todennäköisesti rautakautinen röykkiö. Siitä on kaivattu pohjaan noin neljännes. Löytöinä talletettiin muutama rautanaula ja -niitti. Myös tonttialueen itäosassa löytyi pieni määrä rautakautista keramiikkaa.

Kaivaustulosten perusteella paikalla on ollut asutusta rautakaudella ja keskiajalla. Terassin itä- ja länsipuolella näkyy vanhoja peltojen rajoja ja matalia raivausröykkiöitä. Tontin länsipuolella olevalla pellolla on nykyisin leikkipuisto. Muualla lähiympäristössä vanhat pellot ovat metsittyneet. Alueella kasvaa arkeofyyttejä mm. nurmilaukka.

Arkistotiedot

Georg Haggrén, Heini Hämäläinen, Hanna Kivikero, Tarja Knuutinen, Heli Lehto & Elina Terävä 2008: Hanko, Hangonkylä, Lapsen Puiston tonttima. Kaivaus 31.5.-3.7.2007 MV/RHO

Yleiskuva Lapsen Puiston kaivauksilta. Vasemmalla rakennuksenpohja ja tulisijan perustus 1500-luvulta, oikealla pilkottaa rökkiökiveys. Kuvattu lännestä. GH 2007

HANKO Tägtom (Tägtom)

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kylänpaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2011 08
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6643070 y= 3279650
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Epävarma
Etäisyystieto:	6 kilometriä koilliseen Hangon kirkolta

Hankoniemen etelärannan suojaisen lahden perukassa sijaitseva Tägtom oli keskiajan lopulla Tenholan suurimpia kyliä. Siinä oli tuolloin seitsemän taloa, mutta niistä viisi autioitui jo ennen 1600-luvun alkua.

Täktomin kyläkeskus on maisemallisesti arvokas kokonaisuus. Kylässä on yhä useita vanhojen talojen pihapiirejä. Kylätontin luoteispuolella on mahdolliseen kirkonpaikkaan viittaavaa nimistöä (mm. Kyrkgården).

Tiedonannot

FM Henrik Jansson

SIUNTIO Kvarnby Kvarnbyfors

MJ-tyyppi:	Valmistuspaikat
Tyyppin tarkenne:	Raudansulatuspaikka
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 06
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6681535 y= 3347526 z= 23 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Epävarma
Etäisyystieto:	5 kilometriä koilliseen Siuntion kirkolta

Suitian kartanon omistanut ritari Erik Fleming (+ 1548) aloitti ensimmäisenä Suomessa varhaisteollisen raudantuotannon 1530-luvulla. Tiedot siitä ovat kuitenkin vähäisiä. Rautamalmia on ilmeisesti louhittu Lohjan Ojamossa ja mahdollisesti myös Siuntion Tupalan Nybyssä. Kvarnbystä Fleming hankki maita ja koskiosuuksia 1530-luvun alusta lähtien. Suitian raudantuotantolaitoksiin liitetään Kvarnbystä 1700-luvulla löytynyt kankivasaran alasintukki. Kvarnbyssä lienee ollut rautahytti ja kankivasarapaja, joka ovat toimineet noin vuodesta 1535 alkaen. Toiminta lienee päättynyt viimeistään 1550-luvulla, mutta vielä 1560-luvulla kylässä asui Michel Smed eli seppä Michel. Kvarnbyn koskessa on nykyisin suuri 1900-luvulla rakennettu mylly, jonka yläpuolella on betoniseinin vahvistettu patoallas. Vuosisatojen kuluessa ja etenkin 1900-luvulla tehdyt padot, pengerrykset, kanavoinnit ja uoman perkaukset ovat suurimmalta osin tuhonneet vanhojen tuotantolaitosten jäänteet. Kosken pohjoisrannalta on 1980-luvun inventoinnissa löytynyt raskasta kuonaa, mahdollisesti harkkohyttikuonaa. – Lars Hukkinen ja Erkki Härö löysivät paikalta kuonaa myös kesällä 2008.

Inventointi 2007

Aika:	10.12.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen & Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Kohtalaiset
Löydöt:	-

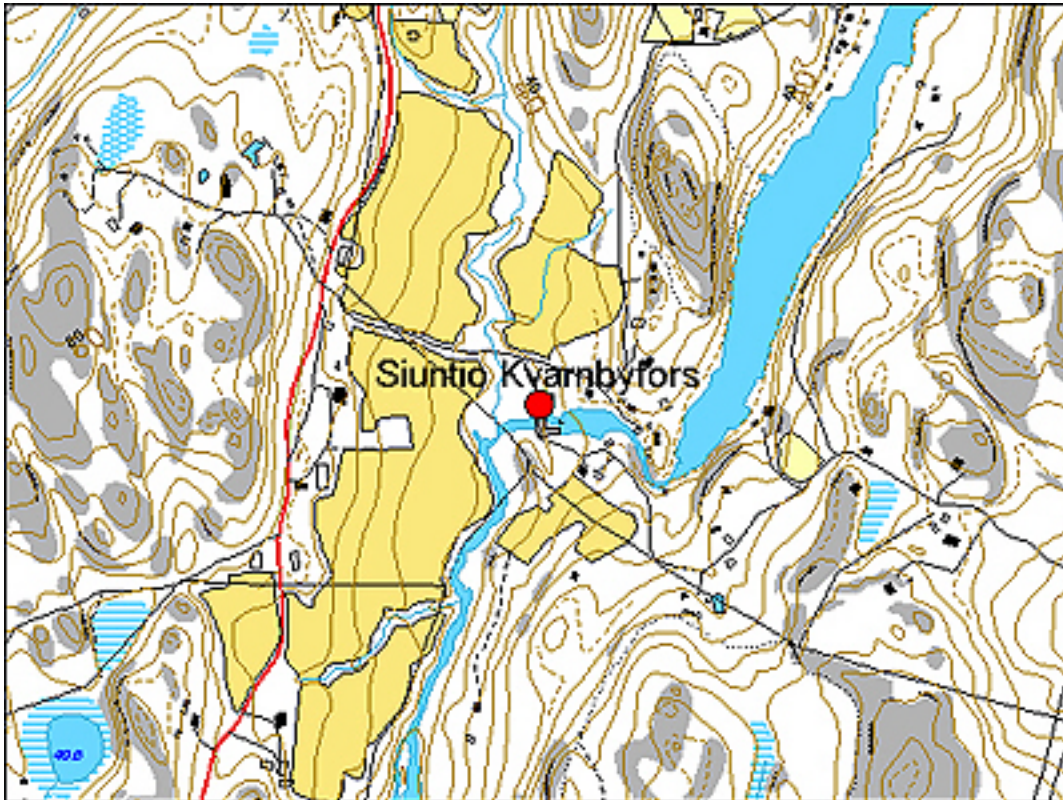
Kirjallisuutta

Eric Anthoni: Finlands medeltida frälse och 1500-tals adel. Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland 442. Helsingfors 1970.

Alf Brenner: Sjundeå sockens historia I-II. Sjundeå 1953, 1955.

Tekla Hultin: Historiska upplysningar om bergshandteringen i Finland under svenska tiden. I. Jernbruken. Helsingfors 1896.

W. E. Nordström: Svartå bruks historia. Ekenäs 1962.

Yleiskuva Kvarnbyn koskesta. Kuvattu lännestä. GH 2007

SIUNTIO Tupala Hyttiskogen

MJ-tyyppi:	Valmistuspaikat
Tyyppin tarkenne:	Raudansulatuspaikka
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	1
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 06
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6681656 y= 3344175 z= 59
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	100 x 100 m
Etäisyystieto:	4,5 kilometriä luoteeseen Siuntion kirkolta

Suitian kartanon omistanut ritari Erik Fleming (+ 1548) aloitti ensimmäisenä Suomessa varhaisteollisen raudantuotannon 1530-luvulla. Rautamalmia on ilmeisesti louhittu Lohjan Ojamossa ja mahdollisesti myös Siuntion Tupalassa. Vuonna 1545 Raaseporin linnaan ostettiin rautaa Erik Flemingin vasarapajalta. Yli sata vuotta myöhemmin eli vuonna 1662 kerrottiin, että Suitian takamaihin kuuluneen Tupalan ensimmäiset asukkaat olisivat olleet vasaraseppiä. Tätä myöhäistä muistitietoa varmempia ovat 1560-1580-luvuilta säilyneet maininnat Tupalassa asuneesta Sigfred Kolaresta eli Sigfred hiilenpolttajasta. Raudantuotannon voidaan arvioida ajoittuvan noin 1530-1570-luvulle. Vanhoissa kartoissa on säilynyt raudantuotantoon viittaavia paikannimiä kuten Hyttiskogen ja Hyttiängen. Asiakirjatiedot raudantuotannosta ovat kuitenkin hyvin vähäisiä.

Tupalan maiden halki Hyttiskogenin läpi idästä länteen virtaavassa pienessä purossa on joukko koskipaikkoja. Alue on sekametsää, jonka länsiosa on nykyisin hakkuuaukeana. Alavirran koskessa on yhä näkyvässä vesivoimaa hyödyntäneiden tuotantolaitosten jäänteitä kuten mahdollisia kivijalkoja ja kanavoiteja. Paikalla on runsaasti masuunikuonan kaltaista kuonaa ja mahdollisesti myös pajakuonaa sekä kalkkikiven ja rautamalmin kappaleita. Puron eteläpuolella ylärinteessä on ison hiilivaraston ja malmikasan jäänteet. Puron eteläpuolella on pengerretty metsäautotie, joka on osittain tuhonnut tuotantolaitosten jäänteitä.

Puron pohjoispuolella nousevassa rinteessä on suppilomainen maavalli ja sen pohjoispuolella pitkänomainen kumpare. Molemmista löytyy runsaasti palanutta savea, tiilenpalasia ja kalkkikiveä. Paikalla on todennäköisesti kalkkiuunin raunio ja mahdollisesti myös tiilenpolttoon liittyviä jäänteitä. Kalkkiuunista noin 25 m koilliseen on hiilimiilun tai hiilivaraston pohja. Hyttiskogenin kallioissa on rautamalmia. Sen louhimisen kannattavuutta on selvitetty vielä 1900-luvun jälkipuolella.

Kyseessä on valtakunnallisesti merkittävä teollisuushistoriallinen muinaisjäänös, Suomen varhaisin masuuni siihen liittyvine muine tuotantolaitoksineen. Hyttiskogenin raudantuotantopaikka on osa laajempaa kokonaisuutta. Tupalasta 3 km etelään sijaitsee Erik Flemingin asumakartano Suitia, jonka kivisen päärakennuksen runko on 1540-luvulta. Tupalan ohella Flemingillä on ollut raudantuotantoa 10 km lännempänä Lohjan Ojamossa sekä noin 3 km idempänä Kvarnbyssä. Tupalan ja Kvarnbyn yhdistää tieura, joka on merkitty jo 1700-luvun karttoihin.

Inventointi 2007

Aika: 10.12.2007, 5.5.2008
Inventoijat: Georg Haggrén, Tuuli Heinonen & Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet: Melko hyvät
Löydöt: -

Kirjallisuutta

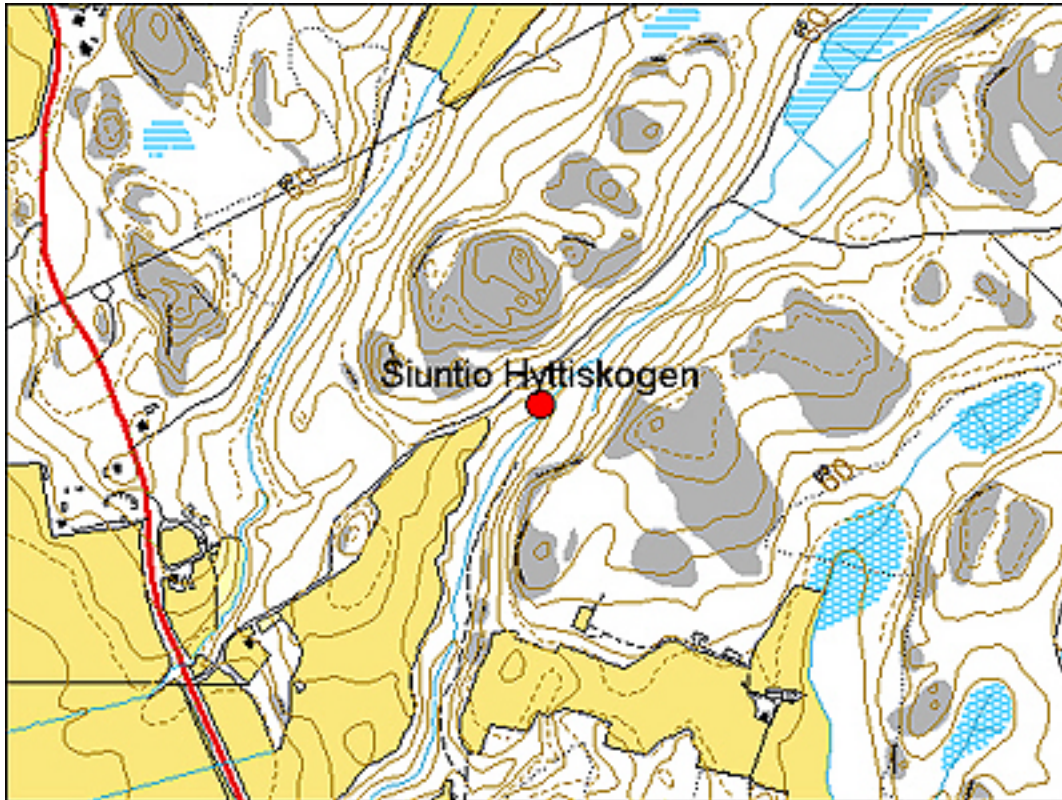
Alf Brenner: Sjundeå sockens historia I-II. Sjundeå 1953, 1955.

Tekla Hultin: Historiska upplysningar om bergshandteringen i Finland under svenska tiden. I. Jernbruken. Helsingfors 1896.

W. E. Nordström: Svartå bruks historia. Ekenäs 1962.

Elina Terävä, Tuuli Heinonen ja Lars Hukkinen inventoivat Hyttiskogenin masuunin paikkaa keväällä 2008. Kuvattu etelästä. GH 2008

Yleiskuva Hyttiskogenin raudantuotantopaikalta. Kosken alla masuuninraunioksi tulkittu rakenne, alueella on runsaasti masuunikuonaa. Kuvattu etelästä. GH 2007

KIRKKONUMMI Porkkala Silvergruva

MJ-tyyppi:	Raaka-aineen hankintapaikat
Tyyppin tarkenne:	Kaivokset
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 07
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6655743 y= 3356830 z= 15 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	10 x 8 m
Etäisyystieto:	15 kilometriä etelään Kirkkonummen kirkolta

Suomesta etsittiin 1500-luvulla ja 1600-luvun alussa monista paikoista malmia. Erityisen arvokkaina pidettiin hopeaesiintymiä, joista yksi löytyi 1610-luvulla Porkkalasta. Kuningas Kustaa II Adolf aloitti malmin louhinnan Porkkalassa talvella 1615. Vajaan vuoden ajan esiintymää louhittiin tarmokkaasti, ja mm. Kirkkonummen verotulot käytettiin hopeakaivoksen ja -hytin tarpeisiin. Tulokset jäivät huonoiksi ja jo syksyllä 1615 työt kaivoksella lopetettiin. Kaivoksesta ei tiettävästi ole sen jälkeen louhittu malmia.

Porkkalan radiomastoa ympäröivien kallioiden eteläosassa on hyvin säilynyt avolouhos. Paikka on kallioista metsää. Kallioon on hakattu soikea noin 7,5 m pitkä, 5,5 m leveä ja 2,5-3 m syvä avolouhos. Siihen johtaa alarinteen suunnalta kapea sola ja polku. Louhoksen seinämät ovat tasaisia eikä niissä näy räjäytysten tai porausten jälkiä. Malmi on louhittu 1600-luvulla käytössä olleella polttolouhintamenetelmällä. Kohde on hyvin säilynyt ja valtakunnallisesti arvokas muinaisjäännös.

Inventointi 2007

Aika:	16.10.2007
Inventoijat:	Georg Haggrén, Tuuli Heinonen & Elina Terävä
Havaintomahdollisuudet:	Melko hyvät
Löydöt:	-

Kirjallisuutta

Tekla Hultin: Historiska upplysningar om bergshandteringen i Finland under svenska tiden. I. Jernbruken. Helsingfors 1896.

W. E. Nordström: Svartå bruks historia. Ekenäs 1962.

Yleiskuva louhoksesta. Kuvattu lounaasta. GH 2007

KIRKKONUMMI Edet Edet

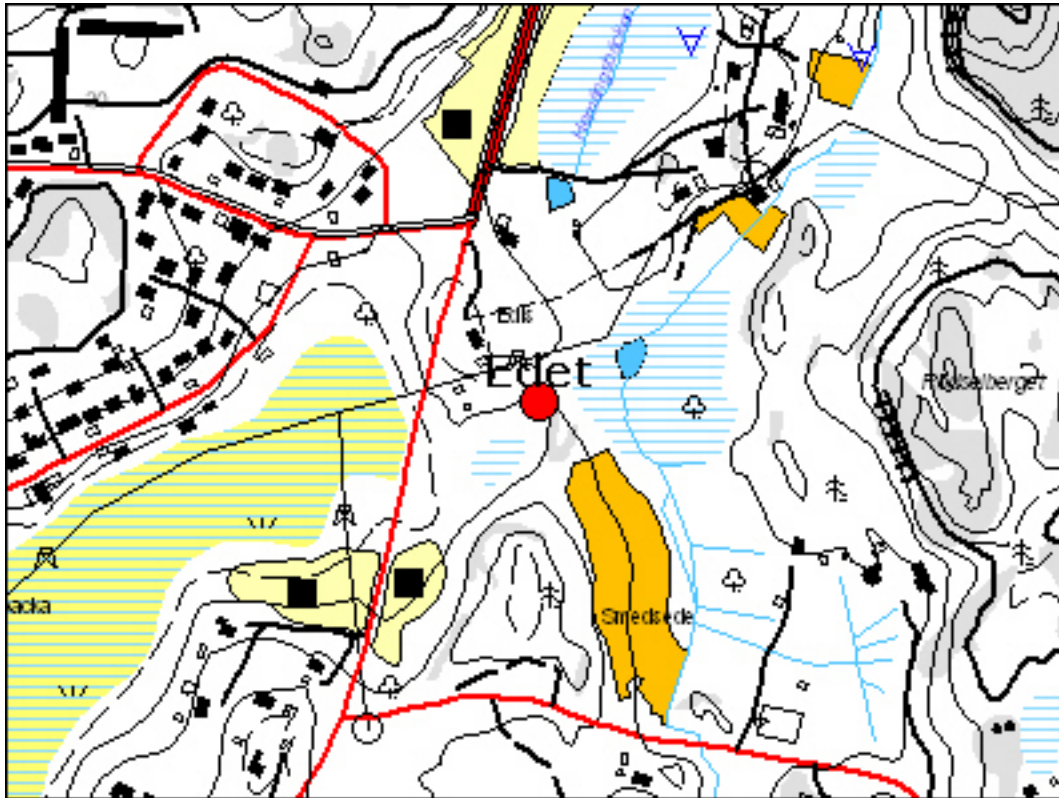
MJ-tyyppi:	Kulkuväylät
Tyyppin tarkenne:	Veneenvetopaikat
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	3
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2032 08
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6666970 y= 3356140 (epävarma paikannus)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	Epävarma
Etäisyystieto:	4 kilometriä lounaaseen Kirkkonummen kirkolta

Länsi-Uudenmaan rannikolla on ollut useita ns. vetokannaksia, joiden yli on voitu vetää veneitä. Yksi tällainen vetokannas on sijainnut lounaaseen Kirkkonummen kirkolta. Kapea salmi erotti koko Porkkalanniemen ja Upinniemen Kirkkonummen mantereesta pitkälle rautakautta. Maannousemisen myötä salmi katkesi ja tilalle tuli kaksi pitkää kapeata lahtea. Vanha vesiväylä säilyi kulkureittinä vielä tämän jälkeen, sillä pienet alukset voitiin vetää kahden lahden väliin muodostuneen kannaksen yli, jolloin säästettiin pitkä kierros Porkkalanniemen ympäri. Vieressä ollutta kylää alettiin kutsua nimellä Edet, joka tarkoittaa juuri vetokannasta.

Edetin vetokannas oli tuhoutunut keväällä 2005, kun kohteelle tehtiin ensimmäinen arkeologinen inventointikäynti. Paikalla oli aloitettu uuden asuinalueen ja siihen liittyvän tieverkon rakennustyöt.

Edetin vetokannaksen aluetta rakennetaan huhtikuussa 2005. Kuvattu etelästä. GH 2005

HANKO Hangonkylä Näsbrötan

MJ-tyyppi:	Työpaikat
Tyyppin tarkenne:	Pellot
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2011 08
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6643820 y= 3272800 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	60 x 60 m
Etäisyystieto:	3 kilometriä luoteeseen Hangon kirkolta

Hangon kylän pohjoisosan Skogsnäsetin niemellä on vanha pelto- ja niittyalue, joka on merkitty jo vuodelta 1647 olevaan karttaan. Pellonreunoissa erottuu vanhoissa kartoissa kaksi viljelemätöntä kohtaa. Inventoitaessa ne osoittautuivat isoiksi röykkiöiksi, luultavasti raivausröykkiöiksi. Vanha pelto on nykyisin niittyä, mutta pellon reunoja kiertää etenkin pohjoisessa ja luoteessa raivausvaiheessa syntynyt kivivalli, joka noudattaa jo vuoden 1647 kartassa erottuvaa pellonrajaa. Näsbrötan on luultavasti jo keskiajalla raivattu pelto, jonka reunoilla on hyvin säilyneitä raivausröykkiöitä ja -valleja. Lähiympäristössä on kuitenkin neuvostoliittolaisten tykkiasemien ja korsujen jäänteitä, jotka vaikeuttavat kohteen tulkintaa. Vanha pelto on perinnebiotooppi ja nykyisin osa luonnonsuojelualuetta.

Yleiskuva etelästä. GH 2006

POHJA Gumnäs Gumnäs

MJ-tyyppi:	Asuinpaikat
Tyyppin tarkenne:	Kartanot
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2014 05
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6669620 y= 3307290 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	xx
Etäisyystieto:	0,5 kilometriä Pohjan kirkolta kaakkoon

Gumnäs on Pohjan keskiaikaisen kirkon kaakkoispuolella sijainnut kylä, josta on varhaisin säilynyt maininta vuodelta 1460. Osa kylästä lahjoitettiin Naantalın luostarille. Kylässä on mahdollisesti jo keskiajalla, mutta viimeistään 1500-luvulla, ollut asumakartano.

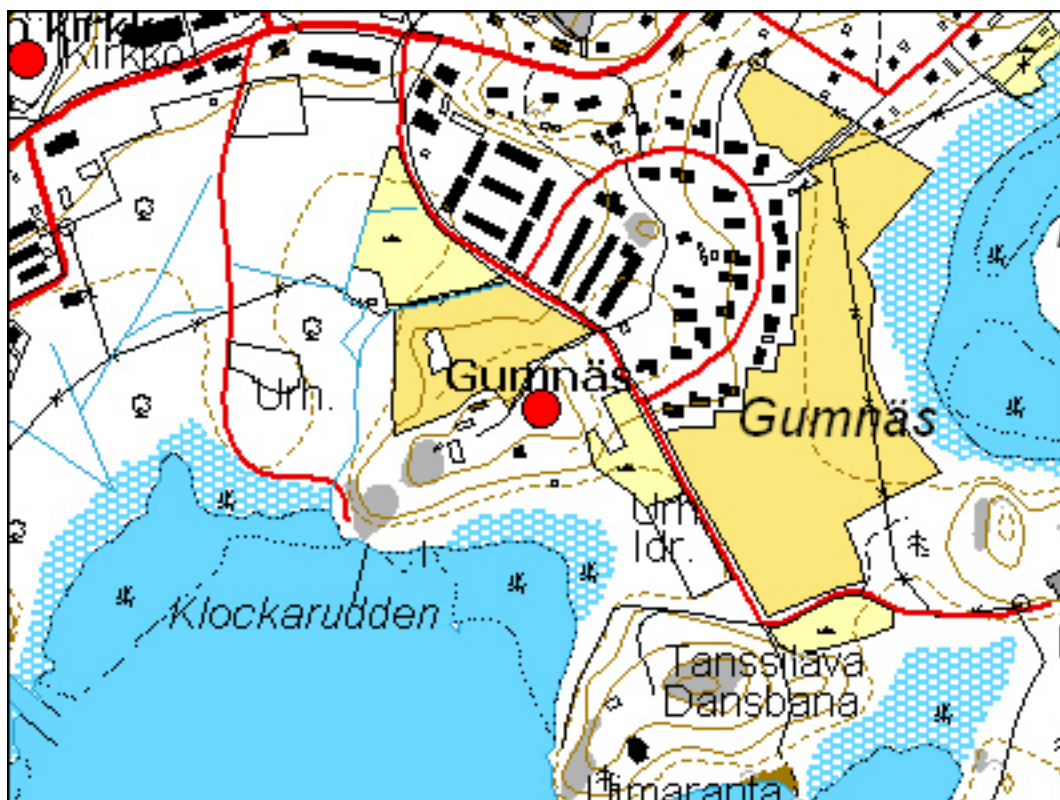
Gumnäsin tonttimaa sijaitsee kasvillisuudeltaan rehevällä kumpareella, josta suuri osa on nykyisin rakentamatta. Tontin pohjoispuolella on pelto, josta löytyi pintapöiminnassa keväällä 2005 pala 1500-1600-luvulle ajoittuvaa kivitavaraa.

Löydöt (2005): KM 2008076

Kirjallisuutta

Eric Anthoni: Finlands medeltida frälse och 1500-tals adel. Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland 442. Helsingfors 1970.

Gunvor Kerkkonen: Medeltiden och 1500-talet. Pojo sockens historia I. Pojo 1959. s. 237–331.

Yleiskuva idästä. GH 2005

TAMMISAARI Bromarv Bromarvin kappelin paikka

MJ-tyyppi:	Kulttipaikat
Tyyppin tarkenne:	Kappelin paikka
Ajoitus:	Historiallinen
Rauhoitusluokka:	2
Lukumäärä:	1

Sijainti

Peruskartta	2011 07
Merkitty peruskartalle:	Ei merkintää
Koordinaatit:	x= 6659796 y= 3278686 (keskikoordinaatti)
Maastomerkintä:	Ei merkintää
Pinta-ala:	xx
Etäisyystieto:	0,3 kilometriä Bromarvin kirkolta pohjoisluoteeseen

Bromarvin vanha, luultavasti keskiajalta peräisin oleva kappeli on sijainnut 200–300 m pohjoiseen nykyisestä kappelista. Vanha kappeli on merkitty pellon ja meren väliin nimellä Wäster Cappell vuonna 1647 laadittuun karttaan. Nykyiselle paikalleen kappeli on siirretty luultavasti 1660-luvulla. Kartassa vuodelta 1691 kappeli, Rilax Capell, on jo samalla paikalla kuin Bromarvin nykyinen kappeli vuodelta 1753.

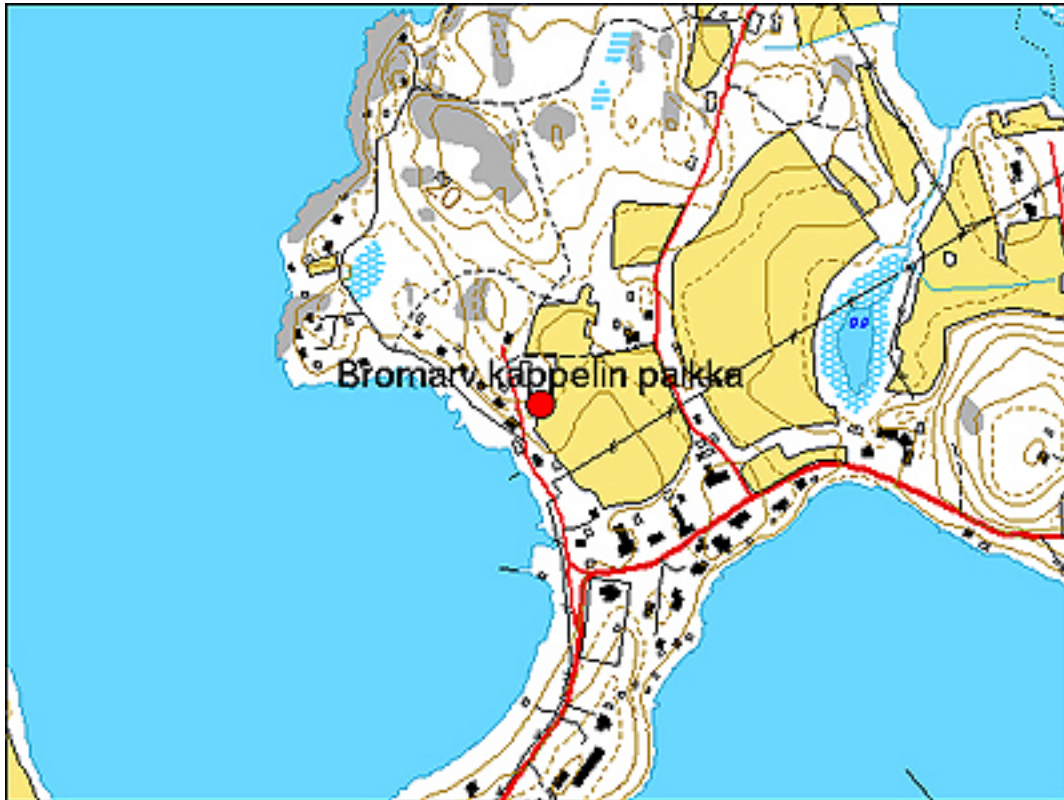
Tieto Bromarvin vanhan kappelin ja sen hautausmaan paikasta on hävinnyt. Meren ja pellon välisellä alueella on mäen alarinteessä noin 5 m korkeudella merenpinnasta pieni tasanne, jossa on matala noin 8 m leveä ja yli 10 m pitkä itä-länsi-suuntainen pienistä kivistä muodostuva perustus. Se saattaa olla jäänne kappelista tai sen hautausmaan aidasta. Asian varmistaminen vaatii lisätutkimuksia.

Tiedonannot

FM Vesa Laulumaa

Kirjallisuutta

Oscar Nikula: Tenala och Bromarf socknars historia II. Helsingfors 1938.

Mahdollinen kappelin paikka. Kuvattu lännestä. GH 2008